

Kaba yatubu

Walo bagubagunana

Buki bwaitete iwalo-masala bulibuli yo yanuwa yaulina kali yamayale, tomo ali yawatagili bagubagunana yo pwanoli ana tubu yo kamkamna ana laoma yanuwa yaulina mena. Yo tabe iwalo-masala gubesi na Yaubada yo tomo sikelabilabin toyawa.

Buki bwaite sowasowana tayakasa yakasa labui kolili

(1) Peina 1 ilau kanasiga peina 11 Bulibuli yo yanuwa yaulina kali yamayale yo tomo ali yawatagili yanuwa yaulina mena. Bwaite koina talobai Adama yo Ibe, Keni yo Eibeli, Nowa yo yalubwasi lalakina yo Babilon nume malamalawena edeededeli.

(2) Peina 12 ilau kanasiga peina 46 Isileli tubuliyao bagubagunali edeededeli. Baguna iya Abelamo iya tanuwatu-kalatan ana meli yo ana obiga Yaubada koina. Kabo natuna Aisake edeededena yo tubuna Yakobo esana labuina Isileli yo natunao yoli tuwelo, siya Isileli susu tuwelo kali toyatubu. Yosepa edeededena ginauli lalakina yo tabe Yakobo me natunao yo ali susuyao ali lau Itipita.

Bwagana buki bwaite iwalowalo-masala tomo kaiweli na iyamo ginauli lalakisosinaele Yaubada ana paisowa. Buki bwaite Yaubada ana yamaya-mayale paisowana ikawa-yawasosiyon yo ana

waloyameli ana tomoyao kaiweli ikabi-yakaiwe yakato kani simiyayai nige sowana simwawasi.

Nuwatu lalakiliyao buki bwaite kalona mena bwaite siyaele

Edeededeli toweya talobai?

Bulibuli yo yanuwa yaulina yo tomo ali yawatagili 1:1—2:25

Pwanoli yo kamkamna ali tubu 3:1-24

Adama yo ilau Nowa koina 4:1—5:32

Nowa yo yalubwasi lalakina 6:1—10:32

Babilon nume malamalawena 11:1-9

Semi yo ilau Abelem 11:10-32

Abelamo yo Aisake peina 12—peina 26

Yakobo edeededena peina 27—peina 36

Yosepa yo kanakavao 37:1—46:7 yo 46:28-30

Kaba yatubu koina Yaubada ginauli meuloili iyamayaleli

¹ Sauga bagubagunana koina Yaubada bulibuli yo yanuwa yaulina iyamayaleli. ² Baguna yanuwa yaulina gaibu molosina, waila bwagabwaga, nige mayale koina yo nige naga kana koleya iyawatagili besiele sauga kabona. Yaubada Yaluyaluwana igayagayai-keikeile waila pwatana mena.* ³ Kabo Yaubada iwalo iba, “Mayale, kuyawatagili.” Kabo mayale iyawatagili. ⁴ Yo Yaubada mayale igitai inamwanamwa yo iyaliyaya. Kabo iyakasa mayale ipeisuwalan boniboniyai koina. Boniboniyai ipei boniyai koina yo mayale ipei kaliyate koina. ⁵ Mayale

---

* **1:2** Nuwana tawaloba Yaubada Yaluyaluwana ikatukatububu ana paisowa kaiwena

koina Yaubada esana ipei Kaliyate yo boni-boniyai koina esana ipei Boniyai. Kabo muli mena boniyai ilau yo malala ilaoma, kaliyate kaigeda.

⁶ Kabo Yaubada iwalo iba, “Sowasowaga kuyawatagili yo waila kuyakasali.” ⁷ Mwa koina waila tupwana isae kewa mena yo tupwana imiyamiya na sowasowaga iyawatagili luwaluwalili mena. Yo iyawatagili besiele. ⁸ Yo Yaubada sowasowagane esana ipei Bulibuli. Kabo muli mena boniyai ilau yo malala ilaoma, kaliyate labui.

⁹ Kabo Yaubada iwalo iba, “Waila bulibuli yaulina mena kwalaoma kwapatu-kaigeda, kabo bwatano leleyanna iyawatagili.” Yo iyawatagili besiele. ¹⁰ Mwa Yaubada bwatano leleyanna esana ipei Yanuwa Yaulina yo waila siya silaoma sipatu-kaigeda esana ipei Kalita. Kabo Yaubada ana paisowa igitai inamwanamwa. ¹¹ Kabo Yaubada iwalo iba, “Kawasi me patuli, wakin bwatano mena. Mayau uweuwe me patuli, wakin besiele mayau kami koleya uloi uloi yanuwa yaulina mena.” Yo iyawatagili besiele. ¹² Kabo kawasi me patuli sikin bwatano mena yo mayau uweuwe me patuli sikin besiele mayau kali koleya uloi uloi. Yo Yaubada ana paisowa igitai inamwanamwa. ¹³ Kabo muli mena boniyai ilau yo malala ilaoma, kaliyate yaiyona.

¹⁴ Kabo Yaubada iwalo mayale siyawatagili bulibuli mena na siyakasali kaliyate kana mayale yo boniyai kana mayale, siya kilakilalao bolime yo waikena yo kaliyate kali sauga kaiweli. ¹⁵ Kabo Yaubada iwalo kolili iba, “Kwalala

bulibuli mena na yanuwa yaulina imayale.” Yo iyawatagili besiele. ¹⁶ Yaubada dabwelo yo waikena iyamayaleli, dabwelo kaliyate mena ilala yo waikena boniyai mena ilala yo utuyao besiele, ¹⁷ ipeili bulibuli dedeina mena yakato mayale siwolena yanuwa yaulina kaiwena, ¹⁸ na tem kaliyate yo boniyai siloina-yagili silala simayale na mayale yo boniboniyai siyakasali. Yo Yaubada ana paisowa igitai inamwanamwa. ¹⁹ Kabo muli mena boniyai ilau yo malala ilaoma, kaliyate esopali.

²⁰ Kabo Yaubada iwalo iba, “Yamayamayale meyawasimiu kwadabalala na kalita kwayakalapowon. Besiele man, kwadabalala na kwaeva-keikeile bulibuli yo yanuwa yaulina sonosonogali kwayakalapowon.” ²¹ Mwa koina Yaubada yamayamayale lalakili kalita mena iyamayaleli, siya kali koleya uloili uloili sinunununu-keikeile kalita mena iyamayaleli. Besiele tabe man siya sievaeva kali koleya uloili uloili iyamayaleli. Yo Yaubada ana paisowa igitai inamwanamwa. ²² Kabo Yaubada iwalo-muloloili iba, “Yamayamayale meyawasimiu, kwadabalala na kalita kwayakalapowon. Man, kwadabalala yanuwa yaulina mena.” ²³ Kabo muli mena boniyai ilau yo malala ilaoma, kaliyate valigigi.

²⁴⁻²⁵ Kabo Yaubada iwalo iba, “Yamayamayale kami koleya uloi uloi, yo ginauli neneneneli kwayawatagili kwadabalala yanuwa yaulina mena.” Yo iyawatagili besiele. Mwa koina Yaubada yakayakan meuloili, sokasokali yo man-

amanasamli, lalakili yo kikiuli kali koleya uloili uloili simiyamiya bwatano pwatana mena iya-mayaleli. Yo Yaubada ana paisowa igitai in-
amwanamwa.

²⁶ Muli mena Yaubada iwalo iba, “Sauga bwaite koina tomo tayamayale makamakayaula yo kala koleya besiele. Na iya kani iye yo man yo yamayamayale meuloili iloinayagili.” ²⁷ Yaubada tomo iyamayale iboma makamakayauna koina, kabo iyamayaleli tau yo sine. ²⁸ Kabo Yaubada iwalo-muloloili iba, “Kwadabalala yo yanuwa yaulina kwayakalapowon yo kwaloinayan. Iye kalita mena yo man yanuwa yaulina mena yo yamayamayale meuloili yo ginauli meuloili me yawasili bwatano mena silolokeikeile kwaloinayagili.” ²⁹ Kabo muli mena Yaubada iwaloyoi iba, “Wagitai, kawasi meuloili mepatuli yaeliwa meuloili bwatano mena simiyamiya tabe mayau meuloili mepatuli uweli kolili simiyamiya kamiu kaiwena. ³⁰ Tabe kawasi kalakalawana meuloina yaolegili yamayamayale meuloili yo man meuloili yo ginauli sinenenene bwatano mena yo ginauli meuloina meyawasili simiyamiya kolili sikekan.” Yo iyawatagili besiele. ³¹ Yo Yaubada ana paisowa meuloina igitai kali koleya sinamwanamwasosi. Kabo muli mena boniyai ilau yo malala ilaoma, kaliyate sikisi.

2

¹ Bwaine besiele bulibuli yo yanuwa yaulina yo ginauli meuloina Yaubada iyamayaleli. Ana paisowa meuloina iyemwawasi. ² Muli

mena kaliyate sebenna (7) koina Yaubada ana paisowa igitai imwawasi mwa ikaiyawasi. ³ Kabo Yaubada kaliyate seben iwalo-muloloi yo iyakasisiyan kaiwena kaliyatene bwaite koina ikaiyawasi ana yamayamayale paisowana meuloina koina.

Tano Ideni

⁴ Yaubada bulibuli yo yanuwa yaulina iyamayaleli imwawasi yo edeededena bwaite besiele. Saugana Yeoba Yaubada bulibuli yo yanuwa yaulina iyamayaleli yo tomo tabe iyamayale. ⁵ Baguna nige naga mayau yabo o nuwana kawasi yabo ikikin-yawatagilima bwatano mena, nuwana ule mena, nuwana tano mena kaiwena Yaubada nige naga galewa iyayataluyama bwatano iyayabuta yo nige tomo ipapagan na yakato bwatano ikatububunan na igiyali. ⁶ Na waila idoga-saema bwatanone pwatana meuloina iyabuta. ⁷ Yaubada bwatano kauna ikalai kabo koina tomo iyamayale. Kabo yawasina iyui-panaisan isuna koina kabo iyamala tomo meyawasina. ⁸ Kabo Yaubada tano iyamayale dedei tete bomatu mena, bwaimwa Ideni koina, kabo tomone iyayamayalewa ipei tanone koina.* ⁹ Yaubada mayau uloina uloina kali koleya namwanamwali yo kanli namwanamwali kekan kaiwena ikumaili bwaine koina na

---

* **2:8** Kita tawaloba tano na kana katai bwaite besiele, dedeine ilalaki yo kalona mena mayau yo kawasi sikinkin kali koleya namwanamwali simiyamiya tomone ali kaba kekan kaiwena

tanone luwaluwalina mena mayau labui iku-maili, yabo yawasi kana mayau yo yabo naenaena yo namwanamwana kali katai mayauna. ¹⁰ Yalubwasi yabo kikiuna ididi ilaoma tano Ideni luwaluwalina mena ididi-utusi ilobi na sauga meuloina tanone iyabuyabuta. Kabo yalubwasine lagalaganao esopali ipaisowaili siyamala yalubwasi kulukulunao. ¹¹ Yalubwasi bagubagunana esana Paison, iya dedei Abila meuloina ididi-takikilan. ¹² Na dedeine koina gole imiyamiya, golene inamwanamwasosi. Tabe mayau yabo ikin dedeinane koina iya sikalai na koina olo bwalaina namwanamwana sipaisowai yo veku dubadubali kali koleya namwanamwali simiyamiya tabe. ¹³ Yalubwasi labuina esana Gaiyon, iya dedei Kusa meuloina ididi-takikilan. ¹⁴ Waila yayionana Taigilis, iya ididilau yanuwa Asiliya tete bomatu mena yo waila esopalina esana Yupeleitisi. ¹⁵ Yaubada tomone ikalai yo ipei tano Ideni koina na iyapaisowa yo igite-kalatan. ¹⁶ Kabo iwalo koina iba, "Sowasowana bwaite mayau meuloili tanone kalona mena kanliyao kolili ukekan, ¹⁷ na naenaena yo namwanamwana kali katai mayauna kanna tabu koina ukwekekan, kaiwena sauganane tem ukwan kani kuboita."

¹⁸ Kabo muli mena Yaubada iwaloba, "Nige inanamwanamwa tem tomo kaigedamo imiyamiya. Sowasowana kana togelugelu yabo yayamayale na mekanakava simiyamiya." ¹⁹⁻²⁰ Na Yaubada yakayakan meuloili iyamayaleliki, siya silolokeikeile bwatano pwatana mena yo siya sievaeva sowasowaga

bwagabwaga mena, kabo iyoganli ilawagilima tomone koina na igitagitai toisabo esa kani iwolegili. Kabo tomone yakayakan siya sokasokali yo manamanasamli yo siya man sievaeva-keikeile meuloili esaliyao iwolegili. Na bwaine kamwasane koina yakayakan meuloili esaliyao sikalaili. Na Adama nige naga kana toegelugelu yabo ilolobai yakato kana tosagu namwanamwana. ²¹ Kabo Yaubada tomone kenomate lalakina iwolena koina. Saugana ikenokeno kabo lusulusuna kaigeda ikalai yo kwapina iyapatu-yavivilayoi. ²² Yo lusulusune ikalaisyama tomone koina kabo koina sine iyamayale. Imwawasi kabo iyoganama koina. ²³ Saugana tomone sinene igitai iba, “Ee bwaite kagu lonamwa yawasosi ele iya, kaiwena tuwatuwana ilaomaya tuwatuwagu koina yo bulumana ilaomaya bulumagu koina kabo esana yapei sine, kaiwena iya iyamayaleyamaya tau yona koina.” ²⁴ Bwaite kaiwena tau tamana yo sinana ilogabaegili ilau mewainena simiya-kaigeda, kabo yoli labuine siyamala kwapi kaigeda. ²⁵ Na Adama yo wainena sikowakowa na iyamo nige simwamwalimwaline.

3

Adama yo Ibe Yaubada ana loina silikwai

¹ Yakayakan meuloili Yaubada iyamayaleli na kaloli mena weso isonoga-gabaegili na sonogane naenaena. Mwa wesone ineli-mwakomwakota sine koina iba, “Gubesi, Yaubada mayau meuloili tano kalona mena kanliyao iyakasisi-yagili tabu wakakanli?” ² Kabo sine weso kainana iyamaisa

iba, “Sowasowana bwaite mayau meuloili tano kalona mena kanliyao kakanli,³ bwaimwanamo mayau bwaite ikin tano luwaluwalina mena kanna nige sowasowana kakan. Yaubada iwalo kolimai iba, ‘Mayaune bwaite kanna tabu wakakan, tem wakabi-tonan kani kwaboita.’”⁴ Mwa wesone iwalolau sinene koina iwaloba, “Nigele, kani nige kwaboboita.”⁵ Yaubada iwalo bwaite besiele kaiwena ikatai tem saugana wakan, kani manimiu silala na ginauli meuloina namwanamwana yo naenaena wakatai yo komiu kani besiele Yaubada.”⁶ Sinene mayau igitai kana koleya inamwanamwa yo kanna inamwanamwa kekan kaiwena kabo inuwanuwatu iba, “Inamwanamwamo tem yakan kabo meyagu nuwamayale.” Kabo mayaune kanna ikalai ikan na tupwana iwolena wainena ikan.⁷ Kabo manli ilala yo sigitaili yakato sikowakowa kabo fig* liguli sikalaili yo sikonali yoli kali kokaukausi.

⁸ Dabwelo isuguko lolau molosi mena Yaubada ilalaoma daguguna sibenalan tanone kalona mena kabo silau sikeno-wadam mayau luwali mena.⁹ Kabo Yaubada iyoga taune koina iba, “Toweya kowaele?”¹⁰ Taune kainana iyamaisa iba, “Kaekaem daguguna yabenalan kulalaoma tanone kalona mena, kabo yamatausi mwa yakeno-wadam kaiwena yakowakowa.”¹¹ Kabo Yaubada iba, “Gubesi mwa ukwatai yakato kowa ukowakowa? Yaiya am wasa iyeyawa? Nuwana mayauwa yayayakasisi-yanwa kanna

---

* **3:7** Mayau fig kana koleya besiele damaya

ukwan?” ¹² Mwa taune iba, “Sinewa kuyeyeyamawa mekaukava, iya mwa mayaune kanna tupwana iyeyama yakan.” ¹³ Kabo Yaubada iwalolau sinene koina iba, “Gubesi mwa uginauli besiele?” Mwa sinene iba, “Weso imwakotayagau mwa yakalai yakan.”

Yaubada tomo yo weso kali maisa iwalowen

¹⁴ Mwa Yaubada iwalo wesone koina iba, “Kaiwena ginauli bwaite kupaisowai kabo sauga bwaite yakawa-gulaiwo maisam yawalowen. Kam polowe yakayakan sokasokali yo manamanasamli meuloili kali polowe ilalaki-gabaegili yawasim ana miyamiya meuloina koina, kani diyam koina kunene bwatano mena yo kau koina ukekan sauga meuloina. ¹⁵ Na yawalo koliwo kowa mekamkava sine kwaekalokalomagigilagimiu, besiele tabe natumwao yo sinene natunao siekalokalomagigilagili. Natunao kulukulum yo natumwao kulukululi kani sikogaogaoli yo kowa yo natumwao kae kelukeluli kani kwale-taili.”

¹⁶ Kabo iwalo sinene koina iba, “Kani am siumane koina polowe sibaibaiwa kulobaili yo am kabi koina kamkamna lalakina kulobai. Na iyamo wainem kana nuwanuwatu ilalaki koliwo na kani iya iloiloina-yagiwo.”

¹⁷ Kabo iwalo Adama koina iba, “Kowa wainem ana edeedede kumuliya mwa mayau kanna bwaite yayakasisi-yan ukwan. Kaiwena bwaite kupaisowai kabo sauga bwaite bwatano yakawagulai. Yawasim ana miyamiya meuloina koina kupaisowa kaikaiwe yo kamkamna kulobai muli mena kabo kanna ukwan. ¹⁸ Kabo bwatanone

koina samasamali yo kawasi naenaeli kani sikinma na kowa kani mayaune sikinkin bwagabwaga tanone koina kolili kani ukekan. ¹⁹ Kani am paisowane koina ukwamweyai kabo kan kulobai kanasiga kupileyoi bwatano mena iya koina mwa yayamayalewo. Kaiwena kowa bwatano kauna mwa kani kupileyoi kaune koina.”

²⁰ Adama wainena esana ipei Ibe kaiwena iya tomo meuloili meyawasili sinali.† ²¹ Kabo Yaubada yakayakan kwapina ikalai Adama yo wainena kali kaleko ipaisowaili mwa iyalikwali. ²² Mwa Yaubada iba, “Tomo ginauli meuloina namwanamwana yo naenaena sikatai besiele kita. Nige sowasowala yawasi mayauna kanna tatalamwan tabe sikalai sikan na yawasili simiyayai.” ²³ Kabo Yaubada itawoili siyawatagili tano Ideni koina, mwa bwatanone iyayamayalene koina iwalo ilau igiyali. ²⁴ Saugana yoli labuine itao-yawatagilagili imwawasi kabo aneloseyao me ali kaleya kelepana wedowedolili ipeili tano Ideni tete bomatu mena. Kaleya kelepana wedowedoliline siyagayaga-keikeileyagili tanone dedeina meuloina koina. Siya sitotolo tanone sigite-kalatan tabu tomo yabo ilalau yawasi mayauna koina.

4

Keni kanakava Eibeli iunuyamate

¹ Adama mewainena Ibe sikenokeno, mwa isiuma kabo natuna tauna ikabi. Ibe iba, “Yaubada ana sagu koina melumelu tauna

---

† **3:20** Kaina Ibeliu koina esanane Ibe daguguna besiele meyawasina

yalobai.” Kabo esana ipei Keni.* ² Yo tabe yaboyoi kanakava Eibeli isiumayan yo ikabi. Kabo iyamala sipi kali togite-kalatan na Keni iyamala topaisowa tano. ³ Kabo muli mena Keni ana tano kanna tupwana ikalai yo igabu iyamala ana pwaoli Yaubada koina. ⁴ Eibeli ana sipi kabi baguna melumeluna namwanamwana ikalai yo iunuyamate yo igabu iyamala ana pwaoli Yaubada koina. Mwa Yaubada Eibeli ana pwaoli kaiwena iyaliyaya, ⁵ na Keni ana pwaoli kaiwena nige iyayaliyaya. Kabo Keni imunamunai lalakina me ana nuwanae. ⁶ Kabo Yaubada iwalo Keni koina iba, “Tawae kaiwena kumunamunai me am nuwanae? ⁷ Nuwana tem am paisowa idudulai kani yayaliyaya koliwo. Na tem am paisowa inae naenaena iyaele isanasana nuwanuwana ikalaiwo. Na kutonan kaiwe naenaenane ukwaiwe-gabaen.” ⁸ Kabo Keni iwalo kanakava Eibeli koina iba, “Talau talokeikeile ule mena.” Saugana silau ule mena kabo Keni isagena-tolo kanakava iunuyamate. ⁹ Kabo Yaubada iwalo Keni koina iba, “Kamkava Eibeli toweya?” Keni kainana iyamaisa iba, “Nige yakakatai. Yakato yau kaukava kana togite-kalatan?” ¹⁰ Mwa Yaubada iba, “Tawae kaiwena ginauli naenaena bwaite kupaisowai? Kamkava kwasinena ididi-lobi bwatano mena yo ivalavalam kolyau. ¹¹ Kamkava kuunuyamate yo kwasinena bwatano mena kupului kabo yakawa-gulaiwo yawalo bwatano inae nige tabe sowasowam kupaisowa yoi. ¹² Saugana tem ukumai bwatanone kani nige am paisowane

---

* **4:1** Kaina Ibeliu koina walone Keni daguguna besiele yalobai

uwena kulolobai. Kani nige am kaba miya yawasosi ipapagan, na ukwasakwasa-keikeile yanuwa yaulina mena.” ¹³ Kabo Keni iwalo Yaubada koina iba, “Maisa bwaite ilalakisosi mwa nige sowasowagu yakalai. ¹⁴ Na kutawoiyauko nige tabe sowasowana bwatanone koina yapaisowa yoi mwa kagu mwayaga iyai manim mena. Nige yagu kaba miya yawasosi ipapagan, bwaimwanamo yakwasakwasa-keikeile yanuwa yaulina mena. Na tem tomo silobaiyau kani siunuyamateyau.” ¹⁵ Kabo Yaubada iwalo Keni koina iba, “Nigele, tem tomo iunuyamateo, ana paisowane maisana yayamaisa koina kani ilalakisosi.” Kabo Yaubada kilakilala yabo ipei Keni yona koina yonane itabuwan na tem tomo Keni silobai nige sowasowana siunuyamate. ¹⁶ Mwa Keni ilau ilosuwala kana mwayaga iyai Yaubada manna mena, ilau imiya yanuwa esana Nodi[†] tete bomatu mena.

Keni kana mumuga edeededeli

¹⁷ Keni mewainena sikenokeno mwa isiuma yo ikabi kabo melumelu esana sipei Inoke. Na Keni wauwau waluwaluna isepa yo yanuwa lalakina ipaisowai mwa natuna Inoke esana ipei-panaisan yanuwane koina. ¹⁸ Kabo muli mena Inoke natuna ikabi esana Iladi. Na Iladi natuna esana Meluyael kabo Meluyael natuna esana Metusaela na Metusaela natuna esana Lemeki. ¹⁹ Lemeki sinesineo labui ikasolanagili yabo esana Eda yo yabo esana Sila. ²⁰ Eda ikabi natuna esana Yabala. Na iya tokwasa

---

[†] **4:16** Nodi kana bui yanuwa kwasakwasa-keikeilena

baguna ana nume palai koina imiyamiya na sipi, gouti yo bulumakau igitegite-kalatagili. Bwaite mumugane iya kana toyatubu. ²¹ Kanakava esana Yubala na iya api yo igo kali tovenu-venu. Na venune bwaite mumugana ilaomaya iya koina. ²² Sila ikabi natuna esana Tubal-Keni iya ana paisowa kopa yo aeyan kali topaisowa. Na duna esana Nama. ²³ Lemeki iwalo-saesae wainenao kolili iba, “Eda yo Sila, kwabenali kolyau yau Lemeki waineguwaio komiu yagu walo kwabenalagili. Kilakai yabo iunuiyau mwa kaiwena yau yaunuyamate, ²⁴ kabo tomone iya kagu tounuyamate maisana ilalakisosi kabo muli mena Keni kana tounuyamate maisana.”

Adama yo Ibe natuli yaboyoi

²⁵ Adama mewainena sikenokeno kabo isiuma mwa ikabi natuna tauna. Ibe iba, “Yaubada natugu yaboyoi tabe iyeyama Eibeli miyalaena kaiwena Keni Eibeli iunuyamate.” Kabo natuna esana ipei Seti. ²⁶ Kabo muli mena Seti natuna ikabi esana ipei Inosi. Na sauganane koina tomo siyatubu sitapwatapwalolo Yaubada koina.

5

Adama kana kulutubu edeededena

¹ Adama me natunao kali kulutubu edeededena besiele bwaite. Saugana Yaubada tomo iyamayale yo iya iboma makamakayauna koina iyamayale. ² Iyamayaleli tau yo sine kabo iwalo-muloloili kabo esaliyao ipeili “tomo”. ³ Adama ana bolime andeledi teti (130) kabo natuna tau yaboyoi ikabi. Melumelune kana koleya besiele Adama. Kabo esana ipei Seti. ⁴ Seti ana kabi

mulina mena Adama imiyamiya yoi bolime 800 yo kalona mena natunao tatao yo sinesineo tupwaliyao yoi ikabili. ⁵ Na Adama ana bolime meuloina 930 ilobai kabo iboita.

⁶ Seti ana bolime 105 kabo natuna ikabi esana Inosi. ⁷ Inosi ana kabi mulina mena Seti imiyamiya bolime 807 yo kalona mena natunao tatao yo sinesineo tupwaliyao tabe ikabili. ⁸ Na Seti ana bolime kana baibaiwa 912 ilobai kabo iboita. ⁹ Inosi ana bolime 90 kabo natuna ikabi esana Kenani. ¹⁰ Kenani ana kabi mulina mena Inosi imiyamiya bolime 815 yo kalona mena natunao tataoliyao yo sinesineo tupwaliyao tabe ikabili. ¹¹ Na Inosi ana bolime meuloina 905 ilobai kabo iboita. ¹² Kenani ana bolime 70 kabo natuna ikabi esana Malaleli. ¹³ Malaleli ana kabi mulina mena Kenani imiyamiya bolime 840 yo kalona mena natunao tatao yo sinesineo tupwaliyao ikabili. ¹⁴ Na Kenani ana bolime meuloina 910 ilobai kabo iboita. ¹⁵ Malaleli ana bolime 65 kabo natuna ikabi esana ipei Yaledi. ¹⁶ Yaledi ana kabi mulina mena Malaleli imiyamiya bolime 830 yo kalona mena natunao tatao yo sinesineo tupwaliyao tabe ikabili. ¹⁷ Na Malaleli ana bolime meuloina 895 ilobai kabo iboita. ¹⁸ Yaledi ana bolime 162 kabo natuna ikabi esana Inoke. ¹⁹ Inoke ana kabi mulina mena Yaledi imiyamiya bolime 800 yo kalona mena natunao tatao yo sinesineo tupwaliyao tabe ikabili. ²⁰ Na Yaledi ana bolime 962 ilobai kabo iboita. ²¹ Inoke ana bolime 65 kabo natuna ikabi esana Metusela. ²² Na Metusela ana kabi mulina mena Inoke ikelabilabin Yaubada koina bolime 300 yo kalona mena natunao tatao yo sinesineo tupwaliyao tabe ikabili. ²³ Na Inoke ana bolime

365 ilobai. ²⁴ Inoke ikelabilabin Yaubada koina kabo kaliyate yabo koina Yaubada Inoke ikalai ilawan mwa nige tabe sigigitaiyoi.

²⁵ Metusela ana bolime 187 kabo natuna esana Lemeki ikabi. ²⁶ Lemeki ana kabi mulina mena Metusela imiyamiya bolime 782 yo kalona mena natunao tatao yo sinesineo tupwaliyao tabe ikabili. ²⁷ Na Metusela ana bolime 969 ilobai kabo iboita. ²⁸ Lemeki ana bolime 182 kabo natuna tauna ikabi. ²⁹ Kabo iba, “Beyabeyana Yaubada bwatano ikawa-gulai kabo tapaisowa kaikaiwe yo takamkamna. Na bwatanone ana paisowa koina melumelune bwaite kani iyakaiyawasila, kabo esana yapei Nowa.” ³⁰ Nowa ana kabi mulina mena Lemeki imiyamiya bolime 595 yo kalona mena natunao tatao yo sinesineo tupwaliyao tabe ikabili. ³¹ Na Lemeki ana bolime 777 ilobai kabo iboita. ³² Nowa ana bolime 500 kabo natunao ikabili esaliyao Semi, Ami yo Yapeta.

6

Tomo ali lopwano

¹ Saugana tomo sibaibaiwa sidebalala yanuwa yaulina mena natuliyao sinesineo sibaibaiwa sikabili. ² Na bulibuli tomonliyao tatao yanuwa yaulina tomonliyao natuliyao sinesineo sigitaili kali koleya sinamwanamwasosi kabo tataone silobi yanuwa yaulina mena na sinesineone siya nuwanuwali sikalaili na sikasolanagili. ³ Kabo Yaubada iwaloba, “Yawasi bwaite yaolena tomo kolili kani nige imimiyayai. Siya kani yawasiliyao simwawasi. Kabo yawasili kana

mamalawe besiele bolime 120.”⁴ Na saugana bu-libuli tomonliyao mekalikavao yanuwa yaulina tomonliyao natuliyao sikeno-toyawa mwa sik-abi natuliyao tomo lalakiliyao yo saliyaliyao malamalaweli. Natuliyaone siyamala tomo bagubagunali yo esaliyao silalaki ali paisowa namwanamwana kaiwena.⁵ Yaubada igitai tomo ali pwanoli ilalakisosi yo nuwatu naenaena sinuwanuwatuili kateli mena.⁶ Mwa Yaubada me ana nuwanae iba, “Tawae kaiwena yayamay-aleli yapeili yanuwa yaulina mena na naenaena siginauli.” Kabo katena ikamkamna lalakina.⁷ Kabo Yaubada iba, “Tomo bwaite siya yayamay-aleli mekalikavao yakayakan siya silolokeikeile siya meyawasili yo siya sievaeva, meuloili kani yaemwawasili, nuwagu inae tawae kaiwena kabo yayamayaleli.”⁸ Na Yaubada Nowa ikawanamwanamwa-yan yo iyaliyaya kaiwena.

Yaubada iwalo Nowa waga ipaisowai

⁹ Na Nowa menatunao edeededeli bwaite besiele. Nowa mumugana idudulai yo iya ibo-mamo tomo luwali mena nige ana naenaena ipapagan, na mekanakava Yaubada sikelabilabin simiyamiya.¹⁰ Nowa natunao tatao yaiyona esaliyao bwaite, Semi, Ami yo Yapeta.

¹¹ Na Yaubada manna mena tomo yanuwa yaulina ali paisowa inaesosi mwa unuyamate ikaiwe dedei meuloina kolili.¹² Yaubada igitai yanuwa yaulina mena tomo meuloili mumu-gali sinaesosi.¹³ Kabo Yaubada iwalo Nowa koina iba, “Yagu nuwatu tomo meuloili yanuwa yaulina mena kani yaunuyamateli simwawasi,

kaiwena unuyamate ikaiwe dedei meuloina kolili. ¹⁴ Kabo mayau namwanamwali ukwalaili kutalili am waga yabo kupaisowai, na biliutusi kaloli mena uginaulili ukebalili kalona meuloina yo dedeina meuloina kolili. ¹⁵ Na uginauli besiele bwaite. Kana mamalawe 140 mita, kana magaga 23 mita yo kana sae 13 mita yo tupwana. ¹⁶ Pwatana ukwatoi yo kana magaga kana lalaki besiele 50 sentimita (cm) imiyamiya. Yo kana magaga ugite-sipwai kupei yo kana gamwa kupaisowai dedeina mena yo kalona mena kana nakanaka yaiyona kupaisowaili, yabo yauli mena, yabo luwaluwalina mena yo yabo kewana mena. ¹⁷ Na yau kani galewa lalakina yayatalu yanuwa yaulina mena na idoga yo yalubwasi lalakili na kani ginauli meuloina meyawasili yasibayanaeli yo ginauli meuloina yanuwa yaulina pwatana mena siboita. ¹⁸ Na kani kelabilabin kamwasana* yayatubu koliwo. Kowa mekamkavao wainem, natumwao yo waineliyao kwalusae waga mena. ¹⁹⁻²⁰ Man siya sievaeva meuloili yo yakayakan siya silokeikeile yo siya sinenenene meuloili, labui labui, tau yo sine, ukwalaili, mekamkavao kwalusae waga mena, tabu kisi siboita yalubwasi koina. ²¹ Besiele kamiu yo kali uloi uloi ukwatububu-nagili ukwelegogonan.” ²² Kabo Nowa ginauli meuloina ipaisowaili besiele Yaubada ana nuwatu.

7

Yalubwasi idoga isae

---

* **6:18** Kaina Dimdim koina siba covenant

¹ Kabo kaliyate yabo Yaubada iwaloyoi Nowa koina iba, “Yaso bwaite kalona mena yagitai kubomamo mumugam idudulai kabo mekamkavao am susuyao kwalau kwalusae waga mena. ² Siya yakayakan yatalam kan yo pwaoli kaiwena tau yo sine kali baibaiwa seben mekalikavao mewaineliyao ukwalaili. Yo yakayakan siya nige yatatalam kan yo pwaoli kaiwena labui labui mewaineliyao ukwalaili. ³ Na man meuloili siya sievaeva kali baibaiwa seben me waineliyao ukwalaili. Na ukwalaili mekamkavao kwalusae waga mena, kabo man kali koleya uloina uloina yanuwa yaulina mena simiyamiya tabu kisi simwawasi, ukwalaili mekamkavao kwalusae. ⁴ Kaliyate seben imwawasi kabo kani yawalo kaliyate poti (40) yo boniyai poti galewa italu. Kabo yamayamayale meuloili yayamayaleli yaemwawasili.” ⁵ Kabo Nowa ginauli meuloina ipaisowaili besiele Yaubada ana walo.

⁶ Na Nowa ana bolime 600 kabo yalubwasi idoga. ⁷ Kabo mewainena, natunao mewaineliyao silusae waga mena na yakato yalubwasi siyabubu-gabaen. ⁸ Na mekalikavao yakayakan siya Yaubada italam kan yo pwaoli kaiwena yo siya nige itatalamwan yo man siya sievaeva yo yakayakan siya sinenenene, ⁹ meuloili bwaite, labui labui, tau yo sine, mekalikavao silusae waga mena besiele Yaubada ana walo. ¹⁰ Kaliyate seben imwawasi kabo yalubwasi iyawatagili idoga isae.

¹¹ Edeededena bwaite besiele. Nowa ana bolime 600 waikena labuina koina kana kaliyate

17 koina waila lalakina idoga-saema bwatano kalona mena yo bulibuli itasoke galewa lalakina italu. ¹² Kabo kaliyate poti yo boniyai poti galewa imiyamiya italutalu. ¹³ Kaliyatenane koina Nowa mewainena, natunao Semi, Ami yo Yapeta mewaineliyao silusae waga mena. ¹⁴⁻¹⁶ Na yakayakan sokasokali yo manamanasamli yo siya sinenenene yo man sievaeva, meuloili siya kali koleya uloi uloi labui labui, tau yo sine, mekalikavao Nowa silusae waga mena, besiele Yaubada ana walo. Na saugana Nowa ilusae kabo Yaubada waga kana gamwa ikausi. ¹⁷ Kaliyate poti yo boniyai poti yalubwasi iyaelemo idogadoga. Waila ilalakisosi kabo waga ipoulisae. ¹⁸⁻¹⁹ Waila iyaele ilalaki isaesae mwa waga ipoupouli yo iyaluyaluwan waila pwatana mena yo wailane koya isae-pwaikili, ²⁰ koya malamalaweli na yalubwasi isae-likwaili kana mamalawe besiele seben mita kana sae. ²¹⁻²³ Yamamayayale meuloili yanuwa yaulina mena siboita, besiele tomo tabe. Ginauli meuloili meyawasili simiyamiya bwatano mena simwawasi. Yaubada meuloili iyemwawasili. Na Nowa mekanakavao siya wagane koina ile-boili sinamwanamwa. ²⁴ Yalubwasi idogadoga yanuwa yaulina mena kaliyate kana baibaiwa 150 kaiwena.

8

Yalubwasi imwawasi

¹⁻³ Na Nowa mekanakavao yakayakan meyawasili waga mena Yaubada nige inunuwa-mwatainagili. Kaliyate 150 imwawasi kabo

iwalo yaumai itowa yanuwa yaulina mena yo waila igumaguma, ilobilobi. Na waila lalakina nige idodoga-saema yoi yo galewa tabe nige itataluyoi. Kabo waila iyaele iguma ilaulau, ⁴ yo waikena sebenna (7) kana kaliyate sebentinna (17) koina waga imiyasio koya yabo pwatana mena bwaimwa dedei Alalati koina. ⁵ Waila iyaele igumaguma mwa waikena sanaulu (10) kana kaliyate bagubagunana koina kabo koya simayale silaulau.

⁶ Kaliyate poti yoi imwawasi, Nowa waga kana tomlape ipapaisowaiwa isoke, ⁷ yo aoao iyawasa ieva-yawatagili. Nige ipipileyoima waga mena na ievaeva-takitakikili kanasiga waila imwawasi yo bwatano ileleyan. ⁸ Kabo bunetutu iyawasa ieva yoi na tem igitai waila igumako yo bwatano ileleyanko. ⁹ Na waila iyaelemo bwatano ikaukausi kabo bunetutu nige ana kaba towa ilolobai. Mwa ieva-pileyoi ilau waga mena, kabo Nowa nimana iyagaya-yawatagilan mwa bunetutune itowa nimana mena yo ipei-luseyan. ¹⁰ Nowa isanasana kaliyate seben imwawasi, kabo bunetutu iyawasa yoi iyawatagili. ¹¹ Lolau mena bunetutune ieva-pileyoi Nowa koina olibe lagalagana kilaina yabo ikapu-kalatan gamwana mena. Kabo Nowa ikatai yakato waila igumako. ¹² Yo tabe isanasana yoi kaliyate seben imwawasi, kabo bunetutu iyawasa yoi iyawatagili. Na sauganane koina nige ipipileyoima Nowa koina. ¹³ Nowa ana bolime 601, waikena bagubagunana kana kaliyate bagubagunana koina waila igumako yo bwatano ileleyan. Mwa Nowa waga pwatana isoke-gabaen kabo manna ilau igitai

bwatano pwatana ileleyanko. ¹⁴ Na waikena labuina kana kaliyate ²⁷ na koina bwatano ileleyan molosi.

¹⁵ Mwa Yaubada iwalo Nowa koina iwaloba, ¹⁶ “Mewainem yo natumwao mewaineliyao waga kwalogabaen wakaisulu yauli mena. ¹⁷ Man siya sievaeva yo yakayakan meuloili ukwalaili mekamkavao kwayawatagili yauli mena kabo siya kani sibomayoi sidebalala yanuwa yaulina mena.” ¹⁸ Kabo Nowa mewainena yo natunao mewaineliyao waga silogabaen siyawawatagili yauli mena. ¹⁹ Kabo man siya sievaeva yo yakayakan meuloili meyawasili siyawayawatagili yakasa koina.

Yaubada ana waloyameli Nowa koina

²⁰ Kabo Nowa kaba pwaoli ipaisowai mwa man yo yakayakan siya Yaubada italam pwaoli kaiwena tupwali ikalaili kolili ipwaoli kaba pwaoli koina. ²¹ Saugana Yaubada pwaoline bwalaina namwanamwana ibenalan kabo iwaloba, “Kani nige sauga yabo yanuwa yaulina yakakawagulai yoi tomo ali paisowa kaiwena, kaiwena yakatai nuwatu naenaena tomo sinuwanuwatuili kateli mena siyatubu ali sauga gagagili koina. Yo kani nige sauga yabo yakayakan meuloili yasisibayanaeli yoi besiele yaginauliyako kolili. ²² Yanuwa yaulina miyamiyana koina, sauga kuma yo sauga kelikeli, sauga tulutulu yo sauga wedowedoli, galewa yo dabwelo, kaliyate yo boniyai simiyamiya silaulau kani nige simwamwawasi.”

9

¹ Kabo Yaubada Nowa yo natunao iwalo-muloloili iwaloba, “Kwadebalala yo kwabaibaiwa na yanuwa yaulina kwaloyakalapowon. ² Yakayakan meuloili, siya silolokeikeile yo siya sievaeva yo siya sinenenene yo iye meuloili kalita mena simatausagimiu mwa yapeili ami lolina koina kwalo inayagili. ³ Ginauli meuloili meyawasili kolili wakekan. Sauga bagubagunana koina kawasi patuli yo mayau liguliyao yaeliwa kamiu, na sauga bwaite ginauli meuloina yaeyawa kolimiu kekan kaiwena. ⁴ Na buluma kwasikwasinena tabu ukwakan, kaiwena yawasi imiyamiya kwasinene koina. Kaiwena kwasinene meyawasina kabo yayakasisi-yan. ⁵ Na tem yakayakan yabo tomo yabo kwasinena iyadidi yo yawasina imwawasi, kani maisana ilobai. Besiele tem tomo yabo kanakava kwasinena iyadidi yo yawasina imwawasi kani maisana ilobai. ⁶ Tem tomo yabo kanakava yawasina ikele-gabaen, kani tomone tounuyamatene siunuyamate kaiwena yau Yaubada tomone yayamayale yaboma makamakayaugu koina. ⁷ Na sowasowana kwadebalala yo kwabaibaiwa na ami boda ilalaki yanuwa yaulina mena.”

⁸ Kabo Yaubada iwalo Nowa me natunao kolili iwaloba, ⁹ “Sauga bwaite koina kelabibin kamwasana kani yaginauli kolimiu yo kabo muli mena tubumiyao kolili tabe, ¹⁰ yo yamayamayale meuloili siya meyawasili kolili, man siya sievaeva, yakayakan siya silolokeikeile yo siya mekamikavao kwayawatagilima waga

mena. ¹¹ Kabo yawaloyameli kolimiu kani nige sauga yabo yawawalo yoi yalubwasi iyayatagili yoi yo kani nige sowaswana yakayakan meuloili yaunuiyoili nige tabe yalubwasi yanuwa yaulina isisibayanae yoi. ¹²⁻¹³ Kani yau gilo yapei yaloyaloi kolili kabo iyamala kelabilabin kamwasana kana kilakilala. Kani yapaisowai kolimiu yo yamayamayale meyawasili meuloili kolili sauga ilalaoma kaiwena. ¹⁴ Saugana tem yaloyaloi siyawatagili kewa mena yo tabe gilo wagitai, ¹⁵⁻¹⁶ kabo yagu kelabilabin kamwasana yanuwatu-kalatan bwaite yaginauli kolimiu yo yamayamayale meuloili meyawasili kolili yo kani nige yalubwasi idodoga yoi yo ginauli meuloina isisibayanae yoi. Saugana tem gilo yagitai yaloyaloi kolili kabo yanuwatu-kalatan kelabilabin kamwasanane miyamiya yaina.” ¹⁷ Na Yaubada iwalo Nowa koina bwaite besiele iba, “Gilo iya kelabilabin kamwasana kana kilakilala yapaisowai kolimiu yo yamayamayale meuloili kolili.”

Nowa oine koina inuma yauyaule

¹⁸ Nowa natunao siya siyawatagilima waga mena esaliyao bwaite, Semi, Ami yo Yapeta. Na Ami iya Kenani tamana. ¹⁹ Tomo yanuwa yaulina meuloili situbumaya Nowa natunao yoli yaiyonane kolili. ²⁰ Nowa iya topaisowa bagubaguna molosina, oine kana tano ipaisowai yo ikumai. ²¹ Sauga yabo koina Nowa oine koina inuma kabaleya mwa ikeno kowakowa ana palai kalona mena. ²² Kenani tamana Ami ilusae tamana ana keno kowakowa igitai mwa iyawatagili

iyawasa kanakavao labui kolili. ²³ Kabo Semi yo Yapeta kaleko yabo tabatabana sikalai silusae gamwa mena isu labui koina sikabi-kalatan kabo me ali yakasisi dagelalali silaulau-wan silau tamali salina mena kabo kaleko koina siyakaboboi yo manli sipei-suwalan yakato tabu tamali ana kowakowa sigigitai. ²⁴ Na sauganane oine ana kaiwe imwawasi yo Nowa itolo kabo wasa ibenalan natuna Ami ana paisowa kaiwena. ²⁵ Kabo iba, "Sauga bwaite Kenani, iya Ami natuna, kani yakawa-gulai, iya iyamala topaisowa panpanna kanakavao kolili." ²⁶ Yo iwaloyoi tabe iba, "Yaubada yatobalan iya Semi ana Yaubada na Kenani iyamala topaisowa panpanna Semi koina. ²⁷ Kabo yakawanoi Yaubada Yapeta ana dedei iyalalaki besiele tabe tubunao yo Semi tubunao simiya-dudulai. Na Kenani iyamala topaisowa panpanna koina." ²⁸ Yalubwasi mulina mena kabo Nowa imiyamiya tabe bolime 350. ²⁹ Ana bolime meuloina 950 ilobai kabo iboita.

10

Yapeta tubunao

¹ Nowa natunao Semi, Ami yo Yapeta mekanakavao natuliyao yo tubuliyao edeededeli besiele bwaite. Yalubwasi mulina mena natuliyao sibaibaiwa sikabili. ² Yapeta natunao tatao siya Gomeli, Magogo, Madai, Yavan, Tubali, Meseki yo Tilas. ³ Gomeli natunao tatao bwaite, Askenas, Lipati, yo Togalama. ⁴⁻⁵ Yavan natunao tatao bwaite, Elaisa, Talisisi, Kitim yo Dodanim. Na Talisisi tubunao

siyamala Sipein tomonliyao, Kitim tubunao siyamala bwanabwana Saipilosi tomonliyao yo Dodanim tubunao siyamala bwanabwana Lodesi tomonliyao. Na bwanabwanane Saipilosi yo Lodesi siyaele Kalita Mediteleiniya koina. Tomonliyaone kainali uloi uloi simiyamiya.

Ami tubunao

⁶ Ami natunao tatao siya Kusa, Itipita, Puti esana labuina bwaimwa Libiya, yo Kenani. ⁷ Kusa natunao tatao Siba, Abila, Sabita, Lama yo Sabiteka. Lama natunao tatao Seba yo Dedani. ⁸ Kusa tubuna yabo esana Nimlodi. Iya iyamala tokaleya kana tobaguna lalakina yabo yo wasana ilalaki, yo me ana bodao yanuwa sibaibaiwa siyemwawasili. ⁹ Yaubada ana sagu koina iyamala tokeloya namwanamwasosina mwa iya kaiwena tem tomo yabo ana keloya inamwanamwa kani siwaloba, “Tomo bwaite iya besiele Nimlodi.” ¹⁰ Ana kaba lolina ikabi bagunayan yanuwa Babilon, Eleki, Kelinei yo Akadi kolili, yanuwane siya esopaline simiyamiya dedei Babilon koina. ¹¹ Mwa ilauyoi dedei Asiliya kabo yanuwa lalakili siya Ninibe, Leoboti Ili yo Kala, ¹² yo Lesen ikabili. Na Lesen imiyamiya Ninibe yo yanuwa lalakina Kala luwaluwalili mena. ¹³ Itipita tubunao siya boda Ludiya, Anam, Leab, Napituli, ¹⁴ Patulusi, Kasilui, yo Kapitolimi. Na boda Pilistiya silaomaya boda Kapitolimi kolili. ¹⁵ Kenani natuna tauna tobagubaguna iya Saidoni. Natunao tabe ikabili, kabo Kenani tubunao siya boda Iti, ¹⁶ Yebusi, Amoli, Giligasi, ¹⁷ Ivi, Aliko, Sini,

18 Abaditi, Semali yo Amati. Susu bwaite Kenani tubunao simiya-tatagwaligwali dedei uloina uloina kolili. 19 Kabo dedeine koina simiyamiya iyatubuya yanuwa Saidoni yo ilau Gelal kaiwena kanasiga bwaine Gasa yo besiele tabe ilau Sodoma, Gomola, Adima yo Seboim kaiweli kanasiga Lasa. 20 Na Ami natunao yo tubunao bwaite besiele. Kabo susune bwaite kaina uloina koina siedeede yoye yo simiya-lau tupwana kali mwayaga iyai ali dedeine koina yo ali yanuwa kolili.

Semi tubunao

21 Semi iya Yapeta kanakava lalakina, natunao tabe ikabili. Na iya Ibeliu meuloili tubuli bagubagunana. 22 Semi natunao tatao bwaite, Elan, Asul, Alipakisadi, Ludi yo Alami. 23 Alami natunao tatao bwaite, Yus, Uli, Geta yo Meseki. 24 Alipakisadi iya Sela tamana yo Sela iya Ebe tamana. 25 Ebe natunao tatao labui, yabo esana sipei Pelegi kaiwena ana sauga koina tomo simiya-tatagwaligwali yanuwa yaulina dedeina meuloina kolili. Na Pelegi kanakava esana Yokitani. 26 Na Yokitani koina boda bwaite sidebalala siya Alimodad, Selepi, Asamavet, yo Yela, 27 Adolami, Yusali, Dikila, 28 Obal, Abimali, Seba, 29 Opili, Abila yo Yobabi. Na yanuwane tomonliyaone siya tubuli Yokitani. 30 Dedei bwaine koina simiyamiya iyatubuya Mesa, yo ilau Sepali, bwaimwa koya dedeina tete bomatu mena. 31 Na Semi natunao yo tubunao besiele bwaite. Bodane siya kaina uloina koina siedeede yoye yo simiya-lau kali mwayaga iyai ali dedeine yo ali yanuwane kolili. 32 Yalubwasine mulina

mena bodaone bwaite siya simiyamiya dedei meuloina koina yo siedeedede kaina uloina uloina kolili siya silaomaya Nowa natunao kolili mwa siya Nowa tubunao.

11

Nume malamalawena sikabi kabo Yaubada tomo kainali iula-pwanopwano

¹ Beyabeyana yanuwa yaulina tomonliyao meuloili kainali kaigeda yo kainane kana walo nige sibabaibaiwa. ² Tomo sikwasakwasa-keikeile dedei tete bomatu mena kabo kwabu lalakina yabo silobai dedei Babilon koina* kabo simiya bwaine koina. ³ Siyatubu siedeedede nume kabikabi kaiwena kabo siba, “Kwalaoma bwatano takalai na biliki tapaisowai na tagabuli na sikaiwe.” Besiele siginauli, kabo bilikine koina nume sikabili yo koluta sikalai siyapatu-kalatagili. ⁴ Kabo siba, “Kwalaoma ala yanuwa lalakina tapaisowai yo luwaluwalina mena nume yabo takabi saliyana malamalawena isae itupa yaloyaloi mena, ala kaba gagasa. Tapaisowai besiele kabo esala ilalaki na tabu tamimiya-tatagwaligwali yanuwa yaulina dedeina meuloina kolili.” ⁵ Sikabikabi kabo Yaubada ilobima yanuwane lalakinane yo numene malamalawenane igitaili. ⁶ Kabo iwaloba, “Tomo bwaite siya boda kaigeda yo kaina kaigeda koina siedeedede, sauga bwaite koina iyaele siyatubu sipaipaisowa, na sauga muli mena tem tawae nuwanuwali

---

* **11:2** Babilon esana labuina Sina

sipaisowai ee sowasowali kani sipaisowai besiele. ⁷ Kwalaoma talobi kainali taula-pwanopwano na tabu kalikavao ali edeedede sikakatai.” ⁸⁻⁹ Bwaine kamwasane koina Yaubada tomo itawo-gwaligwalili silau yanuwa yaulina dedeina meuloina kolili. Yo ali paisowa kabikabi silopei. Kabo yanuwa esana sipei Babeli, kaiwena yanuwane koina Yaubada tomo meuloili kainali iula-pwanopwano.

Abelem kana kulutubu ilaomaya Semi koina

¹⁰ Semi menatunao yo tubunao edeededeli besiele bwaite. Semi ana bolime 100 kabo natuna ikabi esana Alipakisadi. Bwaite iyawatagili bolime labui yalubwasi lalakina mulina mena. ¹¹ Alipakisadi ana kabi mulina mena Semi imiyamiya tabe bolime 500 kabo iboita. Natunao tatao yo sinesineo tupwaliyao ikabili. ¹² Alipakisadi ana bolime 35 kabo natuna ikabi esana Sela. ¹³ Sela ana kabi mulina mena Alipakisadi imiyamiya tabe bolime 403 kabo iboita. Natunao tatao yo sinesineo tupwaliyao tabe ikabili. ¹⁴ Sela ana bolime 30 kabo natuna ikabi esana Ebe. ¹⁵ Ebe ana kabi mulina mena Sela imiyamiya tabe bolime 403 kabo iboita. Natunao tatao yo sinesineo tupwaliyao tabe ikabili. ¹⁶ Ebe ana bolime 34 kabo natuna ikabi esana Pelegi. ¹⁷ Pelegi ana kabi mulina mena Ebe imiyamiya tabe bolime 430 kabo iboita. Natunao tatao yo sinesineo tupwaliyao tabe ikabili. ¹⁸ Pelegi ana bolime 30 kabo natuna ikabi esana Liu. ¹⁹ Liu ana kabi mulina mena Pelegi imiyamiya tabe bolime 209 kabo iboita. Natunao tatao yo sinesineo tupwaliyao tabe ikabili. ²⁰ Liu

ana bolime 32 kabo natuna ikabi esana Selagi. ²¹ Selagi ana kabi mulina mena Liu imiyamiya tabe bolime 207 kabo iboita. Natunao tatao yo sinesineo tupwaliyao tabe ikabili. ²² Selagi ana bolime 30 kabo natuna ikabi esana Nao. ²³ Nao ana kabi mulina mena Selagi imiyamiya tabe bolime 200 kabo iboita. Natunao tatao yo sinesineo tupwaliyao tabe ikabili. ²⁴ Nao ana bolime 29 kabo natuna ikabi esana Tila. ²⁵ Tila ana kabi mulina mena Nao imiyamiya tabe bolime 119 kabo iboita. Natunao tatao yo sinesineo tupwaliyao tabe ikabili. ²⁶ Tila ana bolime 70 kabo natunao ikabili esaliyao Abelem, Nao yo Alan.

Tila mekanakavao Abelem yo Lota yanuwa Ula silogabaen

²⁷ Na Tila me natunao yo tubunao edeed-edeli bwaite besiele. Tila natunao tatao ikabili esaliyao Abelem, Nao yo Alan. Kabo Alan natuna tau ikabi esana Lota. ²⁸ Lota dunao Milika yo Iska sikabili kabo tamali Alan iboita yanuwa Ula, dedei Kolodiya koina, yanuwane bwaine koina Alan sikabi. ²⁹ Abelem ikasole wainena esana Sele yo Nao ikasole wainena esana Milika iya Alan natuna. ³⁰ Na Sele iya sine miyamiya yaina nige ikakabi. ³¹ Tila itolo natuna Abelem yo tubuna Lota yo bwasiyana Sele ikalaili mwa yanuwa Ula dedei Kolodiya silogabaen yakato silau Kenani. Na saugana siyawatagili yanuwa esana Alan koina bwaine koina simiya. ³² Tila ana bolime 205 ilobai kabo iboita yanuwa Alan koina.

12

Yaubada Abelem iyogan

¹ Kabo kaliyate yabo koina Yaubada iwalo Abelem koina iba, “Am yanuwa, totoumwao yo tamam ana nume kana tomiyayao kulogabaegili, kulau yanuwa bwaine kani yayakenayagiwo. ² Kani tubumwao sibaibaiwa yaeliwa siyamala boda kaikaiwena yabo yo kani yawalomuloloiwo esam ilalaki yo kowa koliwo kani tomo mulolo lalakina silobai. ³ Siya simulolo koliwo yau tabe yamulolo kolili, na siya sikawagulaiwo yau tabe kani yakawagulai. Yo kowa koliwo susu meuloili yanuwa yaulina meuloina kani yawalomuloloi.”

⁴ Abelem ana bolime 75, kabu yanuwa Alan ilogabaen yo ilau, besiele Yaubada ana walo koina. Na Lota tabe ilau mekanakava. ⁵ Abelem wainena Sele yo kanakava natuna Lota ikalaili mekanakavao ana gogo wasawasa meuloina yo ana topaisowao meuloili siya ilobaili yanuwa Alan koina. Kabu yanuwane silogabaen yo silalau Kenani kaiwena. ⁶ Saugana siyawatagili dedei Kenani kana sigasiga koina kabu silopanaisi yo silau yanuwa Sikemi yo yanuwane bwaine koina Mole ana mayau lalakili yaowana simiyamiya na lolonyao kolili sikaiyawasi. Na sauganane koina Kenani tomonliyao siyaele simiyamiya. ⁷ Kabu Yaubada iyawatagili Abelem koina yo iba, “Dedei bwaite kani yaolena tubumwao kolili.” Kabu Abelem kaba pwaoli iginauli yanuwane koina yo itapwalolo Yaubadane koina iya mwa iyawatagili koina. ⁸ Imwawasi

kabo Abelem ilau koya yabo koina yanuwa Betele dedei pwatana mena, yo ana palai iya-tolo yanuwa Betele yo yanuwa Ai luwaluwalili mena. Na yanuwa Betele imiya-lobima dedei pae yo yanuwa Ai imiya-sae dedei pwata mena. Kabo kaba pwaoli yaboyoi iginauli yo itapwalolo Yaubada koina. ⁹ Bwaine koina kabo ikwasa yoi ilau dedei leleyanna Negebi kaiwena.

Abelem ilau Itipita

¹⁰ Kabo guliyam lalakina iyawatagili dedeinane koina mwa Abelem ilau Itipita na tem imiyamiya bwaine koina. ¹¹ Kikiunamo Abelem iyawatagili Itipita dedeina mena mwa iwalolau wainena koina iba, “Sele, yakatai kam koleya inamwanamwasosi, ¹² na tem Itipita sigitaiwo kani siba, ‘Wainena bwaite’, kabo siunuyamateyau yo kowa sikalaiwo meyawasim. Tem sineli koliwo kabo kuwalo kolili kuba, ¹³ ‘Dugu bwaite’, kabo kowa kaiwem kani simulolo koliyau, kani nige sowasowana siunuiyau.” ¹⁴ Sauganane siyawatagili Itipita koina meuloili Sele sigitai kana koleya inamwanamwasosi, ¹⁵ besiele kin ana topaisowao lalakili Sele sigitai kabo silau kin koina kana koleya sikawa-namwanamwa-yan yo sitobalan. Mwa iwalo silau siyogan silawan ana nume mena, mekanakava simiyamiya. ¹⁶ Kabo kin sipi, gouti, bulumakau, donki, kameli yo ana topaisowa panpanli yo ginauli meuloina iwolegili Abelem koina Sele kaiwena. ¹⁷ Na Yaubada kasiebwa naenaena iyawasa kin mekanakavao tomiya meuloili sikasiebwa

kaiwena kin Abelem wainena ikalai silusae mekanakava simiyamiya ana nume mena. ¹⁸ Mwa kin kainana iyawasa ilau Abelem koina yo saugana iyawatagilima ineli iba, “Toisabo mumuga uginauli kolyau? Tawae kaiwena yagu wasa nige kuyeyeyama yakato Sele iya wainem? ¹⁹ Tawae kaiwena kuwalo yakato iya dum mwa yayogan besiele wainegu? Wainem bwaite saugamo kuyogan na kwalau.” ²⁰ Kabo kin iwalo ana topaisowao kolili mwa Abelem me wainena siyawasa-yapileyoili me ali gogo wasawasa meuloina Itipita silogabaen.

13

Abelem yo Lota simiya-suwala

¹ Kabo Abelem me wainena ali wasawasa meuloina sikatububun yo Itipita silogabaen yo silau dedei Negebi. Na Lota tabe ilau mekalikava. ² Abelem iwasawasososi ana yakayakan sibaibaiwasosi besiele ana siliba yo ana gole. ³ Kabo Abelem ikwasa yoi kikiuna kikiuna ilaulau yanuwa yo yanuwa kolili, kanasiga iyawatagili Betele yo Ai luwaluwalili mena bwaine beyabeyana ana palai iyatolo koina. ⁴ Yo bwaine koina beyabeyana kaba pwaoli ipaisowai kabo itapwalolo yoi Yaubada koina. ⁵ Na Lota iya mekanakava Abelem silolokeikeile, iya tabe ana sipi, gouti, bulumakau yo ana topaisowao sipagan. ⁶ Abelem yo Lota nige sowasowali simiya-kaigeda kaiwena ali yakayakan sibaibaiwasosi, yo ali kaba kekan nige ilalalaki. ⁷ Kabo gamwapakiki iyawatagili Abelem yo Lota ali yakayakan

kali togite-kalatan kolili. Na sauganane koina Kenani yo Pelisi tomonliyao siyaele simiyamiya dedeine koina. ⁸ Kabo Abelem iwalo Lota koina iba, “Nige nuwala gamwapakiki kowa yo yau kolila yo ala yakayakan kali togite-kalatan kolili kaiwena kowa te yau tubula kaigeda. ⁹ Na sowana tamiya-suwala kulau dedei yabo na yau yalau dedei yabo. Bwatano dedei yabo ugite-sipwai na kulau kumiya koina. Tem kulau dedei teya kaluwabu mena yau kani yalau teya yavayavana mena, na tem kulau tete yavayavana mena yau kani yalau tete kaluwabu mena.” ¹⁰ Kabo Lota manna igabaen waila Yolidan kwabuna inamwanamwa yo wailana ilalaki ilau kanasiga yanuwa Sowa koina besiele tabe Yaubada ana tano Ideni yo yanuwa Itipita. Na kana koleya besiele bwaite muli mena kabo kani Yaubada yanuwa Sodoma yo yanuwa Gomola isibayanaeli. ¹¹ Mwa Lota Yolidan kwabuna meuloina igite-sipwai iya iboma kaiwena kabo isae bwaine koina imiya. Na Abelem yo Lota ali miya-suwala bwaite besiele. ¹² Kabo Abelem ilau imiyamiya dedei Kenani koina na Lota ilau imiyamiya Yolidan kwabuna yanuwane kalona mena mwa ana palai iyatololi Sodoma salina mena. ¹³ Na Sodoma tomonliyao ali paisowa inaesosi kaiwena silopwano lalakina Yaubada koina.

¹⁴ Na Lota ilau bwaine koina mwa Yaubada iwalolau Abelem koina iba, “Dedei bwaite koina kutotolone manim ugwabaen ilau dedei tete kaluwabu, tete yavana, tete bomatu yo tete yalasi. ¹⁵ Dedeine bwaine ugitali bwatanona

meuloina yaeyawa-gabaen me tubumwao kolimiu sauga meuloina yo nige ana kaba mwawasi. ¹⁶ Tubumwao sibaibaiwasosi kani yaeliwa besiele bwatano kauna. Kaiwena nige sowaswana tomo bwatano kauna iyasili woli besiele tabe nige sowaswana tubumwao siyasili woli. ¹⁷ Na kulau bwatanone kana mamalawe yo kana tabataba kumankulakulaili, siya kani yaeliwa.” ¹⁸ Kabo Abelem ikwasa yoi ilau Ebiloni koina ana palai iyatolo Mamele ana mayau lalakili yaowana lolonyao kolili sikaiyawasi. Bwaine koina kaba pwaoli ipaisowai Yaubada kana pwalou kaiwena.

14

Abelem Lota ileboi

¹⁻⁹ Na bolime tuwelo kalona mena kinne yoli paibi (5) simiyamiya, yabo Bila yanuwa Sodoma kana kin, yabo Bilisa yanuwa Gomola kana kin, yabo Sinabi yanuwa Adima kana kin, yabo Semiba yanuwa Seboim kana kin yo yanuwa Bela, esana labuina Sowa, kana kin takesi siyamayamaisa kin Kedolaoma iya yanuwa Elama kana kin koina kabo bolime tetinna (13) koina nige siyayamaisa, sisikote. Bolime potinna (14) koina kabo Kedolaoma imunamunai yo ilau yanuwa Baiboni kana kin esana Amilapeli yo yanuwa Eliyesa kana kin esana Alioki, yo yanuwa Goim kana kin esana Taidali ikalaili ilaoma siyaboda kaigeda na siloina kaleya kaiwena. Ali laune koina sikaleya yanuwa kikiuli kolili, sikaleya baguna bwaimwa boda Lapaimi siyemwawasili yanuwa Asiteloti

Kanaim koina yo boda Susim siyemwawasili yanuwa Ami koina yo boda Emim siyemwawasili yanuwa Kiliyataim kwabuna koina. Tabe boda Oli sikaiwe-gabaegili Seil koyana kolili mwa sitawoili kanasiga Epalan dedei leleyanna salina mena. Mwa Kedolaoma me ana bodao sitagelakeile yo sipileyoi silau yanuwa Keidesi, esana yaboyoi Enmispat, kabo boda Amaleki siyemwawasili yo ali dedei meuloina sikalai. Besiele tabe boda Amoli siya simiyamiya yanuwa Aseson Tamal koina Kedolaoma me ana bodao sitolo Amoli bodane siyemwawasili.

Imwawasi silau yanuwa Sidim kwabuna koina dedeinane koina Kalita Boiboitana imiyamiya, na bwaine koina kin yoli paibine me ali tokaleyayao silogogomako sisanasana kaleya kaiwena. Kabo Kedolaoma me ana bodao silaomayoi sikaleya kin paibi me ali tokaleyayao kolili.

¹⁰ Kedolaoma me ana bodao sikaiwe mwa Sodoma ali kin mekanakavao ali tokaleya siyabubu. Na Sidim kwabunane koina bwatano gulagulali sibaibaiwa simiyamiya na gulane kaloli mena bwatano naenaena patupatuna sipowon koluta. Kabo saugana siyabubu tokaleyayao tupwali sibeku koluta kali gula kaloli mena yo tupwaliyao siyabubu silau sikawasae koya kolili. ¹¹ Na kin siya yoli esopaline silau Sodoma yo Gomola ali wasawasa yo kali meuloina sikalaili mwa silau. ¹² Yo tabe Abelem kanakava natuna Lota tabe sipan siyogan mekanakava ana gogo wasawasa meuloina sikalaili kaiwena sauganane koina iya imiyamiya Sodoma. ¹³ Tomo yabo iyabubu

kabo ilau ginauli meuloina iyawasayan Abelem game Ibeliu koina. Sauganane koina Abelem imiyamiya Mamele game Amoli ana mayau dedeina mena. Na Mamele mekanakavao Eskol na Anel siya Abelem kana tosaguwo kaleya koina. ¹⁴ Saugana Abelem ibenalan kanakava natuna Lota sipan silawan, kabo Abelem ana bodao kali baibaiwa 318 iyoganli kabo Kedolaoma me ana bodao siyamuli kusulili kanasiga silau siyawatagili yanuwa Dani koina. ¹⁵ Bwaine koina Abelem ana tokaleyayao iyakasali boda yo boda kolili. Ali kaba kaleya dedeili igite-sipwaili na silau kolili simiya kabo boniyainane koina sisagena-yawatagili meuloili yo sikaleya Kedolaoma me ana tokaleyayao kolili. Sikele-gwaligwalili yo sitawoili kanasiga yanuwa Oba bwaimwa Damasiko dedei teya kaluwabu mena. ¹⁶ Kabo Abelem gogo meuloina siya Kedolaoma mekanakavao sikalaili sikele-yapileyoili. Besiele kanakava natuna Lota me ana gogo wasawasa ikalaili mekanakavao sinesineo yo tomo tup-waliyao tabe.

Melekisedeki Abelem iwalo-muloloi

¹⁷ Kaleya imwawasi mulina mena kabo Abelem me ana bodao sipileyoima. Kabo Salem kana kin esana Melekisedeki yo Sodoma kana kin silau mekalikava Abelem simiya-gogo Save kwabuna koina.* ¹⁸ Melekisedeki iya Yaubada saesaesosina ana topwaoli beledi yo wain ikalailima iwolegili Abelem koina yo iwalo-muloloi, ¹⁹ iba, “Yaubada miyamiya

---

* **14:17** Save kwabuna esana labuina kin kwabuna

saesaesosina iya bulibuli yo yanuwa yaulina kana toyamayale Abelem imuloloiwo. ²⁰ Kabo Yaubada miyamiya saesaesosina tatobalan kaiwena kam tokalomagigiliwo ipeili nimam mena.” Kabo Abelem ginauli meuloina siya ikalaili kaleya koina iyakasali gwau sanaulu, kalona mena gwau kaigeda iwolena Melekisedeki koina. ²¹ Imwawasi kabu Sodomu kana kin iwalo Abelem koina iba, “Ginauli meuloina ukwabi-kalatan kaiwem na yagu tomoyaomo kuyelima-yapileyoili kolyau.” ²² Kabo Abelem ana walo ibenalan yo iba, “Nimagu yakeleisinan yakawalulu Yaubada koina Yaubada saesaesosina iya bulibuli yo yanuwa yaulina kana toyamayale, ²³ kani nige am gogo yabo yakakalai, bwagana kikitoitoi molosina besiele buti kana maina, meuloina kani yaeyawa yapileyoili, kaiwena nige nuwagu sauga muli mena kuba, ‘Yau gogo wasawasane meuloina yaolena mwa kabona Abelem iyamala towasawasa.’ ²⁴ Kani nige ginauli yabo yakakalai, bwaimwanamo tem yau kilakaiwo sikekan yo tawae yasoianako kagu tosguwo yayonane Anel, Eskol yo Mamele kolili ali gogone sikalai.”

15

Yaubada kelabilabin kamwasana ipaisowai Abelem koina

¹ Kabo kaleyane mulina mena Yaubada kainana iyawatagili Abelem koina bwaite besiele. Kana yakeyakenayan koina Yaubada iba, “Abelem, tabu kumamatausi, yau am

ebeu yakausiwo nae koina yo yau kam mulolo lalakina kani yaeyawa.”²⁻³ Mwa Abelem iba, “O Guyau Yaubada, tawae kana namwanamwa tem mulolone kuyeyama? Kaiwena yau nige natugu ipapagan. Na bwaliga tem yaboita Eliesa iya game Damasiko sikabiyan yagu nume kalona mena yo iyamala yagu topaisowa panpanna iya kani yagu wasawasa ikalai yo iloinayagili.”⁴ Kabo Yaubada iba, “Saugane tem kuboita tomone bwaite iya kani nige am wasawasane ikakalai. Na natum tauna yabo kani iyawatagilima kwasinem koina iya am wasawasane kani ikalaili.”⁵ Kabo Abelem iyoga-yawatagilan yauli mena yo iwalolau koina iba, “Manim isae mwayaga bwagabwaga mena utu ugitali. Gubesi, sowasowam kuyasilili? Nigele, bwaliga kani tubumwao kali baibaiwa bwaine besiele.”⁶ Abelem Yaubada imeliyan, mwa Yaubada Abelem ikawa-namwanamwayan ana meli kaiwena.⁷ Kabo Yaubada iwalolau Abelem koina iba, “Yau Yaubada yakalaiwo yanuwa Ula dedei Kolodiya koina yo dedei bwaite yaeyawa ukwalai am dedei.”⁸ Na Abelem ineli iba, “O Guyau Yaubada, gubesi na yakatai dedeine bwaite kani kuyeyama yagu dedei?”⁹ Kabo Yaubada iwaloba, “Bulumakau sinena kaigeda, gouti kaigeda yo sipi tauna kaigeda kali bolime yaiyona besiele tabe bunetutu kaigeda yo bunebune kaigeda ukwalaili kulawagilima kolyau.”¹⁰ Mwa Abelem yakayakan bwaite ikalaili yo ilawagili Yaubada koina mwa inigwe-labui-yagili na ipeili bwatano mena, na bunebune yo bunetutu nige ininigwe-labui-

yagili. ¹¹ Na man lalakili tupwaliyao sievatalu yakato yakayakanne kwapiliyao sikanli na Abelem itawoili.

¹² Dabwelo isugu kabo Abelem ikeno ana kenone koina kenona ikenoi igitai boniboniyai lalakina mwa imatausi. ¹³ Kabo Yaubada iwalo-lau koina iba, "Ukwatai namwanamwai bwaite tubumwao bwaliga dedeine sikalai, na baguna silau simiya taumana yanuwa uloina koina, siyamala topaisowa panpanli yo siyakamkam-nali bolime kana baibaiwa powa andeledi (400) koina.* ¹⁴ Siya tubumwao siyamala topaisowa panpanli yakalaili yo saugana yanuwane silogabaen kani wasawasa lalakina sikalai. Na siya kali toyakamkamnane maisa naenaena lalakina kani silobai. ¹⁵ Na kowa kani kutautaubala yawasosi na me am nuwadaumwali kuboita yo kwapim sipei salai mena. ¹⁶ Na tubumwao siya yaso esopalina siya kani sipileyoima dedeine bwaite koina. Kaiwena Amoli tomonliyao kani simiyamiya, kani nige yatatawoili. Na sauga ilalaoma koina kani mumugana naenaena ilalaki kolili kabo sauganane koina kani yayamaisa kolili."†

¹⁷ Dabwelo isuguko mwa iboniboniyai, kabo mayau wedowedolina gulewana bogabogauna yo odam kalapulupululuna siyawatagilima yo silobi yakayakan kwapiliyao sininigwe-

---

* **15:13** Iwalowalo tomo Isileli simiyamiya Itipita koina Mosese ana sauga mena † **15:16** Siya Amoli kaiweli iwalowalo yakato siya Mamele yo Eskol yo Anel tubuliyao naga siyawatagilima. Wagitai 14:13

labui-yagiliwa luwaluwalili mena sieva-sola.‡
 18 Kaliyatenane koina kabo Abelem kenona mena igitai yakato walo yawasosi bwaite koina Yaubada kelabilabin kamwasana kana kilakilala iginauli. Kabo Yaubada iwalo Abelem koina iba, “Dedei bwaite yatalamwan yaolegili tubumwao kolili, iyatubuya Itipita kanasiga ilau waila Yupeleitisi koina, bwaimwa 19 Keni ali dedei, Kenisi ali dedei, Kadimoni ali dedei, 20 Iti ali dedei, Pelisi ali dedei, Lepaim ali dedei, 21 Amoli ali dedei, Kenani ali dedei, Giligasi ali dedei, yo Yebusi ali dedei.”

16

Ega Isimeli ikabi

1-3 Abelem me wainena Sele simiyamiya Kenani koina bolime sanaulu. Na Sele nige natuna yabo ikakabi na ana topaisowa panpanna sinena yabo imiyamiya esana Ega, Itipita sinena. Kabo Sele iwalo Abelem koina iba, “Yaubada ikausiyau kani nige yakakabi. Na kulau yagu topaisowa panpanna sinena mekamkava wakeno, na tem isiuma yo ikabi, kabo melumelune yakawa-natulan.” Mwa Abelem italam. Kabo Sele ana topaisowa panpanna Ega ilawan Abelem koina besiele wainena yaboyoi. 4 Abelem mekanakava Ega sikenokeno mwa isiuma. Saugana Ega ikatai isiuma, nige ana yakasisi yaboyoi Sele koina yo

---

‡ 15:17 Tomo bagubagunali mumugali bwaite besiele. Tem tomo labui yakayakan kwapiliyao luwaluwalili mena silosola bwaimwa yakato kelabilabin kamwasana siginauliyako. Na tem yabo kelabilabin kamwasanane ilikwai maisana kani iboita.

Sele iyamala ginauli bwagabwaga Ega manna mena. ⁵ Mwa Sele iwalolau Abelem koina iba, “Kowa am pwanoli bwaite. Yagu topaisowa yaeyawa koliwo na sauganane isiuma mwa igite-lobiyegau. Yaubada iboma ikatai yaiya idudulai yo yaiya nigele.” ⁶ Abelem Sele kainana iyamaisa iba, “Na iya am topaisowa panpanna imiyamiya am loina koina. Uginauli koina besiele tawae am nuwatu.” Kabo Sele Ega ikalomagigilan yo paisowa polopolowena iwolena koina me ana munamunai mwa Ega Sele iyabubu-gabaen.

⁷ Ega iyabubu ilalau Sulu kana kamwasa koina bwaimwa dedei leleyanna yo iyawatagili waila doelu yabo koina sabi kaiyawasi kabu Yaubada ana anelose iyawatagili koina. ⁸ Mwa iba, “Ega, Sele ana topaisowa panpanna, toweya kulaomaya yo toweya kulalau?” Kabo kainana iyamaisa iba, “Yagu keduluma Sele yayabubu-gabaen.” ⁹ Kabo anelosene iba, “Kupileyoi kulau am keduluma koina na kumiyamiya ana loina yaulina mena. ¹⁰ Bwaliga kani tubumwao sidebalala nige sowasowana tomo yabo iyasili woli. ¹¹ Na kusiumako mwa kani ukwabi natum tauna na esana kupei Isimeli, kaiwena am valam Yaubada ibenalanako. ¹² Na iboma iloinayan besiele yakayakan sokasokana, ikalekaleya tomo meuloili kolili, yo tomo meuloili sikalekaleya koina mwa kani nige mekanakavao totounao simimiya-namwanamwa.” Anelosene ana walo iyemwawasi kabu Ega ilogabaen. ¹³ Kabo Ega me ana nuwapwanopwano yo walo bwaite iwalowen iba, “Gubesi na Yaubadane iya igitag-itaiyau yau yagitaiyako?” Kabo Yaubada esana

ipei 'Yaubada kowa ugitagitaiyau.' ¹⁴ Bwaite iya kaiwena mwa tomo wailane doelune esana sipei 'Yaubada meyawasina igiteyau wailana.' Na wailane iyaele yanuwa bwaine Keidesi yo Belid luwaluwalili mena. ¹⁵ Kabo Ega ipi-leyoi imiyamiya Abelem koina kanasiga ikabi kabo Abelem melumelune esana ipei Isimeli. ¹⁶ Sauganane Abelem ana bolime eiti sikisi (86) kabo Ega Isimeli ikabi.

17

Nigwenigwe mumugana iya kelabilabin kamwasana kana kilakilala

¹ Abelem ana bolime naenti naen (99) kabo Yaubada iyawatagili koina yo iwalolau koina iba, "Yau Yaubada Tokaiwesosi. Kuobigaiyau na mesabana am paisowa meuloina sidudulai. ² Na yagu kelabilabin kamwasana kani yaginauli koliwo kabo tubumwao yayadebalalali sibaibaiwa." ³ Mwa Abelem italu-pwaopwaom bwatano mena kabo Yaubada iwalo koina iba, ⁴ "Yau yagu kelabilabin kamwasana yaginauli koliwo na kowa kani kuyamala boda meuloili tamali kowa. ⁵ Kani nige sauga yaboyoi esam siyoyogayan Abelem na esam yapei Abelamo. Kaiwena yawaloko kowa kani kuyamala boda meuloili tubuli. ⁶ Tubumwao kani yayadebalalali sibaibaiwa siyamala boda lalakina yo tubumwao tupwaliyao kani siyamala kin. ⁷ Kelabilabin kamwasana bwaite yapaisowai iya waloyameli miyamiya yaina kowa koliwo yo tubumwao yaso yo yaso kolili. Na yau kani yaemala am Yaubada yo tubumwao ali Yaubada. ⁸ Sauga bwaite

koina dedei Kenani koina kumiya-taumana na bwatanona meuloina kani yaeyawa koliwo yo tubumwao kolili iyamala ami gogo miyamiya yaina. Na yau kani yaemala tubumwao ali Yaubada. ⁹⁻¹⁰ Na nuwanuwagu kowa yagu kelabilabin kamwasana kana loina kuobigaili kowa yo tubumwao yaso yo yaso kolili. Na kami loine bwaite besiele, ami tatao meuloili nigwenigwe mumugana sikalai. ¹¹ Yomiu isuna kwapina kwatom-gabaegili na iyamala kelabilabin kamwasana kana kilakilala yakato me ami talam. ¹² Ami tatao yaso yo yaso saugana sikabili yo ali kaliyate eit (8) imwawasi kabo nigwenigwe mumugana meuloina sikalai. Komiu natumiyao, ami topaisowa panpanli yo siya sikabili ami nume mena yo siya simiyamiya ami nume kalona mena yo besiele ami topaisowa panpanli siya silaoma dedei uloili kolili siya tabe sikalai. ¹³ Meuloili nigwenigwe mumugana sikalai kabo yagu kelabilabin kamwasana miyamiya yaina kana kilakilala imiyamiya kwapimiu mena. ¹⁴ Tem kilakai yabo nige yona isuna kwapina sitotom-gabaen iya kani sitawoi ali susu kalona mena imiya-suwala kaiwena yagu kelabilabin kamwasana kana loina ilikwai.”

Yaubada iwaloyameli Abelamo wainena ikabi natuna tauna esana Aisake

¹⁵ Mwa Yaubada iwaloyoi Abelamo koina iwaloba, “Na wainem Sele, kani nige sauga yaboyoi esana siyoyogayan Sele na esana yapei Sela. ¹⁶ Wainem kani yawalo-muloloi na natuna tauna kani ikabi. Na melumelune koina kani boda meuloili sidebalala yo tabe yanuwa kali

kin kani siyawatagilimaya iya koina, yakato Sela boda meuloina sinali iya.”¹⁷ Kabo Abelamo italu-pwaopwaom bwatano mena iyatubu imalu yo iba, “Yagu bolime wan andeledi (100) na gubesi yakato natugu ipagan? Na Sela iya ana bolime naenti (90), na gubesi yakato kani ikabi?”¹⁸ Nuwana Isimeli iya iyamala am walo-mulolo tomona, na gubesi, yakato iya bwaite kaiwena kuwalowalone koliyau?”¹⁹ Kabo Yaubada iba, “Nigele. Wainem Sela kani ikabi natuna tauna esana kupei Aisake. Yagu kelabilabin kamwasana miyamiya yaina kani yaginauli iya koina yo tubunao kolili yaso yo yaso kolili.”²⁰ Na am kawanoi Isimeli kaiwena yabenalanako. Walo yawasosi kani yawalo-muloloi na tubunao yayadebalalali meuloina, bwaliga natunao tatao kali baibaiwa tuwelo siya siyamala susu kali tobaguna, yo tubunao sibaibaiwa yaolegili siyamala boda kaikaiwena yabo.”²¹ Na yagu kelabilabin kamwasana kani yaginauli Aisake koina iya bolime ilalaoma waikena bwaite koina Sela kani ikabi.”²² Yaubada ana edeedede iyemwawasi mwa ilogabaen.

²³ Kabo kaliyatenane koina Abelamo iginauli besiele Yaubada ana walo kabo tatao meuloili ana nume kana tomiya yoli kwapina isuna sitom-gabaegili, natuna Isimeli, ana topaisowa panpanli sikabili ana nume kalona mena yo ana topaisowa panpanli siya iyamaisali silaoma dedei uloili kolili, meuloili ipaisowai kolili besiele.”²⁴ Na Abelamo ana bolime naenti naen (99) kabo yona kwapina isuna itom-gabaen.²⁵ Yo natuna Isimeli ana bolime tetin (13).

²⁶ Sauganane koina Abelamo ipaisowai tawae Yaubada ana loina koina. Mwa Abelamo me natuna Isimeli nigwenigwe mumugana sikalai.
²⁷ Besiele tabe kaliyatenane koina tatao meuloili ana nume kana tomiya nigwenigwe mumugana sikalai.

18

Yaubada mekanakavao anelose labui silaoma siyawatagili Abelamo koina

¹ Abelamo imiyamiya Mamele ana mayau meuloili dedeili mena, kabo kaliyate yabo pwasi-nasina koina Yaubada iyawatagili yoi koina. Abelamo imiyasio ana palai gamwana mena, ² kabo manna igabaen, yo sauganane koina tatao yoli yaiyona igitaili sitotolo nige kali mwayaga imamamalawe. Kabo itolo ilomwayamwayau ilau kolili, yo ipwalou manli mena yo italu-pwaopwaom bwatano mena. ³ Yo iwalo kolili iwaloba, “Yagu tautaubalao, yau ami topaisowa, tem kwayaliyaya kolyau na tabu kwalalau na mekaukavao komiu tamiyamiya bwaite koina. ⁴ Yawalo yagu topaisowa koina waila kiki-una ikalaisyama kabo kaemiu kwadeulili yo wakaiyawasi mayaune lolonna mena. ⁵ Tem kwatalam kan kikiuna yakalaisyama wakekan na yomiu sikaikaiwe, kabo wakaiyawasi muli mena kwalau yoi.” Kabo kainana siyamaisa siba, “Inamwanamwa, uginauli besiele am walo.” ⁶ Kabo Abelamo mwayamwayau ip-ileyoi ilau ilusae ana palai kalona mena yo iwalo Sela koina iba, “Mwayamwayau pwalawa

manna namwanamwana ukoi disi lalakina yaiyona kana liye, yo kuebweleli yo beledi ugwabu.” ⁷ Kabo mwayamwayau ilau ana bulumakau bodaliyao kolili yo sinisinibuna bulumana namwanamwana yabo igite-sipwai. Mwa iwolena ana topaisowa yabo koina na iya mwayamwayau ikatububunan. ⁸ Kabo kan ikatububunan imwawasi yo Abelamo miliki yo bata tupwana lalakina mekanakava bulumakau bulumana yo katutuna ikalaili ilau yoli yaiyonane iwolegili na sikekan. Na Abelamo itolo salili mena mayau lolonna koina yo igitekalatagili. ⁹ Mwa sineli Abelamo koina siba, “Wainem Sela toweya?” Kainali iyamaisa iba, “Iyaele palai kalona mena.” ¹⁰ Kabo kalikava yabo iba, “Bolime ilalaoma waikena bwaite koina kani yapileyoima kabu wainem Sela natuna tauna ikabi.” Na Sela iyaele ibenabenali palaine gamwana salina mena. ¹¹ Iya kedukeduluma yo Abelamo iya tautaubala yo ali bolime ilalakisosi, yo Sela nige waikena kasiebwana ilolobai. ¹² Kabo ibomayoi imalu iba, “Yakedukedulumako yo yagu taubala iya itautaubalako na nige tabe sowasowagu yaliyaya bwaite yalobai yakato melumelu bwaite yakabi.” ¹³ Kabo Yaubada iwalo Abelamo koina iba, “Tawae kaiwena Sela imalu yo iba, ‘Yau yakedukedulumako nige sowasowana yakabi?’” ¹⁴ Yau Yaubada, kolyau nige ginauli yabo ipopolowe. Na bolime ilalaoma waikenane bwaite koina yapileyoima kabu wainem kani ikabi natuna tauna.” ¹⁵ Sela imatausi yo iuvala iba, “Yau nige yamamalu.” Kainana iyamaisa iba, “Nigele, na

walo yawasosi kumalu.”

*Yaubada Abelamo ana wasa iwolena Sodoma
yo Gomola kaiweli*

¹⁶ Kabo tatao yoli yaiyonane sitolo yo silau sisae putete mena manli sigabaen ilobi Sodoma sigitai. Na Abelamo ilau mekanakavao silo-toyawa silau na yakato ipei-gabaegili. ¹⁷ Na Yaubada ibomayoi inuwanuwatu iba, “Tawae kani yapaisowai nige sowasowana yawadam Abelamo koina. ¹⁸ Kaiwena bwaliga tubunao siyamala boda lalakina yo boda kaikaiwena yabo yo iya koina tomo meuloili yanuwa yaulina mena kani yawalo-muloloili. ¹⁹ Iya yagite-sipwai natunao yo ana nume kana tomiyayao iyake-nayagili yau Yaubada yagu kamwasa simuliya, kabo ginauli namwanamwana yo dudulaina sipaipaisowai, kabo tawae yawaloyameli iya kaiwena yapaisowai.” ²⁰ Kabo Yaubada itage-lakeile yo iwalo Abelamo koina iba, “Yanuwa Sodoma yo Gomola wasali ilalaki yakato naenaena mumugana koina sikaiwesosi. ²¹ Naga yalobi yagitaili tem walo yawasosi mumugali naenaena kana lalaki besiele tawae yabenalan o tem nigele.”

²² Kabo tatao labuine sisalulu silobi silalau Sodoma kamwasana kaiwena. Na Yaubada mekanakava Abelamo simiyamiya putete mena. ²³ Na Abelamo ilau Yaubada salina mena yo ineli iba, “Gubesi, kani siya todudulai meka-likavao tonaenaeli kuyemwawasili? ²⁴ Gubesi tem siya todudulai kali baibaiwa pipti (50)

siyaele yanuwane koina, kani yanuwane meuloina kusibayanae? O gubesi, todudulai yoli piptine (50) kaiweli yanuwane kani kuleboi? ²⁵ Nige sitotoyatoyawa tem todudulai yo tonae-naeli kuunuyamate kaigedaili. Kaiwena kowa yanuwa yaulina kali toyatala dudulaina kabo sowasowana loina dudulaina koina kuyatalayagili.” ²⁶ Yaubada Abelamo kainana ibenalan kabo iba, “Tem todudulai kali baibaiwa pipti yalobaili yanuwa Sodoma kalona mena kani siya kaiweli yanuwa meuloina yaleboili.” ²⁷ Kabo Abelamo iwalo yoi iba, “Guyau, yau tomo bwagabwagamo besiele bwatano siebweli mwa yawalowalo kabo kutalamwagau naga yaedeede yoi. ²⁸ Gubesi, tem todudulai kali baibaiwa poti paibi (45) siyaele bwaine yanuwane kalona mena? Todudulai yoli poti paibine kaiweli kani yanuwane kuleboi?” Yaubada kainana iyamaisa iba, “Tem todudulai kali poti paibi yalobaili kani nige yanuwane yasisibayanae.” ²⁹ Kabo Abelamo iwalo yoi iba, “Gubesi kali baibaiwa poti tem kulobaili?” Yaubada kainana iyamaisa iba, “Tem kali baibaiwa poti siyaele kani nige sowasowana yanuwane yasibayanae.” ³⁰ Na Abelamo iba, “Guyau, tabu kumumunamunai na nuwanuwagu yawalo yoi koliwo. Gubesi tem kali baibaiwa tetimo (30) kulobaili?” Kabo Yaubada iba, “Tem kali baibaiwa teti yalobaili kani nige sowasowana yasibayanaeli.” ³¹ Kabo Abelamo iba, “Guyau yawaloko kutalamwagau na yaedeede yoi. Gubesi tem kali baibaiwa tuwenti kulobaili?” Kainana iyamaisa iba, “Tem kali baibaiwa tuwenti yalobaili kani nige

sowasowana yanuwane yasibayanae.” ³² Kabo Abelamo iwaloba, “Guyau tabu kumumunamunai na nuwanuwagu mekaigeda yoi yaedeedede koliwo. Gubesi tem kali baibaiwa sanaulumo kulobaili?” Mwa Yaubada iba, “Tem kali baibaiwa sanaulu yalobaili kani nige sowasowana yanuwane yasibayanae.”

³³ Yaubada ana walo iyemwawasi kabo Abelamo ilogabaen yo Abelamo ipileyoi ana palai koina.

19

Lota anelose labui iyoganli

¹ Kaliyatene kaigedana koina lolau molosi mena kabo anelose labuine silau siyawatagili yanuwa Sodoma. Na Lota iyaele imiyasio yanuwa kana gana kaba lusalusaena mena. Saugana anelose igitaili kabo itolo yo ilau kolili kabo ipwalou manli mena italu-pwaopwaom bwatano mena. ² Kabo iwalolau kolili iba, “Yagu tautaubalao, yau ami topaisowa, yakawanoi kolimiu kwalaoma yagu nume mena na kaemiu kwadeulili, na boniyai wakeno yagu nume mena na bwaliga malala kikiuna kabo kwalau.” Kabo Lota kainana siyamaisa siba, “Nigele, kakenoya bakubaku mena bwaite kaba logogone koina.”

³ Na Lota iwalo-samasamalulu kabo silau mekalikava silusae ana nume mena. Mwa iwalo ana topaisowa kolili iba, “Pwalawa nige mekanakava yisti kwaebweli wagabu yo kan wakatububunan na sikekan.” ⁴ Na nige naga sikekeno kabo tatao meuloili, kilakaiwo yo tautaubalao silaoma yanuwa Sodoma kalona meuloina kolili silau

numene sitolo-takikilan. ⁵ Kabo siyoga-lusae Lota koina siba, “Tatao siya silaoma koliwo boniyaine bwaite koina toweya? Kuyoganli silaoma siyawatagili kolimai na kaganawali kolili.” ⁶ Kabo Lota ilau iyawatagili kolili yo gamwa dagelana mena ikausi. ⁷ Yo iwalolau kolili iba, “Yagu eliyamwao, tabu mumugana naenaena kwapaipaisowai. ⁸ Na natuguwao sinesineo labui simiyamiya nige naga silalau tatao kolili. Tem nuwanuwamiu kani yakalaili na siyawatagilima kolimiu, kabo tawae nuwanuwamiu waginauli kolili. Na tabu ginauli yabo wagiginauli tataone kolili kaiwena siya silaoma kagu taumanao.” ⁹ Na Lota kainana siyamaisa siba, “Kutolo-suwala, kaiwena kowa taumana. Yaiya kowa yakato kuloinayagimai? Kulowasi. Tem nigele, kani nae lalakina kaginauli koliwo kabo muli mena bwaite labuine.” Kabo Lota situbali-yapileyoi mwa silaoma yakato gamwane sikogwaligwali. ¹⁰ Na tatao labuine nume kalona mena nimalimo siyawatagili Lota sitabeluseyanama mwa gamwa sikausi. ¹¹ Kabo tomo meuloili nume dedeina mena manliyao siyaboniboniyaili mwa nige sowasowali gamwane sigitai yo silobai.

Anelose Lota ana wasa siwolena

¹²⁻¹³ Mwa tomowa labuiwa siwalolau Lota koina siwaloba, “Yanuwa bwaite mumugali naenaena wasana ilalakisosi Yaubada ibenalanako, kabo iyawasamai kalaoma na kasibayanae. Tabu am boda tupwaliyao yoi simiyamiya? Tem natumwao tatao yo sinesineo kali kawakawaluluwo, o tem totoumwao

tupwaliyao yoi yanuwane bwaite koina? Tem simiyamiya kulau ukwalaili yo mekamkavao kwayawatagili kaiwena yanuwa bwaite kani kasibayanae.”¹⁴ Mwa Lota ilau natunao sinesineo kali kawakawaluluwo kolili iba, “Mwayamwayau kwalaoma yanuwa bwaite talogabaen, kaiwena Yaubada kani isibayanae.” Na ali nuwatu yakato italatalawasi.

Lota me ana susuyao Sodoma silogabaen

¹⁵ Malala kikiuna aneloseyao Lota situpa-tototoyai siba, “Mwayamwayau wainem yo natumwao sinesineo labui saugamo bwaite mekamkavao ukwalaili, na yanuwa bwaite kwayabubu-gabaen. Kabo kani Yaubada isibayanae na komiu kani nige kwaboboita.”

¹⁶ Na Lota me ana nuwa-labulabui mwa iyaele inuwanuwatu-keikeile kabo Yaubada ikatekamkamna-yan mwa anelose labuine Lota mekanakavao wainena yo natuliyao sinesineo labui nimali mena sikabilau yo siyoganli siyawatagili yanuwane koina. ¹⁷ Mwa siyawatagili imwawasi kabo anelosene yabo iwalo kolili iba, “Kwayabubu kisi kwaboita. Tabu kwatatagela-keikeile, mwayamwayau kwalau. Tabu wakakaiyawasi Yolidan kwabune mena o yanuwana yabo koina. Kwayabubu kwalau koya kolili kani nige nae kwalolobai.”

¹⁸ Na kainana Lota iyamaisa iba, “Taubala besi.

¹⁹ Mumugamiu sinamwanamwa kwamulolo kolyau yo yawasigu kwaleboi. Na nige sowasowagu yayabubu koyane kolili, kani nige naga yayawatagili na naene bwaite yalobai

kabo yaboita. ²⁰ Na sowasowagu yayabubu yalau bwaine yanuwa kikiunane koina na lebo yalobai? Kaiwena nige kana mwayaga imamamalawe yo tabe yanuwane kikiuna, wa?" ²¹ Mwa anelose iwalo Lota koina iba, "Inamwanamwa, yatalam kulau bwaine koina besiele am kawanoi. Kabo yanuwane bwaine kani nige yasisibayanae. ²² Na mwayamwayau kuyabubu kulau bwaine koina, kaiwena nige sowasowana ginauli yabo yapaisowai kanasiga kuyawatagili yanuwane koina." Lota yanuwane ikawa-kikikikiu-wan mwa esana sipei Sowa.*

Sodoma yo Gomola siwedoli

²³ Dabwelo imwalisae kabo Lota menatunao siyawatagili yanuwa kikiuna Sowa koina. ²⁴ Kabo sauganane koina Yaubada veku salepa wedowedolina isuwe-gabaen italuma yanuwa Sodoma yo Gomola kolili. ²⁵ Kabo yanuwane yo dedeine bwaine kwabuliyao kalona mena meuloina mekalikavao tomo meuloili siya simiyamiya bwaine koina yo ginauli bwaine sikinkin bwatano mena tabe Yaubada isibayanaeli. ²⁶ Na Lota dagelana mena wainena imulimuliya kabo sinene itagela-keile yo iyamala kalita kolokololona besiele tuki itotolo.

²⁷ Bwaine kaliyatene malalanane koina, Abelamo isulubon ilau itolo putetene koina laina Yaubada mekanakava sitotolo koina na siedeede. ²⁸ Kabo manna ilobi yanuwa Sodoma yo Gomola kolili yo dedeine kwabuna

---

* **19:22** Esa Sowa kana katai kaina Ibeliu koina siba ikikiu

meuloina koina, mwa igitaili yanuwa bogauna balubaluna isaesae besiele mayau sigabu gula kalona mena bogauna. ²⁹ Kabo edeededena besiele bwaite. Yolidan dedeina meuloina mekanakava Sodoma yo Gomola Yaubada isibayanaeli. Na Yaubada Abelamo ana kawanoi nige nuwana imwamwatainan mwa anelose Lota sitabe-niuniuli siyabubuwan yanuwane ilogabaen yo mulina mena yanuwane iwedoli woli.

Lota natunao sinesineo labui edeededeli

³⁰ Lota menatunao simiyamiya yanuwa kikiuna Sowa koina. Na Lota tomo Sowa imatausagili kabo menatunao sinesineo labui silau koya kolili kabo simiyamiya dupa yabo koina. ³¹ Na kaliyate yabo natuna sinena lalakina iwalolau kikiuna koina iba, “Tamala itautaubalako mwa nige tatao ipapagan dedeine bwaite koina na mesabana mekalakavao takasole na natulao sipagan besiele yanuwa yaulina meuloina tatao yo sinesineo siginaginali. ³² Wain takalai tamala tayanuma yauyaule, na mesabana takalai mekalakava takeno na iya koina natulao sipagan, na tabu ala susu ikwakwalalele.” ³³ Kabo boniyainane koina wain sikalai tamali siyanuma yauyaule mwa lalakinane ilau ilusae yo me tamana sikeno. Na tamana nige ikakatai natuna ilau ilusae na mekanakava sikeno yo nige tabe ikakatai ana yawatagili. ³⁴ Yanuwa ilayan kabo natuna lalakina iwalo kanakava kikiuna koina iba, “Boniyai mena yau yo tamala kakeno, na kansiga boniyai tayanuma yauyaule yoi na kowa kulusae na mekamkava wakeno na mesabana

iya koina natulao sipagan na tabu ala susu ik-wakwalalele.”³⁵ Mwa iboniyai tamali siyanuma yauyaule yoi kabo natuna kikiuna ilau ilusae metamana sikeno. Na tamana nige ikakatai yakato ilau ilusae na mekanakava sikeno yo nige tabe ikakatai ana yawatagili.

³⁶ Kabo Lota natunao labuine sisiuma ali siu-mané ilaomaya tamali koina. ³⁷ Mwa lalakina ikabi natuna tauna kabo esana ipei Mowabe. Na iya boda Mowabe sauga bwaite tubuliyao siya simiyamiya. ³⁸ Yo kikiuna tabe ikabi natuna tauna, esana ipei Benami. Na iya boda Amoni bwaite sauga tubuliyao siya simiyamiya.

20

Kin Abimeleki Sela iyoga-luseyan ana nume mena

¹ Abelamo Mamele ana mayau dedeina ilogabaen mwa iyawatagili ilau dedei Negebi yo imiyamiya bwaine koina yanuwa Gelal, bwaimwa Keidesi yo Sulu luwaluwalili mena.

² Kabo Abelamo tomo ali wasa iwolegili wainena Sela kaiwena iba, “Bwaite dugu.” Kabo Abimeleki yanuwa Gelal kana kin ibenalan mwa iwalo ana topaisowa kolili silau Sela siyoganama koina yo iyoga-luseyan ana nume mena. ³ Na boniyai yabo koina kenona koina Yaubada iyawatagili Abimeleki koina iba, “Kowa kani kuboita kaiwena sine bwaite ukwalai iya kasokasolena.” ⁴ Na Abimeleki nige naga Sela mekanakava sikekeno mwa kainana iya-maisa iba, “Guyau, yau nige nae yagiginauli. Yakato yau yo yagu tomoyao kuunuyamatemai?”

⁵ Abelamo yagu wasa iyeyama yakato sinene duna yo tabe Sela iwaloyoi koliyau yakato duna Abelamo. Na kategu mena meyagu nuwamayale nige naenaena yabo yapapaisowai.” ⁶ Kabo kenonane koina Yaubada iwaloyoi Abimeleki koina iba, “O, walo yawasosi, nige nae yabo ugiginauli. Kaiwena yau mwa yakausiwo naenaena koina kabo nige kwapina ukakabitanan. ⁷ Na sine bwaite kuyapileyoi wainena koina kaiwena iya palopita yo kani ikawanoi kaiwem na tabu kuboboita. Na tem nige kuyayapileyoi kani kuboita mekamkavao am nume kana tomoyao meuloili.”

⁸ Yanuwa ilayan malala kikiuna Abimeleki ana topaisowa lalakili meuloili iyoganlima kabo ginauli meuloina siya siyawatagili kenonane koina iedeededeyan kolili, mwa simatausi lalakina. ⁹ Kabo Abimeleki Abelamo iyoganama yo iwalolau koina iba, “Mumugam tawatawaena uginauli kolimaine? Yau nige naenaena yabo yapapaisowai koliwo, na am paisowa kaiwena yau yo yagu tomoyao polowe lalakina kalobai. Am paisowa koliyau inaesosi kabo muli mena tomo meuloili kolili. ¹⁰ Tawae kaiwena uginauli besiele?” ¹¹ Abelamo kainana iyamaisa iba, “Yabatoko yanuwa bwaite tomonliyao Yaubada nige simamatausan mwa yagu nuwatu kani kwaunuyamateyau na wainegu wakalai. ¹² Na walo yawasosi, yau yo Sela mekaukava tamamai kaigeda na sinamaiyao uloili bwaite kaiwena mwa yakasolanan. ¹³ Mwa saugana Yaubada iwalo tamagu ana nume kalogabaen yawalo Sela koina yaba, “Tem kumulolo koliyau na toisabo

dedei koina talalau tomo ali wasa kuwolegili kuba, Tomo bwaite iya dugu.’ ”

¹⁴ Kabo Abimeleki sipi, bulumakau yo topaisowa panpanli, sinesineo yo tatao, ikalaili yo iwolegili Abelamo koina. Kabo wainena Sela iwolena-yapileyoi koina. ¹⁵ Mwa iwalo Abelamo koina iba, “Manim ugabaen yau kaba lolina kana lalaki ugitai na dedei yabo ugite-sipwai na kulau kumiya koina.” ¹⁶ Kabo iwalo Sela koina iba, “Mane siliba tausan kaigeda yaolena wainem koina bwaimwa mwalimwaline kaba yadudulaina kaiwena na tomo meuloili sikatai walo yawasosi yakato kowa nige nae yabo ugiginauli.”

¹⁷⁻¹⁸ Na beyabeyana Abimeleki Sela iyogaluseyan ana nume mena mwa koina Yaubada Abimeleki ana nume kana tomiya sinesineo meuloili kabi ikausili kolili nige sowasowali sisiuma. Kabo Abelamo ikawanoi Yaubada koina mwa Yaubada Abimeleki wainena yo ana topaisowa panpanli sinesineo iwoisili sowasowali tabe sisiuma yo sikabi.

21

Sela Aisake ikabi

¹ Yeoba Sela iwalo-muloloi besiele beyabeyana ana walo, mwa iginauli koina besiele ana waloyameli. ² Kabo isiuma, mwa Abelamo ana sauga tautaubala koina natuna tauna Sela ikabi. Na sauganane koina Yaubada Abelamo iwaloyameli ana sauga yawasosi koina mwa melumelune iyawatagili. ³ Kabo Sela ikabi yo Abelamo esana

ipei Aisake.* ⁴ Saugana Aisake sikabi mwa ana kaliyate eit (8) ilobai, kabo Abelamo natuna Aisake yona isuna kwapina itom-gabaen, besiele Yaubada ana walo koina. ⁵ Na Abelamo ana bolime kana lalaki wan andeledi (100) koina mwa natuna Aisake Sela ikabi. ⁶ Kabo Sela iwalo iba, “Yaubada nuwagu iula-malumalu yamalu yo yayaliyaya. Saugana tomo meuloili wasagu sibenalan kani mekaukavao kamalu toyawa. ⁷ Beyabeyana tomo sikataiyako yakato kani nige yakakabi yo nige yabo iwawalo Abelamo koina, ‘Wainem kani melumelu yabo iyasusu.’ Na iyamo Abelamo ana sauga tautaubala koina natuna tauna iyaele yakabiyako.”

Ega me natuna siyawasali silau

⁸ Kabo melumelune ilalaki sauganane koina susu siyasikotanan Abelamo kan lalakina ipaisowai kaiwena. ⁹ Kaliyate yabo koina Sela igitagitai gagagiliwone sikekevenuvenu ali venune koina Isimeli, iya Abelamo natuna Ega Itipita sinena koina, itolo Aisake igamwakamkamna-yan. ¹⁰ Kabo iwalo Abelamo koina iba, “Sine topaisowa panpanna menatuna kuyawasali silau. Kaiwena sinene natuna kani nige am gogo wasawasa ikakalaili, natugu Aisake iyamo kani ikalaili.” ¹¹ Walone bwaite kaiwena Abelamo katena ikamkamna lalakina, kaiwena Isimeli tabe iya natuna. ¹² Na Yaubada iwalo Abelamo koina iba, “Tabu katem ikakamkamnasosi am topaisowa panpanna me natuna kaiweli. Sela ana walo koliwo uginauli

---

* **21:3** Kaina Ibeliu koina esana Aisake kana katai bwaite malu

besiele kaiwena tubumwao siya yawaloyameli kaiwem kani siyawatagilimaya Aisake koina. ¹³ Na sine topaisowa panpanna natuna tubunao sibaibaiwa kani yaolegili yo siya tabe kani siyamala kaba loina yabo, kaiwena iya tabe natum.” ¹⁴ Yanuwa ilayan malala kikiuna Abelamo kan tupwali, mekanakava waila patu yabo iya gouti kwapina siginauli ikalaili mwa ilau ipeili Ega leyaleyana mena. Mwa menatuna iyawasali silau, yo silolo-bwagabwaga Biyasiba ana dedei leleyanna koina. ¹⁵ Saugana waila imwawasi waila patune kalona mena, Ega mayau yabo kikiuna igitai lolonna kabo natuna ilawan ipei lolonne koina, ¹⁶ kabo mayaune ilogabaen ilau kana mamalawe besiele wan andeledi (100) mita kabo imiyasio, kaiwena ana nuwatu iba, “Tabu natugu yagitagitai na iboita.” Na Ega iyaele imiyasio imiyamiya yo ivalavalam. ¹⁷ Mwa Yaubada ibenalan melumelune ivalavalam, kabo Yaubada ana anelose iyoga Ega koina kainana ilobimaya bulibuli mena iba, “Ega, gubesi? Tawae am nuwapolowe? Tabu kumamatausi, Yaubada melumelune ana valam ibenalanako toweya kupeiya. ¹⁸ Kutolo kulau melumelune ukwalai kusapwali kaiwena bwaliga tubunao sibaibaiwa kani yaolena, na siya kani siyamala kaba loina kaikaiwena yabo.” ¹⁹ Kabo Yaubada waila keli yabo iyakenayan, mwa Ega ilau waila patu iloyakalapowon, kabo tupwana iwolena melumelune inuma. ²⁰ Na melumelune ilalalalaki yo Yaubada imiyamiya koina. Imiyamiya ule dedei leleyanna koina yo iyamala gipoyo kana toula namwanamwana

keloya kaiwena. ²¹ Saugana simiyamiya dedeine leleyanna esana Palan koina, Isimeli sinana Itipita sinena yabo ilobai mwa iyoganama Isimeli ikasolanana.

Abelamo mekanakava kin Abimeleki kelabilabin kamwasana yabo siginauli

²² Sauga yabo koina kin Abimeleki mekanakava ana tokaleyayao ali tobaguna Pikol silau Abelamo koina, yo Abimeleki iwalolau koina iba, “Yakatai Yaubada imiyamiya koliwo mwa ginauli meuloina kupaisowaili sinamwanamwa. ²³ Na Yaubada manna mena ukwawalulu yakato yau, menatuguwao yo tubuguwao kani nige kumwamwakota-yagimai. Yau mumuga namwanamwana yaginauli koliwo, mwa kuwaloyameli mumuga namwanamwana tabe uginauli kolyau, yo yanuwane bwaite kumiya taumana koina kana loinao kuobigaili.”

²⁴ Kabo Abelamo italam yo ikawalulu iba, “O inamwanamwa.” ²⁵ Imwawasi kabo Abelamo Abimeleki iyokoian waila keli yabo kaiwena, beyabeyana Abimeleki ana topaisowao silaoma wailane siwalo-kausi. ²⁶ Na Abimeleki iuvala iwalolau koina iba, “Yau nige yakakatai analiyao ali paisowa. Beyabeyana nige yagu wasa kuyeyeyama, bwaite kabona kabo yabenalan.”

²⁷ Kabo Abelamo sipi yo bulumakau tupwali ikalaili mwa iwolegili Abimeleki koina, mwa yoli labuine ali kelabilabin kamwasana siginauli.

²⁸ Imwawasi Abelamo ilauyoi ana sipi luwali mena kabo natuliyao sinesineo seben ikalaili ipei-suwalagili. ²⁹ Kabo Abimeleki ineli koina

iba, “Tawae kaiwena mwa sipi sebenne kupei-suwalagili?” ³⁰ Mwa kainana Abelamo iyamaisa iba, “Sipine bwaite tem ukwalaili na koina ukawa-yawasosi yakato waila keline yau yakeli.” Mwa Abimeleki sipine ikalaili besiele Abelamo ana walo. ³¹⁻³² Kabo yanuwane esana siyogayan Biyasiba, kaiwena dedeine koina yoli labuine kelabilabin kamwasana sipaisowai.† Imwawasi kabu Abimeleki mekanakava ana tokaleyayao ali tobaguna Pikol sipileyo ali yanuwa mena dedei Pilistiya koina. ³³ Mwa Abelamo mayau yabo esana tamaliski ikumai yanuwa Biyasiba koina, yo bwaine koina ipwalou Yeoba Yaubada miyamiya yaina koina. ³⁴ Na Abelamo imiyamiya tomo Pilistiya ali dedei koina sauga imamalawe.

22

Yaubada Abelamo ana meli itonan

¹ Kabo muli mena Yaubada Abelamo ana meli itonan. Edeededena bwaite besiele. Iwalolau koina iba, “Abelamo.” Kabo Abelamo italam iba, “O, yau elete.” ² Kabo Yaubada iwalo koina iba, “Natum kaigedamo Aisake, iya kumulolososi koina kuyogan mekamkava kwalau dedei Molaiya. Bwaine koina kani koya yabo yawalowen koliwo na natum kupwaoliyan kolyau.” ³ Yanuwa ilayan malala kikiuna Abelamo ilau ana donki ikatububunan yo pwaoli kana mayau tupwali isenali imwawasi kabu ana topaisowa labui yo natuna Aisake

---

† **21:31-32** Kaina Ibeliu koina esana Biyasiba kana katai bwaite waloyameli kana waila keli o tem seben kali waila keli

mekanakavao silau dedeine bwaine Yaubada iwawalowenwa koina. ⁴ Kaliyate yaiyonana koina, Abelamo manna ilau dedeine igitai kela-mamalawe mena. ⁵ Kabo iwalo ana topaisowao kolili iba, “Kwamiyamiya bwaite koina donki mekamikava. Yau mekaukava gamene kalau bwaine koina na katapwalolo Yaubada koina, kabo kapileyoima kolimiu.” ⁶ Kabo Abelamo pwaoli kana mayau iwolena Aisake ikewai, na iya mayau wedolina yo naipi ikalaili. Saugana yoli labuine silaulau, ⁷ kabo Aisake iwalo tamana koina iba, “Tamagu.” Mwa Abelamo iba, “O, natugu.” Kabo Aisake ineli iwaloba, “Mayau wedolina yo pwaoli kana mayau iyaele takalalakaili na sipi natuna pwaoli kaiwena toweya?” ⁸ Kainana Abelamo iyamaisa iba, “Natugu, Yaubada iboma kani sipi natuna iyeyama pwaoli kaiwena.” Kabo yoli labuine silauyoi. ⁹ Saugana siyawatagili dedeine bwaine Yaubada iwawalowenwa koina, kabo Abelamo veku ikalaili kaba pwaoli ipaisowai yo mayau ipeili pwatana mena. Imwawasi natuna Aisake kaena yo nimana ipanli yo ipeiseyan kaba pwaoli pwatana mena. ¹⁰ Kabo nimana ilau naipi ikalai yakato natuna iunuyamate. ¹¹ Na Yeoba ana anelose bulibuli mena iyoga-lobima iba, “Abelamo, Abelamo.” Kabo Abelamo italam iba, “O, yau elete.” ¹² Kabo anelosene iba, “Tabu gamene kuunuyamate. Tabu nae yabo ugignauli koina. Bwaite sauga yakatai kuyakasisi-yagau yo kuobigaiyau kaiwena natum kaigedamo nige kununuwai koliyau.” ¹³ Kabo Abelamo itagelakeile igitai sipi tauna yabo sokina mayau kubwakub-

wana lagalagana koina iloka itotolo. Kabo ilau ikalaiyama ipwaoliyan Yaubada koina natuna miyalaena. ¹⁴ Mwa Abelamo yanuwane esana ipei “Yeoba kani iyeyama.”* Na ilaoma kanasiga sauga kabona, tomo iyaelemo siwalowalowen “Yeoba ana koya koina kani iyeyama.”

¹⁵ Kabo Yeoba ana anelose bulibuli mena ana yoga labuina Abelamo koina, ¹⁶ iba, “Yeoba iba, ‘kaiwena uginauli besiele yagu walo yo natum kaigedamo nige kununuwai kolyau, kabo yabomayoi esagu mena yakawalulu, ¹⁷ kani yawalomuloiwo na kani tubumwao yayadabalalali kali baibaiwa besiele utu bulibuli mena yo besiele dekawa kali baibaiwa. Tubumwao kali tokalomagigili kani yaemwawasili yo ali yanuwa siya kani sikalaili, ¹⁸ yo tubumwao kolili kani tomo meuloili yanuwa yaulina mena kali walomulolo silobai. Na kani yapaisowai bwaite besiele, kaiwena yagu walo kuobigai.’ ” ¹⁹ Kabo Abelamo mekanakava natuna sipileyoi silau ana topaisowao kolili yo mekalikavao sipileyoi yanuwa Biyasiba. Kabo Abelamo imiya bwaine koina.

Libeka ilaomaya Abelamo kanakava ana susu koina

²⁰ Kabo muli mena Abelamo ana wasa siwolena siba, “Milika ikabikabi kabo kamkava Nao natunao ipagan. ²¹ Esaliyao bwaite Uz iya tobagubaguna, kanakava labuina Buz, yo

---

* **22:14** Saugana gamene Aisake ineli tamana koina toweya sipine sikalaiya kainana Abelamo iyamaisa iba Yeoba kani iyeyama, na bwaite kaiwena Abelamo yanuwane esana ipei “Yeoba kani iyeyama.”

yaionana esana Kemuweli, iya Alami tamana,
²² Kesedi, Aso, Pilidasi, Didilapi yo Betuweli.”
²³ Na Betuweli iya Libeka tamana. Siya bwaite
 Milika yo Nao natuliyao yoli eit (8).

²⁴ Nao wainena labuina nige wainena yawa-
 sosi esana Luma ikabi natunao siya Teba, Gam,
 Tasi yo Maka.

23

*Abelamo bwatano iyamaisa Sela kana salai
 kaiwena*

¹ Sela imiyamiya bolime andeledi tuwenti
 seben (127). ² Kabo iboita Kiliyataba koina,
 esana labuina Ebiloni dedei Kenani koina.
 Kabo Abelamo nuwana inae lalakina yo ilau
 ivalam koyasili wainena kaiwena. ³ Kabo
 Abelamo itolo wainena yona ilogabaen yo ilau
 dedei kaba miyagogo bwaimwa yanuwa kana
 gamwa kaba lusalusae koina yo iedeededede tomo
 Iti kolili iba,* ⁴ “Yau taumana yamiyamiya
 luwamiu mena. Bwatano yabo kwatalamwan
 na yayamaisa kolimiu na wainegu yona yapei.”
⁵ Kabo tomo Iti Abelamo kainana siyamaisa siba,
⁶ “Taubala, ama nuwatu kawalowen na kube-
 nalan. Kowa towasawasa yabo luwamai mena.
 Salai namwanamwana yabo ugite-sipwai kama
 salaine kolili na wainem yona koina kupei. Nige
 sowasowana tomo yabo luwamai mena kana
 salai kani inuwai.” ⁷ Na Abelamo itolo yo me
 ana yakasisi ipwalou Iti tomonliyao manli mena,
⁸⁻⁹ kabo iba, “Tem kwayaliyaya yakato wainegu

---

* **23:3** Wagitai tomna 10—18

yona yapei bwaite koina kwawalo Epiloni, iya Saol natuna, duluwa Makipela, iyaele ana kwabu papalina mena, igimwalayan kolyau maisana yawasosi koina manimiu mena na iyamala kagu salai.” ¹⁰ Na Epiloni iyaele bodane luwali mena imiyamiya, ¹¹ yo iwaloba, “Taubala, nigele. Kani kwabune yo duluwane yaeyawa bwagabwagai kolywo tomo meuloili manli mena na wainem yona kupei koina.” ¹² Na Abelamo ipwalou yoi tomo manli mena, ¹³ yo iwalolau Epiloni koina iba, “Tem kuyaliyaya kabo yagu nuwatu yawalomasalan. Na bwatanone bwaite yayamaisa, maisana ukwalai, na wainegu yona yapei bwaine koina.” ¹⁴⁻¹⁵ Kabo Epiloni iwalo Abelamo koina iba, “Taubala, bwatano bwaite maisana kana lalaki mane siliba powa andeledi (400)†, na tabu bwaite iyamala ala kaba gamwapakiki. Kulau na wainem yona kupei koina.” ¹⁶ Kabo tomo manli mena Abelamo italam yo manene mane siliba powa andeledi iliyeili yo isikeleili besiele togimwala mumugali yo iwolena Epiloni koina. ¹⁷ Kabo Epiloni ana bwatano bwaite Makipela duluwa iyaele Mamele tete bomatu mena yo kwabune yo mayau meuloili dedeine kalona mena iwolena Abelamo koina iyamala ana gogo. ¹⁸ Tomo Iti meuloili siya siyaele kaba miyagogone koina sigitai manli mena yo sikatai bwatanone walo yawasosi Abelamo ana gogo. ¹⁹ Kabo Abelamo Sela yona ipei duluwane koina Kenani ana dedei koina. ²⁰ Mwa bwatanone baguna iya Iti ali gogo sauga bwaite koina iyamala Abelamo

---

† 23:14-15 Buki Tabu kana tokatai ali nuwatu yakato maisa bwaite ilalakisosi

ana gogo.

24

Aisake wainena kana loya

¹ Na Abelamo iya itautaubala yawasosi yo Yeoba iwalo-muloloi ana paisowa meuloina koina. ² Kabo Abelamo ana topaisowao kali tobaguna iya ana gogo meuloina kana togite-kalatan koina iwaloba, “Nimam kupeili kae bilagu kolili,* ³ na ukawalulu Yeoba esana mena iya bulibuli yo yanuwa yaulina kali Yaubada tabu Aisake wainena ugigite-sipwai Kenani sinesineoliyao luwali mena siya simiyamiya bwaite dedeine koina. ⁴ Na kulau yaboma yagu yanuwa mena yo totouguwao kolili natugu Aisake wainena ugite-sipwai na kuyoganama.” ⁵ Mwa topaisowane ineli koina iba, “Na gubesi tem sinene isikote nige nuwana mekaukava kalaoma? Yakato natum yayogan yalawan yanuwane bwaine kulalao-mané koina?” ⁶ Abelamo iba, “Nigele, genuwagu ilau yanuwane koina. ⁷ Yeoba, iya bulibuli kana Yaubada, kani ana anelose iyawasa-bagunayan na mesabana natugu wainena kulobai bwaine koina kaiwena iya ikele-yawatagilagau tamagu ana boda kolili yo totouguwao ali yanuwa mena yo iwaloymeli koliyau dedei bwaite koina kani iwolena tubuguwao kolili. ⁸ Na tem sinene isikote yo genuwana mekamkava kwalaoma bwaine nige tawae yabo, yo kani yalivasiwo am waloyameli koina. Na ginauli kaigedamo

---

* **24:2** Abelamo ana sauga mena kawalulu kana kilakilala bwaite, nimali sipei kae bilali mena

tabu natugu ukwalai kulalawan bwaine koina.”
⁹ Kabo topaisowane nimana ipeili ana taubala Abelamo kae bilana kolili na iwaloyameli koina kani natuna wainena iloyai Abelamo ana susuyao kolili. ¹⁰ Mwa topaisowane mekana tosaguwo ana taubala ana kameli sanaulu ikalaili yo gogo wasawasali iwolena itaulili kabo silau yanuwane koina Abelamo kanakava Nao imiyamiya bwaimwa Mesopoteimiya dedei teya kaluwabu mena.† ¹¹ Saugana siyawatagili kabo kameli siyakaiyawasili yo siwalo sitalu-miyasio waila keli salina mena yanuwane gana mulina mena. Na ilolauko mwa sinesineo ali sauga silalau waila legu kaiwena. ¹² Mwa ikawanoi iwaloba, “O Yeoba, yagu taubala Abelamo ana Yaubada, yagu taubala ukwate-kamkamna-yan na kusaguiyau sauga bwaite koina. ¹³ Na yau ele yatotolo waila keli salina mena na kikiunamo yanuwa vesalaliyao silaoma waila legu kaiwena. ¹⁴ Kani yawalo yabo koina, ‘Tem sowasowana am kaba legu mena waila kulegu na yanuma?’ Na tem iba, ‘Inamwanamwa kunuma ee kani waila yaleguyama am kameli sinuma tabe’, kabo kani yakatai iya bwaite ugite-sipwai am topaisowa Aisake kaiwena. Tem iyawatagili besiele kabo yakatai yagu taubala ukwate-kamkamna-yan.”
¹⁵ Na muliya kabo kawanoi imwawasi, Libeka iyawatagilima me ana komwa kaba legu leyaleyana mena. Na Libeka iya Betuweli natuna yo Betuweli iya Nao yo Milika natuli yo Nao iya Abelamo kanakava. ¹⁶ Iya sine kana koleya

---

† 24:10 Wagitai tomna 32

namwanamwasosina yo iya nige naga tau yabo mekanakava sikekeno. Ilau waila keli mena iutusae waila keli pwatana mena ana komwa mena waila ilegu-yakalapowoni imwawasi ikaisulu bwatano mena. ¹⁷ Kabo topaisowane mwayamwayau ilau Libeka koina yo iba, “Tem sowasowana waila kuyeyama yanuma?” ¹⁸ Kainana iyamaisa iba, “O kunuma taubala”, kabo mwayamwayau ana komwa nimana mena ipei-yatalu ikabikabi-kalatan na inuma. ¹⁹ Saugana iyanuma imwawasi kabo iwalo koina iba, “Kani yalau yoi waila yaleguyama am kameli tabe yayanumali kanasiga kali liye silobai.” ²⁰ Kabo mwayamwayau wailawa tupwanawa ana komwa mena isuwai kameli ali kaba numa koina, kabo isagena-pileyoi waila mena yo waila ilegulegu kanasiga kameli meuloili kali liye silobai. ²¹ Na tomone imiyamwanou yo imanmankulakula, nuwanuwana ikatai nuwana bwaine iya sinenaele Yaubada ipeiyako Aisake wainena o nigele. ²² Saugana kameli ali numa imwawasi mwa tomone gole lin maisana lalakina ikalai ipei sinene isuna mena yo kelima labui maisali lalakili iyasaeli nimana mena. ²³ Kabo ineli iba, “Tem sowasowana yagu wasa kuyeyama tamam yaiya? Na tabu biliutusi yabo imiyamiya ana nume mena yo sowasowana kaukavao mekaukavao kakeno bwaine koina?” ²⁴ Kainana iyamaisa iba, “Yau Betuweli natuna iya Nao yo Milika natuli. ²⁵ Yo biliutusi yabo imiyamiya tamagu ana nume mena na sowasowana wakeno bwaine koina yo tabe kameli kali ilalaki imiyamiya.” ²⁶ Kabo tomone

italu-miyasio ipwalou itapwalolo Yeoba koina,²⁷ iba, “Yeoba kowa yagu taubala Abelamo ana Yaubada yatobalanagiwo, kaiwena kubaguna-yagau talaoma yagu taubala ana susuyao kolili yo Aisake wainena kuyakenayagauko kabo yakatai yagu taubala ukate-kamkamna-yan yo am waloyameli koina iyawatagiliko.”²⁸ Kabo sinene isagena ilau sinana ana nume mena na tawae ginauli meuloina iyawatagili koina kaiwena ali wasa iwolegili.

²⁹⁻³⁰ Na Libeka duna esana Labana. Iya Libeka isuna mena lin igitai yo nimana mena kelima igitaili yo topaisowane ana edeedede Libeka koina ibenalagili kabo ikaisulu nume mena isagena ilau waila keline koina yo igitai tomone itotolo ana kameli mekanakavao wailane salina mena.³¹ Iwalo koina iwaloba, “Kowa Yeoba ana tomo yakayakasisina. Na tawae kaiwena kutotolo bwaite koina? Kulaoma talau yagu nume mena kaiwena ami kaba miya yakatububu-nanako yagu nume mena, na besiele tabe am kameli ali kaba miya.”³² Kabo Abelamo ana topaisowa me kana tosaguwo silau nume mena. Labana kameli kali kayakayale ipei-yataluli na ikalaili ilawagili ali kaba miya mena, yo kameli kali iwolegili. Imwawasi ilau waila ilegu na topaisowane me kana tosaguwo kaeliyao sideulili.³³ Kabo kan sikatububunan yo sikalaiyama na topaisowane iba, “Muliya kabo yakekan na baguna yagu laomane yaina yawalowen.” Kabo Labana iwaloba, “O, inamwanamwa kuedeedede.”

³⁴ Kabo topaisowane iwaloba, “Yau Abelamo ana topaisowa. ³⁵ Yeoba yagu taubala imulolo

lalakina koina yo iyawasawasa, sipi, gouti yo bulumakau sibaibaiwa yo siliba yo gole silalaki, topaisowa tatao yo sinesineo yo besiele tabe kameli yo donki sibaibaiwa iwolegili. ³⁶ Yagu taubala wainena Sela ikedukedulumako kabo Abelamo natuna tauna ikabi. Na ana gogo meuloina iwolena iloinayan. ³⁷ Yagu taubala iwaloma koliyau mwa yakawalulu koina tabu yalalau Kenani sinesineoliyao kolili na natuna wainena yagigite-sipwai, ³⁸ na iwaloba, 'Kulau tamagu totounao yo ana susuyao kolili na natugu wainena ugite-sipwai ukwalaiyama.' ³⁹ Mwa yagu taubala yaneliyan yawaloba, 'Na gubesi tem sinene isikote nige nuwana mekaukava kalaoma?' ⁴⁰ Kainagu iyamaisa iba, 'Yeoba iya manna mena yamiyamiya kani ana anelose iyawasa mekamkava na am laune koina isaguiwo kabo natugu wainena kulobai totouguwao ali nume kalona mena. ⁴¹ Na tem kulau kolili na sinene isikote kani yalivasiwo kawalulune koina.' ⁴² Kabona yalaoma waila keline koina mwa yakawanoi yaba, 'O Yeoba, yagu taubala Abelamo ana Yaubada, tem am nuwatu besiele nuwanuwagu kusaguiyau yagu laomane koina. ⁴³ Na yau ele yatotolo waila keli salina mena na tem vesalane iya ilalaoma waila legu kaiwena, na yawalo koina yaba, Tem sowa-sowana am kaba legu mena waila yanuma? ⁴⁴ Na tem iba, Inamwanamwa kunuma na kani tabe waila yaleguyama am kameli sinuma kabo kani yakatai iya bwaite ugite-sipwai yagu taubala natuna kaiwena.' ⁴⁵ Na muliya kabo kawanoi yaemwawasi kategu mena, Libeka iyawatagili-

mako ana waila kaba legu komwa ikewake-wai leyaleyana mena. Ilaui imwalisae waila keli pwatana mena ilegu yo ikaisulu bwatano mena kabo yawalo koina yaba, ‘Tem sowa-sowana waila kuyeyama yanuma?’ ⁴⁶ Kabo mwayamwayau ana komwa nimana mena ipei-yatalu ikabikabi-kalatan yo iba, ‘O kunuma taubala, kani yalau yoi waila yaleguyama na am kameli tabe yayanumali.’ Kabo yanuma yo yagu kameli tabe iyanumali. ⁴⁷ Na yaneli yaba, ‘Na tamam yaiya?’ Kabo iba, ‘Yau Betuweli natuna, iya Nao yo Milika natuli.’ Kabo isuna gulana mena lin yapei nimana kolili kelima yayasaeli. ⁴⁸ Kabo yapwalou na yatapwalolo Yeoba koina yo yatobalan, iya yagu taubala Abelamo ana Yaubada, kaiwena iyadudulaiyau yalaoma yagu taubala kanakava tubuna sine yakalai natuna kaiwena. ⁴⁹ Na tem yagu taubala wakate-kamkamna-yan yo nuwanuwamiu waginawuli besiele ana nuwatu kabo yagu wasa kwaeyama. Tem nigele, kabo yagu wasa tabe kwaeyama yoi na yanuwawuwatu tawae kani yaginawuli.” ⁵⁰ Kabo Labana yo Betuweli kainana siyamaisa siba, “Nuwatu bwaite ilaomaya Yeoba koina mwa kai nige sowasowamai lolina yabo kaginawuli. ⁵¹ Libeka iyaele, ukwalai mekamikava kwalau, kabo mekanakava ami taubala natuna sikasole, besiele bwaite Yeoba ana nuwatu.”

⁵² Saugana Abelamo ana topaisowa ali walo ibenalan kabo ipwalou Yeoba koina. ⁵³ Imwawasi kabo kaleko namwanamwana yo galogalo gole yo siliba ikalailima iwolena Libeka koina. Tabu Libeka duna yo sinana

kali mulolo ginauli maisali lalakili iwolena kolili. ⁵⁴ Imwawasi kabo topaisowane me kana tosaguwo sikekan yo sinuma boniyainane koina sikeno bwaine koina. Yanuwa ilayan sitolo yo iwalo kolili iwaloba, “Kwatalamwagau yapileyoi yagu taubala koina.” ⁵⁵ Na Libeka duna yo sinana siwaloba, “Nigele, tem naga mekamakava gamasinene kamiyamiya tem wiki kaigeda o kaliyate sanaulu kabo kwalau.” ⁵⁶ Na iwalolau kolili iba, “Tabu wakakabi-kalatagimai. Yeoba yagu laomane yaina kaiwena isaguiyauko koina kabo kwatalamwagau na yapileyoi yagu taubala koina.” ⁵⁷ Mwa kainana siyamaisa siba, “Naga gamasinene tayoganama na ana nuwatu tabenalan.” ⁵⁸ Kabo Libeka siyoganama sineli siba, “Nuwanuwam mekamkava tomone bwaite kwalau?” Kabo iwaloba, “Besiele yalalau.” ⁵⁹ Kabo sitalam na Libeka yo ana topaisowa sinesineo na yabo iya mekikiuna mena kana togite-kalatan, Abelamo ana topaisowa yo kana tosaguwo mekalikavao silau. Na muli mena kabo silau, ⁶⁰ Libeka siwalo-muloloi siwaloba, “Dumai, kani kakawanoi Yeoba koina na kowa kuyamala boda tausan yo tausan sinali yo tubumwao kani kali tokalomagigiliwo siyemwawasili kabo ali yanuwa sikalaili.” ⁶¹ Mwa Libeka yo ana topaisowao sinesineo sikatububu yo simwalisae kameli pwatali mena yo Abelamo ana topaisowa yo kana tosaguwo mekalikavao silau.

⁶² Na Aisake iyaele ilolokeikeile ule bwagabwaga mena dedei Negebi koina dedeine esana ‘Yaubada meyawasina igiteyau wailana’.

⁶³ Lolau yabo koina Aisake ilau ilolokeikeile ule

mena na inuwanuwatu, kabo manna ilau kameli igitaili silalaoma. ⁶⁴ Na saugana Libeka Aisake igitai kabo ana kameli pwatana mena ikaisulu, ⁶⁵ kabo ineli Abelamo ana topaisowa koina iba, “Toisabo tomo bwaite kwabu mena ilalaomane kolila?” Mwa topaisowane iba, “Bwaimwa yagu taubala Aisake.” Kabo Libeka kaleko kayakayagena yabo ikalai yo manna isuma.‡ ⁶⁶ Saugana siyawatagili, kabo topaisowane ana paisowa wasana meuloina iwalo-masalan Aisake koina. ⁶⁷ Kabo Aisake Libeka iyogan silau sinana Sela ana palai kalona mena mwa ikasolanan. Aisake wainena Libeka imulolo lalakina koina kabo ana nuwanae sinana kaiwena imwawasi kaiwena Libeka ikabi-yaliyaya-yan.

25

Abelamo ikasole yoi

¹ Abelamo sine yaboyoi ikasolanan esana Ketula. ² Ketula Abelamo natunao ikabili Similan, Yokisani, Midani, Midiya, Isibaki yo Suwa. ³ Yokisani natunao labui, yabo esana Seba yo labuina esana Dedani, na iya Dedani tubunao siya boda Asiliya, boda Letusi yo boda Leum. ⁴ Midiya natunao tatao Epa, Epel, Anok, Abida yo Elda. Na tomo bwaite siya Ketula tubunao.

Abelamo iboita yo salai mena sipei

---

‡ **24:65** Siya Yudiya ali kasole kana loina ali sauga kasole koina sine kani manna isuma tabu taune sinene kana koleya igigitai kanasiga sikasole kabo kalekone sikele-gabaen

⁵ Abelamo meyawasina koina iwalo bwaite besiele iba, “Tem saugana yaboita yau gogo meuloina Aisake kani ikalaili.” ⁶ Na muli mena kabo iboita, mulolo iwolegili Ega natuna yo Ketula natunao na iyawasali silau yanuwa dedei tete bomatu mena simiya-suwala natuna Aisake koina. ⁷⁻⁸ Abelamo ana bolime 175 ilobai, itona meuloina ilike kabo iboita. ⁹ Kabo natunao Aisake yo Isimeli yona sikalai yo sipei duluwa kalona mena bwaimwa Makipela kwabuna koina Mamele dedei tete bomatu koina. Na kwabune yo duluwane siya beyabeyana Abelamo iyamaisa Epiloni Saol natuna koina iya Iti tomona. ¹⁰ Kabo Abelamo yona sipei duluwane koina beyabeyana wainena yona sipei koina. ¹¹ Abelamo ana boita mulina mena Yaubada Aisake iwalo-muloloi. Sauganane koina iya imiyamiya yanuwa bwaine esana ‘Yaubada meyawasina igiteyau wailana’ salina mena.

Isimeli natunao yo tubunao

¹² Isimeli edeededena bwaite besiele. Isimeli iya Ega natuna Abelamo koina. Na Ega iya Itipita sinena yo Sela ana topaisowa. ¹³ Isimeli natunao tatao esaliyao silele-yakasali ali kabi kana lau koina besiele bwaite. Nibaiyoti, Kiyola, Edibil, Mibisam, ¹⁴ Misima, Duma, Masa, ¹⁵ Edada, Tema, Deyeta, Napisi yo Kidima. ¹⁶ Isimeli natunao yoli tuwelo kolili sidebalala kabo yanuwa tuwelo siyawatagilima na yanuwa kaigeda kaigeda, o nuwana tawaloba ali kaba kaiyawasi kubwakubwa, esana sipeili Isimeli natunao esaliyao kolili. ¹⁷ Na Isimeli ana bolime kana lalaki wan andeledi teti seben (137)

kabo iboita. ¹⁸ Isimeli tubunao simiyamiya Avil yo Sulu luwaluwalili mena bwaimwa dedei Itipita tete bomatu mena talalau Asiliya kaiwena. Simiya-suwala Abelamo tubunao kolili.

Aisake natunao labui ikabili

¹⁹ Na Abelamo natuna Aisake natunao yoli labui ali kabi kana koleya bwaite besiele. ²⁰ Aisake ana bolime poti (40) ilobai kabo Libeka ikasolanan. Libeka iya Betuweli natuna yo Labana duna, siya Alami tomonliyao simiyamiya dedei Mesopoteimiya koina. ²¹ Libeka imiya mamalawe nige ikakabi kabo Aisake ikawanoi Yeoba koina wainena kaiwena. Aisake ana kawanoi Yeoba ibenalan kabo Libeka isiuma natunao gwama-didiluwaluwa. ²² Naga ikakabi na diyana kalona mena melumeluwone sietubatubali-yagili kabo Libeka iba, "Gubesi mwa ginauline bwaite iyawatagili koliyau?" Mwa ilau ineli Yeoba koina ginauline bwaite kana dudulai kaiwena. ²³ Mwa kainana Yeoba iyamaisa iwaloba, "Boda labui iyaele diyam mena, natumwao siya kani ukwabili kani siyamala boda labui sikawakawa-lakwa. Na yabo kanakava ikaiwe-gabaen na tobagubaguna kani iyamala topaisowa tomulimuliyene kaiwena." ²⁴ Libeka ana sauga kabi ilobai kabo natunao labui ikabili. ²⁵ Tobagubaguna kwapina balabalagiyana yo ilopalapalasa kabo esana sipei Isowa. ²⁶ Melumelu labuina kanakava kaekelukeluna ikabikabi-kalatan kabo esana ipei Yakobo. Na Aisake ana bolime sikisti (60) koina mwa Isowa yo Yakobo sinali ikabili.

*Yamiyalae tamana kaiwena Isowa
igimwalayan diku kaiwena*

²⁷ Melumeluwone silalaki. Isowa iyamala tokeloya namwanamwana na Yakobo iya tomo mwanomwanouna mwa imiyamiyaya nume mena. ²⁸ Aisake iyaliyaya lalakina Isowa koina kaiwena yakayakan iunuili na ikalailima Aisake koina ikekakekan. Na Libeka iyaliyaya lalakina Yakobo koina. ²⁹ Kaliyate yabo koina Yakobo iyaele bembem dikuna iligaliga. Isowa ipi-leyoima ule mena kamnana inae keloya koina iguliyam lalakina, ³⁰ kabo iwalo Yakobo koina iwaloba, “Mwayamwayau bwaimwa dikune balabalagiyanane tupwana ukoiyama na yakan kaiwena yaguliyam yawasosi.” Bwaimwa iya kaiwena Isowa esana labuina siyogayan Idoma.* ³¹ Mwa Yakobo Isowa kainana iyamaisa iwaloba, “Baguna yamiyalae tamala kaiwena kuyeyama koliyau.” ³² Mwa Isowa iwaloba, “Kamnagu inaesosi guliyam kaiwena kikiunamo yaboita. Tawae kana namwanamwa tem yamiyalaene koliyau na tem yaboita?” ³³ Na Yakobo iwaloba, “Baguna ukawalulu yo kuwaloyameli yamiyalaene kani kuyeyama koliyau.” Kabo Isowa ikawalulu yo iwaloyameli yamiyalaene kani iwolena Yakobo koina. ³⁴ Imwawasi kabo Yakobo beledi tupwana yo diku tupwana ikoi yo iwolena Isowa ikan. Ikekan yo inuma mwa itolo ilau. Na Isowa nige inuwanuwatu yamiyalaene kaiwena.

---

* **25:30** Walone Idoma kaina Ibeliu koina kana dagugu besiele balabalagiyanana

26

Yaubada iyawatagili Aisake koina yo ana waloyameli ikabi-yakaiwe yoi

¹ Sauga yabo guliyam lalakina iyawatagili dedeinane koina besiele beyabeyana Abelamo ana sauga koina, mwa Aisake ilau yanuwa Gelal koina. Na tomo Pilstiya ali kin Abimeleki imiyamiya bwaine koina. ² Kabo Yeoba iyawatagili Aisake koina yo iwaloba, “Tabu kulau kulolobi Itipita, na kumiyamiya dedeine yawawalowenne koliwo koina. ³ Kumiyamiya dedeine bwaite koina kabo yau yamiyamiya koliwo yo kani yawalo-muloloiwo. Dedeine bwaite meuloina kani yaeyawa kowa koliwo yo tubumwao kolili na yagu waloyameline yakawalulu-wanako tamam Abelamo koina kani iyamala yawasosi. ⁴ Na kani tubumwao meuloili yayadebalalali sibaibaiwa besiele utu bulibuli mena, na yanuwa bwaite meuloina kani yaolena tubumwao kolili. Tabe siya kolili kani kaba loinao uloili meuloili yanuwa yaulina mena walo-mulolo silobai. ⁵ Kaiwena tamam Abelamo iobigaiyau yo yagu loina lalakili yo kikiuli ibenalagili yo imuliya.”

Aisake Abimeleki imwakotayan

⁶ Kabo Aisake imiyamiya Gelal. ⁷ Na saugana yanuwane tomonliyao silau Aisake koina sineli wainena kaiwena kabo kainali iyamaisa iwaloba, “Dugu bwaite.” Ana walone besiele kaiwena imatausi tem iwaloba, “Wainegu bwaite” ana nuwatu kisi siunuyamate na

wainena sikalai, kaiwena Libeka kana koleya inamwanamwasosi. ⁸ Aisake imiya mamalawe tomo Pilistiya ali dedei koina, kabo sauga yabo Abimeleki ilau ana tomlape mena iboe manna ilau igitai Aisake Libeka isapwali. ⁹ Kabo Abimeleki iwalo Aisake siyoganama koina, iwalolau koina iwaloba, “Tomala wainem Libeka, na tawae kaiwena kuwalo yakato dum?” Mwa Aisake Abimeleki kainana iyamaisa iba, “Kaiwena tem yawaloba, ‘Wainegu bwaite’ kani kwaunuiyau.” ¹⁰ Kabo Abimeleki iwaloba, “Mumuga tawatawaena uginauli kolimai? Nuwana tem yagu topaisowa yabo mekanakava wainem sikeno, kani naenaena kana maisa ilaoma kolimai na pwanoline yaina kowa.” ¹¹ Kabo Abimeleki ana tomoyao meuloili iyanuwapeili tem analiyao siya mumuga naenaena siginauli Aisake koina o nuwana wainena Libeka koina kani lolina polopolowena silobai na siboiita.

Aisake ana wasawasa ilalaki isaesae

¹² Aisake bwatanone koina ipelipeli like yo bolimenane koina kanna ilobai idebalala yo ilalakisosi.* Yeoba iwalo-muloloi, ¹³ mwa Aisake ana wasawasa iyatubu ilalaki ilaulau kanasiga ana wasawasa ilalakisosi. ¹⁴ Ana bulumakau, sipi yo gouti sidebalala sibaibaiwasosi besiele tabe ana topaisowao sibaibaiwa na iya kaiwena mwa Pilistiya tomonliyao Aisake silamwapolowe-yani. ¹⁵ Na waila keline siya beyabeyana

---

* **26:12** Kaba gite bwaite besiele, tem like libwa sanaulu (10) ipelili kani ana kelikeli koina idebalala na wan tausan (1000) ilobai

Abelamo ana topaisowao sikelili Aisake iya-payapaisowaili kabo tomo Pilistiya silaoma yo sipuluili. ¹⁶ Yo Abimeleki iwalo Aisake koina iba, “Kulau, ama yanuwa kulogabaen kaiwena am wasawasa yo am kaiwe ilalakisosi kabo muli mena kai.”

Gamwapakiki waila kaiwena

¹⁷ Kabo Aisake yanuwane ikwasa-gabaen yo ilau Gelal kalogawana yabo koina imiya. ¹⁸ Na kalogawane koina beyabeyana Abelamo me ana topaisowao simiyamiya yo waila keli sikelili. Saugana iboita na tomo Pilistiya silaoma yo waila keline sipuluili. Kabo wailane Aisake ilobaiyoili na iwalo ana topaisowao sisalayoili. Na waila keline beyabeyana Abelamo esaliyao ipeiliko mwa Aisake iyogayan yoi esa kaigedana kolili. ¹⁹ Na ali kelikeline koina yabo silobai waila namwanamwasosina ibunubunuwasi, ²⁰ kabo siya Gelal ali yakayakan kali togite-kalatan sigamwapakiki Aisake ana yakayakan kali togite-kalatanwo kolili siwalo kolili siwaloba, “Wailane bwaite kai kama waila.” Mwa Aisake waila keline bwaite esana ipei ‘Gamwapakiki wailana’.

²¹ Kabo ana topaisowa waila keli yaboyoi sikeli na tabe besiele sigamwapakiki yoi kabo Aisake waila keline esana ipei yoi ‘Kalomagigili wailana’.

²² Kabo dedeine ikwasa-gabaen ilau dedei yaboyoi koina yo waila keli yaboyoi sikeli. Na waila keline kaiwena nige gamwapakiki yaboyoi iyayawatagili, kabo esana ipei ‘Kaba miya sowasowana wailana’ yo iwaloba, “Yeoba kaba miya sowasowana iyeyama mwa dedeine bwaite koina kani tawasawasa yoi.”

Yeoba iyawatagili yoi Aisake koina

²³ Aisake ikwasa yoi ilau Biyasiba.
²⁴ Kaliyatenane iyawatagili bwaine koina boniyainane koina Yeoba iyawatagili koina yo iwaloba, “Yau tamam Abelamo ana Yaubada, tabu kumamatausi kaiwena yau mekaukava kowa sauga meuloina yo tabe kani yawalomuloloiwo yo tubumwao kani yayadabalalali besiele yagu waloyameli yagu topaisowa Abelamo koina.” ²⁵ Kabo Aisake kaba pwaoli ipaisowai yanuwane koina mwa ipwalou Yeoba koina. Na dedeinane koina ana palai iyatolo yo ana topaisowao waila keli yabo sikeli.

Aisake yo Abimeleki kelabilabin kamwasana siginauli

²⁶ Kabo Abimeleki mekanakavao kana tosagu lalakina Aiyusa yo ana tokaleyayao ali tobaguna Pikol silaomaya Gelal koina yo silau Aisake koina. ²⁷ Saugana Aisake igitaili ineli kin koina iwaloba, “Gubesi mwa kwalaoma koliyau? Beyabeyana wakalomagigi-lagau na dedeine koina kwatawoiyau.” ²⁸ Kainana siyamaisa siwaloba, “Kaiwena kagitai Yeoba mekamkava kabo nuwanuwamai kelabilabin kamwasana taginauli kowa yo kai, ²⁹ na mesabana tabu nae yabo ugiginauli kolimai. Tauna kona kai nige nae yabo kagiginauli koliwo yo nuwadaumwali koina kayawasao kulau yo sauga bwaite kabo Yeoba imulolo lalakina koliwo.” ³⁰ Mwa Aisake kan lalakina ipaisowai kaiweli kabo sikekan yo sinuma. ³¹ Yanuwa ilayan malala kikiuna kabo ali kelabilabin kamwasana siginauli na

sikawalulu yo siwaloyameli tabu kaleya yaboyoi. Mwa Aisake Abimeleki yo kanakavao iyawasali silau nuwadaumwali mena. ³² Kaliyatena kaigedana koina Aisake ana topaisowao silaoma yo ana wasa siwolena wailane sikekeline kaiwena siwaloba, “Waila kalobaiyako.” ³³ Kabo wailane esana ipei Siba yo saugana yanuwane simiya-yalalaki kabo yanuwane esana sipei Biya-siba yo esane imiyamiya kanasiga kabona.

Isowa ana kasole

³⁴ Saugana Isowa ana bolime poti (40) ilobai kabo Iti sinesineoliyao labui ikasolanagili, yabo esana Diudit iya Bili natuna yo yabo tabe esana Basimata iya Eloni natuna. ³⁵ Na sinesineone yoli labuine mumugali yo ali paisowa naenaeli kolili Aisake me wainena siulaula-munamunaili.

27

Aisake Yakobo iwalo-muloloi

¹ Saugana Aisake itautaubala yo yona sibelu molosi kabo tabe manna sigibu nige sowana ginauli yabo ikilala. Kabo natuna tobagubaguna Iso iwalo ilaoma yo iba, “Natugu.” Yo Iso iba, “Yau elete tamagu.” ² Mwa Aisake iwalo iba, “Yatautaubalako mwa sauga kikiunamo kani yaboita. ³ Na am gipoyo yo am wamali kelokeloyao ukwalaili kulau ule mena ukeloya yakayakan yabo kuunui ukwalaiyama kau gwaba. ⁴ Muliya kabo yaboita nuwanuwagu kan bwalaina kamnana namwanamwana kupaisowai ukwalaiyama koliyau yakekan na kam walo-mulolo yaeyawa.” ⁵ Sauganane

koina Libeka iyaele ibenabenali tawae Aisake iwalowalowen natuna Iso koina. Kabo Iso iyawatagili ilau ule mena ikeloya na tem yakayakan yabo iunui na ikalaiyama. ⁶ Yo Libeka iwalolau natuna Yakobo koina iba, “Yabenalan tamam iwalowalolau kamkava Iso koina iba, ⁷ ‘Am keloya kanna gwaba yabo ukwalaiyama na kuliga namwanamwai kamnana yo bwalaina namwanamwasosina ukwalaiyama yakan na mesabana Yaubada manna mena kam walo-mulolo yaeyawa, muli mena kabo yagu sauga imwawasi.’ ⁸ Koinaele natugu, kubenali namwanamwa na tawae kani yawalowen koliwo uginauli besiele. ⁹ Saugane bwaite koina kulau ebaebai kali gana mena gouti natunao labui sinisinibuli kekan sowasowana, ugite-sipwaili yo ukwalailima koliyau na yakatububu-nagili na yaliga besiele tamam kana sauga meuloina ligaligana mena yaliga besiele. ¹⁰ Na ukwalai kulau yo kuwolena tamam ikekan, yo ana walo-mulolo iyeyawa koliwo muli mena kabo ana sauga imwawasi.” ¹¹ Kabo Yakobo iwalolau sinana Libeka koina iba, “Na kaukava Iso iya yona silopalapalasa, na yau nigele yogu sisapusapu. ¹² Na gubesi tem saugana tamagu yogu ikabi-tonagili yo ikataiyau yakato yamwakotayan? Mwa kani yaboma kagu yokoi yakabi-yamayale kabo walo-mulolo kani nige iyeyeyama.” ¹³ Kabo Libeka iwalolau Yakobo koina iba, “Natugu kam yokoi meuloina kupeiya yau koliyau. Na kulau uginauli besiele tawae yawalowen koliwo, saugamo bwaite ukwalailima koliyau.”

¹⁴ Mwa kabo Yakobo iginauli besiele sinana ana walo koina. Itolo ilau gouti natunao ikalaili sinisinibuli labui siya kekan sowasowana ikalaili ilawagili sinana koina. Kabo Libeka gouti natunao ikalaili ikatububunagili yo kan kamnana namwanamwasosina iliga besiele iya Yakobo tamana nuwanuwasosina. ¹⁵ Kabo Libeka itolo ilau natuna lalakina Iso kana kaleko namwanamwana nume mena ikalai yo Yakobo iyakwamai. ¹⁶ Yo tabe gouti kwapili mewiyawiyali ikalai yo Yakobo nimana isuma yo galogalona mena tabe. ¹⁷ Mwa kabo Libeka kan kamnana namwanamwana yo beledi kabona ipapaisowailiwa iwolena natuna Yakobo koina. ¹⁸ Yo Yakobo ikalaili ilau tamana koina iba, "Tamagu." Kabo Aisake italam iba, "Natugu tawae?" Yo ineli iba, "Yaiya kowa?" ¹⁹ Yakobo iwalo iba, "Yau natum Iso am tobagubaguna. Iyaele yaginauliyako besiele am walowa koliyau. Na tamagu kategu kowa kutolo yo yagu keloya kannu ukwekan kabo sowasowana kagu walo-mulolo koliwo kuyeyama koliyau." ²⁰ Kabo Aisake inelilau natunane koina iba, "Natugu, gubesi kabo ginauli bwaite mwayamwayau mena kulobaili?" Yo Yakobo tamana ana neli iyamaisa iba, "Yeoba am Yaubada iya isaguiyau." ²¹ Yo Aisake iwalolau Yakobo koina iba, "Natugu kulaoma saligu mena na yakabitonagiwo, yawasosi kowa Iso o nuwana nigele." ²² Mwa Yakobo imiya-lau tamana Aisake salina mena kabo tamana nimana ilau natuna yona ikabitonan yo iba, "Kainam besiele kabo Yakobo kainana na nimam besiele Iso nimana." ²³ Na

Aisake nige ikakatai iya Yakobo kaiwena nimana silopalapalasa besiele kanakava Iso nimana, mwa iwalo-muloloi. ²⁴ Muli mena kabo Aisake Yakobo iwalo-muloloi na ineliyan yoi iwaloba, “Yawasosi kowa natugu Iso?” Mwa Yakobo iba, “O, yau.” ²⁵ Kabo Aisake iba, “Natugu am keloja kanna tupwana kuyeyama yakan na mesabana yagu walo-mulolo yaeyawa koliwo.” Mwa Yakobo kan ikalai iwolena tamana ikekan tabe wain ikalai yo iwolena inuma. ²⁶ Yo Aisake iwalolau natuna Yakobo koina iba, “Natugu kulaoma koliyau kunisoiyau.” ²⁷ Yo itolo ilau tamana salina mena inisoi. Mwa Aisake natuna Iso kana kaleko bwalaina ibenalan kabo Aisake Yakobo iwalo-muloloi iba, “Natugu bwalaina inamwanamwa besiele kabo bubu ule mena bwalaina Yaubada iwalo-muloloi bwalaina. ²⁸ Yakawanoi Yaubada koina, bulibuli bekubekuna ibekuma yanuwa yaulina mena am tano bubu mena ikabi-yawasawasa am witi yo wain silalaki. ²⁹ Yakawanoi Yaubada koina dedei meuloina tomonliyao siyamala topaisowawa panpanli koliwo yo tomo meuloili sipwalou koliwo. Yakawanoi Yaubada koina kamkavao meuloili kuloinayagili, yo yakawanoi Yaubada koina sinamwao natuliyao meuloili sipwalou koliwo. Yo yakawanoi Yaubada koina siya sikawa-gulaiwo Yaubada ikawa-gulaili na siya simulolo koliwo Yaubada imulolo kolili.” ³⁰ Saugana Aisake natuna Yakobo iwalo-muloloi imwawasi yo itolo iyawatagili ikaisulu kabo sauganane koina kanakava Iso ipileyoima ana keloja koina. ³¹ Mwa Iso tabe kan kamnana namwanamwana tupwana iliga yo ikalai ilawan

tamana koina. Yo iwalolau tamana koina iba, “Tamagu, kutolo yo kumiyasio na yagu kelaya kanna tupwana ukwan na kuwalo-muloloyau.” ³² Yo Aisake inelilau natuna koina iba, “Yaiya kowa?” Kabo Iso iba, “Yau Iso, natum tobagubaguna.” ³³ Mwa Aisake isiliyata katena ipitali yona meuloina sitabubu yo ineli iba, “Na kabona yaiya ilau ikeloya mwa ana kelaya kanna ikalaiyamako koliyau? Mwa yakekanko kabo bwaite kulaomane. Tabe walo-mulolo ana kaba mwawasi iyaele yaolenako koina yo walo-mulolone iya walo-mulolo yawasosi sauga meuloina.” ³⁴ Saugana Iso tamana ana walo ibenalagili bwaine koina imunamunai lalakina yo ivalam kainana lalakina yo iba, “Tamagu, yau nuwanuwagu am walo-mulolo kuyeyama koliyau.” ³⁵ Na Aisake Iso kainana iyamaisa iba, “Kamkava ilaoma imwakotanamwanamwai-yau mwa kam walo-mulolo ikalaiyako.” ³⁶ Kabo Iso iba, “Esanaele iya esana Yakobo kwapei namwanamwaiyako melabui mumugana naenaena iginauli koliyau. Tauna kona yagu tobagubaguna koliyau ikele-panaisan. Na kabona kagu walo-mulolo ikalai yoi.” Kabo tabe Iso iwalolau yoi tamana koina iba, “Isa yoi tabe walo-mulolo koliwo tem kaigeda iyaele imiyamiya kuyeyama koliyau?” ³⁷ Aisake Iso kainana iyamaisa iba, “Natugu, yayatoloyako iya am taubala yo ana tali meuloili kani siyamala ana topaisowao. Masuli yo wain iyaele yaolenako koina. Mwa koinaele kani tawae yoi yagigiginauli koliwo kaiwem.” ³⁸ Yo Iso iwalolau yoi tamana koina iba, “Na tamagu,

bwai am walo-mulolone kaigedamo? Kuwalo-muloloiyau yoi.” Kabo Iso ivalam kainana lalakina mena. ³⁹ Aisake iwalolau Iso koina iba, “Bwatanone koina kumiyamiyane nige masulina ipapagan nige galewa kani ilolobima kewa mena na iula-butabuta. ⁴⁰ Kani kulobai sauga meuloina ukwalekaleya tomo kolili yo kuyamala kamkava ana topaisowa. Na muli mena kani ugamwa-panawa yo nige sowana iloiloina-yagiwo yoi.” ⁴¹ Kabo Iso iyatubu kanakava Yakobo ikalomagigilan kaiwena kana walo-mulolo Aisake iwolena kanakava Yakobo koina. Yo Iso inuwanuwatu muli mena iwalo iba, “Tamagu ana boita yo kana nuwanae kana sauga ikelakubwamako, imwawasi kabo Yakobo yaunuyamate.” ⁴² Muli mena Iso ana walo siwalowen Libeka koina kabo Yakobo ana wasa iwolena iba, “Natugu, kamkava Iso iwawalo kani iunuyamateo. ⁴³ Koinaele natugu kubenali na uginauli besiele tawae yagu walo koliwo. Sauga bwaite koina kuyabubu kulau yanuwa Alan, am bala Labana koina. ⁴⁴ Mekamkava kwamiyamiya waya bwaine koina kanasiga nuwana ilobi italu, ⁴⁵ kanasiga tem kamkava ana munamunai kaiwem imwawasi yo nuwana imwatainan mumugane ugiginauline koina kabo kaina yayawasayawa koliwo yo kupileyoima. Tawae kana namwanamwa natuguwao yomiu labui kaliyate kaigeda koina yatabe-yakwalalelemiu?” ⁴⁶ Yo Libeka ilau Aisake koina iwalolau iba, “Ala miyamiyane bwaite koina yogu kamnana inae kaiwena susu Iti tubunao sinesineo kolili siya Iso

wainenao mumugali kaiwena.* Temga Yakobo ikasole Iti sinena yabo koina kani kagu lotonan inae bwai tem yaboitamo na yakaiyawasi.”

28

¹ Kabo Aisake Yakobo walo-mulolo kikiuna koina iwalo-muloloi yo iyanuwapei iba, “Kisi Kenani sinena yabo ukwasolanan.* ² Kulaumo Mesopoteimiya† koina sinam tamana Betuweli ana yanuwa mena. Yo kulau sinam duna Labana natuna yabo ukwasolanan wainem. ³ Yakawanoi Yaubada Tokaiwesosi koina am kasole iwalo-muloloi yo natumwao iyadebalali yo ali boda sidebalala. ⁴ Tabe yakawanoi yoi koina kowa yo tubumwao iwalo-muloloimiu, walo-mulolone besiele tauna kona iwolena Abelamo koina na mesabana sauga ilalaoma bwatanone bwaite koina kumiyamiyane kani wakalai ami bwatano, besiele Yaubada ana waloyameli Abelamo koina kaiwena bwaite saugane koina komiu besiele tomiya taumanao.” ⁵ Yo Aisake Yakobo iyawasa ilau yanuwa Alan Mesopoteimiya koina, Betuweli natuna Labana koina, iya Yakobo yo Iso sinali Libeka duna.

Iso wainena yaiyonana

⁶ Saugana Iso ibenalan Aisake Yakobo iwalo-muloloiyako yo iyawasa ilau Mesopoteimiya koina mwa iwalolau koina, “Kisi Kenani sinena

---

* **27:46** Kaiwena siya Iti sinesineoliyao sauga meuloina sip-walopwalou kokotomo kolili * **28:1** Kenani iya yanuwa lalakina na yanuwane kalona mena boda uloi uloi simiyamiya besiele susu Iti † **28:2** Dedei Mesopoteimiya yo dedei Padan Alami siya kali katai kaigeda

yabo ukwasolanan.” ⁷ Yo tabe Iso ikatai-lobai Yakobo tamana yo sinana ali guguye iobigai yo itolo ilau Mesopoteimiya. ⁸ Na Iso ikatai-lobaiyako wainenao labuine Kenani sinesineoliyao Aisake iokwatakwata-yagili. ⁹ Iso imunamunai lalakina sinana yo tamana kolili. Kabo ilau ikasole yoi Isimeli natuna Malati mekanakava.‡ Na Malati iya Nebayodi duna.

Yanuwa Betele koina

¹⁰ Kabo Yakobo yanuwa Biyasiba itolo-gabaen na ilau yanuwa Alan kaiwena. ¹¹ Saugana iyawatagili yanuwa kikiuna yakayakasisina koina yo ikaiyawasi kaiwena dabwelo isusugu. Mwa veku yabo ikalai kana kulule yo bwaine koina ikeno-talu yo ikeno. ¹² Saugana ikenokeno kenona ikenoi kamwasa yabo igitai bwatano mena itolo isae itupa bulibuli mena yo Yaubada ana aneloseyao silobilobi yo sisaesae kamwasane koina silolokeikeile. ¹³ Yo Yakobo kenona mena igitai Yeoba itolo kamwasa pwatana mena yo iba, “Yau Yeoba iya tubum Abelamo yo tamam Aisake ali Yaubada. Bwatano bwaite koina ukenokenone kani yaeyawa kowa yo tubumwao yaso muli mena kolimiu. ¹⁴ Tubumwao kani sidebalala besiele yanuwa yaulina dekawana yo yanuwa yaulina meuloina kwamiyan, ilau tete yalasi ilau tete bolime ilau tete kaluwabu mena yo tete yavana mena. Yo kani tomo meuloili yawalomuloloili esam mena yo yaso ilalaoma esali

---

‡ 28:9 Na yakato sinana yo tamana ali munamunai ietulan yoi kaiwena Malati mumugana besiele Iti sinesineo, Yaubada nige siyayakasisi-yani

mena. ¹⁵ Yo yau mekamkava yagite-kalatagiwo am kaba lau dedei meuloina kolili yo tabe yayapileyoiwoma bwatano bwaite koina. Nige yalologabaegiwo kanasiga yagu waloyameline yapaisowai besiele.” ¹⁶ Saugana Yakobo ikeno-tolo yo inuwanuwatu yo iba, “Walo yawasosi Yeoba yanuwa bwaite koina iyaele imiyamiya.” ¹⁷ Yo imatausi kabo iba, “Yanuwa bwaite kana koleya ididiga. Nige tawae na bwaite Yaubada ana nume ana kaba miya, yo tabe bulibuli kana gamwa kaba lusaena.” ¹⁸ Yo malala kikiuna ikeno-tolo Yakobo veku kana kululewa ikalai yo iyatolo tuki. Na olo ikalai yo isuwai yo vekune ikabi-yatabu. ¹⁹ Yo yanuwane esana ipei Betele. Beyabeyana yanuwa bwaine esana Lusa. ²⁰ Kabo Yakobo waloyameli yabo iginauli yo iba, “Tem Yaubada iya mekaukava yo igite-kalatagau yagu lokeikeilene koina yo kan yalobai yo kaleko iyeyama yalikwa, ²¹ na yagu pileyoima tamagu ana nume mena me yagu yaliyaya, kani kabo Yeoba iya yagu Yaubada yawasosi. ²² Yo veku bwaite yayatolone kani iyamala kilakilala naga sauga ilalaoma koina tubuguwao ali kaba pwalou. Na ginauli meuloina iyeyama kolyau kani gwau sanaulu yapaisowaili na gwau kaigeda yaolena koina.”

29

Yakobo ilau yanuwa Alan koina

¹ Kabo Yakobo ilomwayamwayau isae tomo simiyamiya dedei pwata mena ali yanuwa tete bomatu mena. ² Saugana iyawatagili dedei

bwaine koina nige tomo simiyamiya koina yo manna igabaen ilau igite-keikeile yo waila keli yabo igitai, gamwana koina kokaukausi veku lalakina sapusapuna. Kabo sipi yo gouti yawoiyawoili yaiyona waila papalina mena simiyamiya kaiwena ali kaba numa bwaine. ³ Saugana tem sipi yo gouti silogogo waila papalina mena kabo kali togite-kalatan waila kana kokaukausi iyasaga-suwalan yo waila ilegu sipi yo gouti iyanumali. Imwawasi tabe iyasaga-kauusi yoi ana kaba miya mena. ⁴ Kabo Yakobo iwalolau kolili iba, “Kaukavao komiu to kwalao-maya?” Yo kainana siyamaisa siba, “Kalaomaya yanuwa Alan.” ⁵ Yo tabe ineliyoi kolili iba, “Na Labana tabu wakakatai, Neoli tubuna tauna.” Kainana siyamaisa siwaloba, “O, kakatai.” ⁶ Tabe ineliyoi kolili iba, “Na inamwanamwa?” Kainana siyamaisa siba, “O, inamwanamwa. Na natuna sinena iyaelene esana Liteli tamana ana sipi yo gouti iyoganli silalaoma.” ⁷ Yo Yakobo iwalolau kolili iba, “Bwaite pwasi-nasina nige sowana sipi yo gouti tayogagogonagilima. Kwayanumali na kwayapileyoili kawasi sikekan.” ⁸ Kainana siyamaisa siba, “Nige sowana kapaisowai besiele. Kasanasana sipi yo gouti meuloili togite-kalatan sikelegogo-nagilima yo waila kana kokaukausi kayasaga-suwalan yo me toyawa kayanumali.” ⁹ Saugana Yakobo iyaele iwalowalolau kolili Liteli iyawatagili mekanakavao tamana ana ebaebaiwo kaiwena iya kali togite-kalatan. ¹⁰ Mwa saugana Yakobo Liteli igitai mekanakavao tamana ana sipi yo gouti Liteli iya Yakobo nubaina ana bala Labana

natuna. Yo ilau waila keli gamwana kana kokaukausi iyasaga-suwalan yo ana bala ana ebaebaiwo iyanumali. ¹¹ Yo ilau Litieli inisoi yo ivalam kainana lalakina mena. ¹² Iwalolau koina iba, “Yau tamam duna esana Libeka natuna.” Mwa Litieli itolo isagena ilau nume mena tamana ana wasa iwolena. ¹³ Saugana Labana ana game Yakobo wasana ibenalan kabo itolo yo isagena ilau igitai. Kabo isau isapwali yo inisoi mwa iyogan ilawan ana nume mena. Kabo Yakobo ginauli meuloina tawae iyawatagili koina iwalo-masalan ana bala koina. ^{14a} Kabo Labana iwalolau koina iba, “Kowa kwasinegu yo bulumagu tupwana.”

Yakobo ikabi tovelam Labana koina Litieli yo Leya kaiweli

^{14b} Kabo waikena kaigeda Yakobo imiyamiya Labana koina. ¹⁵ Yo Labana iwalolau koina iba, “Kowa yau game yawasosi nige sowana kupaisowa bwagabwaga kolyau. Na kuwalo kolyau ginauli esana koina nuwanuwam yayamaisao?” ¹⁶ Na Labana natunao gamagamasineo labui tobagubaguna esana Leya dagelana mena esana Litieli. ¹⁷ Leya sine man towatowana* na Litieli sine vesalana namwanamwana. ¹⁸ Yakobo Litieli igadosisiyan lalakina mwa iwalolau Labana koina iba, “Yapaisowa kolyo bolibolime seben yo natum sinena kikiuna Litieli kutalamwan na yakasolanana.” ¹⁹ Labana Yakobo kainana iyamaisa iba, “Inamwanamwasosi yatalamwan kolyo kabo muli mena tomo uloina.

---

* **29:17** Kaina Ibeliu koina Leya manna nige sikakaiwe

Na mekaukava kowa tamiya bwaite koina.”
²⁰ Kabo Yakobo ipaisowa yoi bolime seben Litieli kaiwena Labana koina na tem ikalai wainena. Iyamo bolime malamalawena Yakobo ipaisowa na iyamo iya koina besiele kabo kaliyate isamo kaiwena Litieli kana nuwanuwatu katena mena ilalakisosi. ²¹ Yo Yakobo iwalolau Labana koina iba, “Natum kuyeyama yakasolanan yagu gamwakabi kanasiga ilobaiyako.” ²² Kabo Labana kasole kekanna ipaisowai kabo yanuwa tomonliyao iyoga-gogonagilima kekanne kaiwena. ²³ Yo boniyai mena Labana itolo yo natuna sine tobagubaguna Leya ikalai yo ilawan iyoga-luseyan Yakobo ana kaba keno biliutusi mena sikeno. ²⁴ Yo Labana ana topaisowa gamasine esana Silipa iwolena natuna Leya ana esimili gabuna. ²⁵ Saugana yanuwa ilayan gwaligwali Yakobo katena ipitali sine igitaiyawa uloina mekanakava sikekenowa nige Litieli besi, na Leya. Mwa ilau Labana koina iwalo-munamunai iba, “Tawae kaiwena kamwasane bwaite uginauli besiele koliyau? Ukwatai Litieli kaiwena mwa yapaisowa koliwo. Gubesi kabo kumwakota-yagau?” ²⁶ Kainana iyamaisa iba, “Kai mumugamai besiele bwaite. Tobagubaguna ikasole baguna muli mena kabo tomulimuliye. ²⁷ Kani kusanasana naga ami kasole mekamkava Leya soina kana yaliyaya wiki kaigeda koina yawalana ilawan, kabo Litieli yaeyawa. Na iyamo tabe kani bolime seben yoi kani kupaisowa yoi koliyau.” ²⁸ Mwa Yakobo italam besiele Labana ana walo koina, yo saugana mekanakava Leya ali kasole soina wiki kaigeda

imwawasi kabo mwa Labana natuna Litieli iwolena Yakobo koina yo ikasolanana. ²⁹ Yo Labana ana topaisowa sinena esana Bila iwolena natuna Litieli koina ana esimili gabuna. ³⁰ Yo kabo Litieli mekanakava Yakobo sikeno yo Yakobo Litieli igadosisiyan lalakisosina Leya nige igagadosisiyan sosi. Mwa kabo ipaisowa Labana koina bolime kana baibaiwa seben.

Yakobo natunao esaliyao

³¹ Saugana Yeoba igitai Yakobo nige imulolososi Leya koina kaiwena nige igagadosisiyan sosi, kaiwena mwa italam sowasowana isiuma na natuna ipagan. Na Litieli iya nige natuna. ³² Leya isiuma yo ikabi natuna tauna mwa esana ipei Luben yo iba, “Yaubada kagu polowe igitai kani kabo wainegu igadosisi-yagau.” ³³ Tabe Leya isiuma yoi yo natuna tauna yoi esana ipei Simion. Yo iba, “Yaubada natugu tauna yaboyoi iyeyama kaiwena ibenalan wainegu nige imumulolo koliyau.” ³⁴ Leya isiuma yoi yaiyonana ikabi tabe tauna yoi esana ipei Libai. Iwalo iba, “Wainegune kani ipatu yawasosi koliyau kaiwena natunao tatao yaiyona yakabiliko.” ³⁵ Ana kabi ana kaba mwawasi isiuma yoi ikabi natuna tauna esana ipei Yuda. Iwalo iba, “Saugane bwaite koina Yaubada yatobalan yo yawaloseyan.” Yo bwaine koina kabi ilopei.

30

¹ Saugana Litieli igitai yakato nige sowa-sowana ikabi kabo ilamwa-poloweyan kanakava Leya koina yo iwalolau Yakobo koina iba, “Melumelu kuyeyama yasiumayan tem nigele

kani yaboita.” ² Yo Yakobo imunamunai Litieli koina iwalolau koina iba, “Yau nige Yaubada besi na yakato yawalo na ukwabi. Yaubada iya mwa ikausiwo koinaele mwa nige ukwakabi.” ³ Mwa tabe Litieli iwalolau Yakobo koina iba, “Yagu topaisowa gamasine Bila iyaelete mekamkava wakeno na mesabana isiuma yo ikabi yau natugu. Bwaine iya koina na natuguwao sipagan.” ⁴ Bwaine koina Litieli ana topaisowa sine esana Bila italamwan Yakobo koina besiele yakato wainena yo mekanakava sikeno. ⁵ Yo Bila isiuma kabo Yakobo natuna tauna yabo ikabi. ⁶ Kabo Litieli iba, “Yeoba mumugagu igitesipwai idudulai, yo yagu kawanoi ibenalan kabo natugu tauna iyeyama.” Yo esana ipei Dani. ⁷ Tabe Bila isiuma yoi yo Yakobo natuna tauna labuina ikabiyan. ⁸ Kabo Litieli iba, “Yakepatesosi kaukava mekaukava iyamo yau yakaiwe-gabaen.” Mwa esana ipei Napitalai. ⁹ Saugana Leya kana lotonan yakato kani nige ikakabiyoi kabo itolo yo ana topaisowa sinena Silipa italamwan Yakobo koina besiele yakato wainena. ¹⁰ Yo Silipa isiuma Yakobo natuna ikabiyan tauna. ¹¹ Yo kabo Leya iba, “Yanamwanamwako, amokisamo.” Mwa kabo esana ipei Gada. ¹² Yo tabe Silipa natuna tauna Yakobo koina yaboyoi ikabiyan, ¹³ yo Leya iba, “Yayaliyaya molosi. Sinesineo kani siwalo siba, ‘Kowa toyaliyaya.’ ” Mwa esana ipei Aseli. ¹⁴ Na Luben igamegameko kabo saugana witi kana sepasepa koina ilau tano mena yo kawasi yabo ilobai ana nuwatu mena iwaloba temga sinesineo sikan kani sisiuma kabo Luben ikalailima iwolena sinana Leya koina. Yo Litieli iwalo-

lau Leya koina iba, “Kawasi bwaimwa siuma kaiwena tupwana kuyeyama yakan.” ¹⁵ Leya iwalolau Litieli koina iba, “Nige sowana, kaiwena iyaele wainegu ukwalaiyako na tabe tawae yoi nuwanuwam natugu ana mula yaeyawa ukwalai yoi?” Kabo Litieli iwalolau Leya koina iba, “Tem kawasine tupwana kuyeyama koliyau kani maisana kabona boniyai Yakobo mekamkava wakeno.” ¹⁶ Lolaunane koina Yakobo ipileyoima tano mena yo Leya ilau yo sielobelobe kamwasa mena yo iwalolau koina iba, “Kansiga boniyai mekaukava kowa takeno, kaiwena natugu ana kawasi kabona ikalaiyama koliyau koina yayamaisaoko.” Mwa boniyainane koina Yakobo mekanakava Leya sikeno. ¹⁷ Leya ana kawanoi Yeoba ibenalan yo isiuma kabo ikabi Yakobo natuna tauna valigigina. ¹⁸ Kabo Leya iba, “Yeoba maisa namwanamwana iyeyama kaiwena yagu topaisowa sinena yaolena wainegu koina.” Mwa esana ipei Isako. ¹⁹ Tabe Leya isiuma yoi yo ikabi Yakobo natuna tauna sikisina. ²⁰ Mwa iba, “Yeoba kagu mulolo kaigeda namwanamwasosina iyeyama yo kani wainegu iyakasisi-yagau kaiwena natunao tataoliyao yoli sikisi.” Mwa esana ipei Sebulon. ²¹ Muli mena kabo isiuma yoi yo ikabi natuna sinena mwa esana ipei Daina. ²² Yo Yaubada Litieli inuwatu-kalatan yo ana kawanoi ibenalan kabo melumelu ana kaba keno diyana mena isoke. ²³ Mwa Litieli isiuma yo ikabi natuna tau kaigeda mwa iba, “Kagu mwalimwaline Yaubada ikelegabaenako.” ²⁴ Kabo esana ipei Yosepa yo iba,

“Yakawanoi Yaubada koina tabe natugu yabo iyeyama yoi.”

Yakobo ana ebaebai sibaibaiwa

²⁵⁻²⁶ Litieli Yosepa ikabi imwawasi mulina mena yo Yakobo iwalolau Labana koina iba, “Sinesineo bwaite kaiweli na paisowa lalakisosina yaginauli koliwo, koinaele kutalamwagau yo yakalaili mekalikavao melumeluwo tabe yo yalawagili yagu yanuwa yawasosi mena.”

²⁷ Kabo Labana Yakobo kainana iyamaisa iba, “Tem sowana walo yabo yawalowen koliwo na kumiyaya bwaite koina koliyau? Kaiwena wasawasane bwaite yagu lobailine yaina kaigedamo kowa koliwo mwa kabo Yaubada iwalo-muloloiyau. ²⁸ Koinaele kuwalo-masala koliyau tawae nuwanuwam na mesabana koina yayamaisao.”

²⁹ Yo Yakobo iwalolau koina iba, “Ukwataiyako yagu paisowa koliwo am ebaebai yagite-kalatan namwanamwaili mwa kabona sidebalala. ³⁰ Tauna kona nige naga yalalaoma koliwo am ebaebaiwo nige sibabaibaiwa. Na sauga kabona mekaukava kowa tamiyamiya sitala-kabikabi yo sibaibaiwasosi. Saugana tem am ebaebai yakalaili yalawagili dedei yabo mena sikekan, na Yeoba iwalo-muloloiwo yo iyadebalalali. Na kabona meyagu susuyao nuwanuwagu kabomamo ama gogo yo kapaisowa na kagite-kalatagili yo kagite-kalatagimai.”

³¹ Yo Labana ineli Yakobo koina iba, “Na ginauli esana nuwanuwam yaeyawa koliwo am paisowa koliyau maisana?” Mwa kainana iyamaisa iba, “Nige nuwanuwagu yagu paisowane koliwo

maisana na yakato mane kuyeyama koliyau. Na yagu nuwatu koliwo bwaite besiele tem ukawa-namwanamwa ele yakato tem kutalam yoi na yapaisowa yoi koliwo am ebaebai yagite-kalatagili yoi. ³² Kabona nuwanuwagu yalau am ebaebaiwo kolili yo yagite-yakayakasali kaloli mena yo sipi yo gouti yoli lololeleleleli natuliyao dubadubali tuntun-lopoli yayakasali, bwaimwa siya nuwanuwagu yakalaili maisagu. ³³ Yo sauga ilalaoma koina tem kulaoma kulobubu sipi yo gouti yakakalailiwa koliwo maisagu ugitaili nuwana yamwakota o yawalo yawasosi. Tem gouti yabo nige kana lelelele ipapagan yo nige sipi yabo dubadubana yagu ebaebai luwali mena bwaimwa koina ukwatai yakewali.” ³⁴ Labana kainana iyamaisa iba, “Inamwanamwasosi. Taginauli besiele am nuwatune.” ³⁵ Sauganane koina Labana itolo yo ilau gouti sinesineo yo tataoliyao lololeleleleli yo tuntun-lopoliyao meuloina yo tabe sipi yoli dubadubali kikiuli meuloina ikalaili yo ilawagili natunao tatao kolili iwolegili sigite-kalatagili. ³⁶ Yo Labana menatunao sitolo sipi yo gouti sikalaili silaulau kaliyate kana baibaiwa yaiyona kali mwayaga iyai Yakobo koina. Yo Yakobo itolo yo Labana ana gouti yo sipi ilologabaegiliwa ikalaili yo igite-kalatagili. ³⁷ Kabo Yakobo mayau lagalagaliyao waluwaluli ikoutusili saido yo siyaya kabo kwapiliyao iyawasili yo ikoli yawasili luwali mena mayamayaleli simayale. ³⁸ Yo ginagina yawayawasiline iwonali ebaebai ali kaba numa papalina mena yo saugana tem silaoma sauga wedowedoli koina waila numa kaiwena na manli

ilau sigitai. ³⁹ Saugana silaoma ginaginane salili mena sikonai yo sisiuma yo sikabi sipine yo goutine sikabi kani natuliyao silolo-lelelele yo silo-tuntunlopon yo dubadubali. ⁴⁰ Yo Yakobo gouti iyakasa-suwalan kolili ipei-lawagili Labana ana ebaebaiwo kolili siya yoli kana koleya dubadubali yo lololeleleleli ipaisowai bwaine besiele yo kabo ana ebaebaiwo sipagan nige ipepei-toyawaili Labana ana ebaebaiwo kolili. ⁴¹ Saugana tem sipi yo gouti sinesineo kaikaiweli yamwayamwane kana sauga silobai Yakobo ginagina ikalaili yo manli mena iwona-yatololi na manli ilau sigitai kabo siyamwayamwane. ⁴² Na tem siya me kali kasiebwa yo yoli belubeluli kani Yakobo nige ginaginane iwowona. Bwaine iya kaiwena mwa sipi yo goutine sibelubelu, siya Labana ana ebaebaiwo. Na siya kaikaiweli Yakobo ana ebaebaiwo. ⁴³ Bwaine kamwasane koina mwa Yakobo igogo molosi yo iwasawasa ana sipi yo gouti sibaibaiwa yo ana topaisowao sinesineo yo tatao sibaibaiwa, yo tabe besiele kameli yo donki.

31

Yakobo iyabubu wadam Labana koina

¹ Yakobo walo yabo ibenalan Labana natu-nao tatao kolili siwaloba, “Tamala ana gogo wasawasa meuloina Yakobo ikalaili mwa koina iwasawasa.” ² Yo Yakobo igite-lobai yo ilotonan Labana mumugana yo kana koleya nige idududulai koina besiele tauna kona. ³ Kobo Yeoba iwalolau Yakobo koina iba, “Kutolo yo kulau tamam yo totoumwao ali dedei kolili yo

yau mekamkava.” ⁴ Yo walo iyawasa ilau Litieli yo Leya kaiweli silaoma yo sigitai ule mena sipi yo gouti ali kaba kekan mena. ⁵ Silaoma siyawatagili koina yo kolili iwalolau iba, “Yagitai tamamiu mumugana yo kana koleya nige besiele tauna kona. Na iyamo tamagu ana Yaubada iyaele mekaukava. ⁶ Wakatai yo naga kwanuwatui yapaisowa sosi tamamiu koina yagu kaiwe meuloina mena. ⁷ Na iyamo sauga meuloina imwakomwakota-yagau maisagu me sanaulu ibui-keileli yo ipei-suwalagili yo Yaubada nige itatalam yo isibayanaeyau. ⁸ Tauna kona iwaloma kolyau iba, ‘Ebaebai tuntun-loponli ukwalaili maisam.’ Mwa sikabi-tuntunloponli mwa tabe iwalo-keile iba ‘Ebaebai lololeleleleli ukwalaili maisam’ mwa yakalaili maisagu. Mwa sikabi natuliyao lololeleleleli. ⁹ Bwaine kamwasane tamamiu iginauli kolyau iya kaiwena mwa ana ebaebai meuloina Yaubada iyeyama kolyau. ¹⁰ Yamwayamwane kana sauga koina kenogu yakenoi gouti tataoliyao siya mwa siyamwayamwane gouti bodane kolili siya tuntun-loponliyao yo leleleleliyao. ¹¹ Yo keno bwaine koina Yeoba ana anelose esagu ikatai iba, ‘Yakobo.’ Mwa yatalam yaba, ‘O, yau.’ ¹² Kabo iwalo-masala kolyau iba, ‘Labana mumugana iginaginauli kolyo iyaele yagitaiyako. Koinaele manim ilau ugitai gouti tataoliyao tuntun-loponliyao yo leleleleliyao yo dubadubali yo mekalikavao gouti sinesineoliyao siyamwayamwane. ¹³ Yau Betele kana Yaubada yau mwa yayawatagili kolyo yo olo ukwalai kusuwai vekune kuyayatolowa pwatana mena

yo waloyameli kaikaiwena kupaisowa koliyau. Yo sauga bwaite koina kutolo yo ukwatububu am gogo meuloina ukwalaili yo yanuwa bwaite kulo-gabaen yo kuvivila yoi am yanuwa.’ ” ¹⁴ Yakobo ana walo-masala kolili imwawasi kabo kainana siyamaisa siba, “Ele kai tamamaine ana wasawasa yabo imiyamiya koina na yakato isoiyag-ili yomai labuine kolimai ana boita koina? ¹⁵ Mumugana yo ana paisowa kolimai kai besiele yanuwa wenala sinesineoliyao ikune-yagimai koliwo, yo maisamai mane ikalai meuloina ikan-woliyako. ¹⁶ Kabo gogo wasawasa meuloina Yeoba ikele-gabaen tamamaine koina iyaele mwa iyeyawa koliwo kai yo natumayao kai-wemai. Mwa koinaele besimo uginauli besiele tawae iwalowenako koliwo.” ¹⁷⁻¹⁸ Yo Yakobo ikatububu na ipileyoi ilau tamana koina yanuwa Kenani. Natunao yo wainenao itaulili ebaebai kameli pwatali mena yo ana ebaebaiwo meuloili bodabodaliyao ibagunayagili yo ana gogo tabe ikalaili gogone siya Mesopoteimiya koina ikalailima waya. ¹⁹ Ali sauga tolone koina Labana iya bwaine koina nigele, iya itolo ilaoko ana sipi wiyaliyao itomtomli. Na Litieli itolo yo tamana ana nume kana kokotomoyao ikewalili. ²⁰ Yakobo ana kwasa lau ana yanuwa mena wasana nige iwawalo-masalan bwasiyana Labana koina. ²¹ Ana gogo meuloina ikelegogo iyabubu wadammo ilau waila Yupeleitisi ipanaisi yo ilau dedei Giliyadi koyana iyasakona ilaumo kaiwena. ²² Kaliyate labui simwawasi na yaiyonana koina kabo Labana ana wasa siwolena yakato Yakobo iyabubuko.

²³ Yo Labana kanakavao ikalaili yo mekanakavao kaliyate seben siyamuli kusulili dagelali mena kanasiga siyawatagili dedei Giliyadi koyana mena. ²⁴ Boniyainane koina Labana kenona ikenoi Yaubada iyawatagili koina iwalolau iba, “Ugite-kalatagiwo tabu walo yabo polopolowena o nuwana naenaena kisi kuwawalowen Yakobo koina.” ²⁵ Yo Yakobo ana palai imomosi dedei Giliyadi koyana mena. Yo Labana ilaoma Yakobo ikabi-kalatan yo bwaine koina mekanakava kanakavao ali palai simomosi tabe. ²⁶ Yo bwaine koina Labana iwalolau Yakobo koina iba, “Gubesi mwa bwaite besiele uginauli koliyau? Kumwakota-yagau natuguwao sinesineo ukelegogonagili besiele kabo kaleya mena ukwayaili? ²⁷ Tawae kaiwena kuyabubu-wadam-wagau? Tem tauna kona yagu wasa kuyeyama na mesabana yagu bodao yayanuwapeili yo sikabiyaliyaya-yagimiu sikewaliwali api yo gita kolili yo sowana me am yaliyaya yayawasao kulau. ²⁸ Yo tabe nige nuwagu mena kupepei yo sauga uogolu na tubuguwao mesinaliyao yasapwalili yo yanisoili na yakabi-tuili. Na bwaite yauyaule yawasosi uginauli. ²⁹ Kagu seyala ikinko bwaite sowasowana tawae yabo naenaena yaginauli kolimiu kabona. Na kaiwena tamam ana Yaubada kenogu mena iwaloma koliyau iba, ‘Ugite-kalatagiwo kisi walo yabo polopolowena o nuwana naenaena kuwalowen Yakobo koina.’ ³⁰ Yakataiyako kulogabaegau kaiwena nuwanuwa-molosim kupileyoi am yanuwa mena. Na iyamo tawae kaiwena yagu nume kana kokotomo ukewalili?” ³¹ Yo Yakobo Labana

kainana iyamaisa iwalo iba, “Yamatausagiwo kaiwena kisi kani natumwao kunuwaili koliyau. ³² Na tem am kokotomo yabo kolimai kulobai, ee tomone bwaimwa ukoyamate totoulaone manli mena. Kuboma kuloya tem am gogo yabo iyaele koliyau bwaimwa ukwalai.” Na iyamo Yakobo nige ikakatai yakato iya Litieli mwa tamana ana kokotomone ikewalili. ³³ Yo Labana ilau ilusae Yakobo ana palai kalona mena yo iyatubu loya ginauli meuloina kolili. Yo tabe ilusae yoi Leya ana palai kalona mena yo igite-keikeile. Yo tabe ilau ilusae yoi topaisowa labui ali palai kalona mena mwa nige ana kokotomowa ilolobaili. Mwa tabe ilau Litieli ana palai kalona mena ilusae yoi. ³⁴ Yo Litieli iya tamana Labana ana nume kana kokotomo itano-gogonagili yo ikalaili iwadamli ebaebai kameli kaba miyasio kalona mena na Litieli imiyasio pwatana mena. Kabo Labana ilusae yo igite-keikeile na nige ana nume kana kokotomo yabo ilolobai. ³⁵ Yo kabo Litieli iwalolau tamana Labana koina iba, “Taubala kisi kumunamunai koliyau nige sowa-sowagu yatolo manim mena kaiwena sinesineo kama kasiebwa ikalaiyau.” Na iyamo Labana iloya kaiwe molosi ginauli meuloili kolili iloya pilesili na iyamo nige yabo ana kokotomo ilolobai. ³⁶ Kabo Yakobo imunamunai Labana koina iwalo-sokasoka iba, “Tawae naenaena yaginauli koliwo? Pwanoli esana yaginauli manim mena mwa kusagena yamuli kusuliyau? ³⁷ Yau gogo meuloina kuloya-pilesiyako mwa tem am nume kana gogo yabo kulobai kaloli mena kupei-yawatagilan mayale mena mesa-

bana am boda yo yagu boda yo yola labuine ala walo sibenalan na sikatai yaiya iwalo yawasosi. ³⁸ Bolime kana baibaiwa tuwenti yamiyamiya koliwo kanasiga kabona. Sauganane kolili am ebaebaiwo sipi yo gouti sitala-kabikabi dudulai yo sidebalala, na iyamo nige sipi natuna tauna yabo yaunui yakakan. ³⁹ Nige sauga yabo am sipi o am gouti ebaebai sokasokali sika-puyamate na yakakalaiyama koliwo na kuwalo tem yayamiyalaei yagu ebaebai koina maisana. Saugana tem am ebaebai sipi o gouti yabo sikewali kaliyate mena o nuwana boniyai mena sauga meuloina kaiwena ukawakawanoi koliyau maisana kaiwena. ⁴⁰ Sauga ibaibaiwa kaliyate koina dabwelo wedowedolina igabuyau yo boniyai koina tulutulu iunuiyau mwa man kenokeno manigu mena ikwalalele. ⁴¹ Bolime tuwenti yamiyamiya koliwo mumugam koliyau bwaine besiele. Bolime potin (14) yagamwakabi koliwo natumwao sinesineo kaiweli, yo bolime sikisi yapaisowa am ebaebaiwo kolili, yo me sanaulu maisagu kubui-keileli. ⁴² Tem tubugu Abelamo yo tamagu Aisake ali Yaubada kana pwalou nige imiyamiya koliyau, kani menima bwagabwagagu kuyawasa-yapileyoiyau yalau. Na kaiwena Yeoba yagu kamkamna yo yagu kalakisiye igitai mwa kaiwena boniyai mena iwalo-yasanapuwo.”

Yakobo yo Labana kelabilabin kamwasana siginauli

⁴³ Yo Labana Yakobo kainana iyamaisa iba, “Sinesineo siya bwaimwana yau natuguwao yo

natuliyaone siya yau tubuguwao. Tabe ebaebaiwone yau yagu ebaebaiwo. Mwa ginauline meuloiline ugitagitailine yau yaeliwa. Na kaliyate kabona nige ginauli yabo yagiginauli na koina natuguwao sinesineoliyao me natuliyao yakabi-kalatagili. ⁴⁴ Mwa koinaele kowa yo yau kelabilabin kamwasana taginauli yo kana kilakilala veku tayatolo na iyanuwatu-kalatagila.” ⁴⁵ Yakobo itolo yo veku yabo lalakina besiele kabo tuki ikalai yo iyatolo ali kaba nuwatu-kalatan. ⁴⁶ Yo iwalolau kana kilakaiwo kolili veku sikele-gogo-nagilima yo sitalin isae kabo Labana ana boda nakanaka yabo sigenauli na simiyasio papalina mena yo sikekan. ⁴⁷ Labana kaba nuwatu-kalatan bwaine esana ipei kaina Alameiki koina ‘Yega Saduta’ yo Yakobo kaina Ibeliu koina iyogayan ‘Galiyedi’.* ⁴⁸ Labana iwalolau Yakobo koina iba, “Veku talitalinna bwaite yola labui kelabilabin kamwasana kana kilakilala kaba nuwatu-kalatanna.” Iya kaiwena mwa esana sipei Galiyedi. ⁴⁹ Yo tabe esana sipei yoi Mispā, kaiwena Labana iba, “Saugana tem tamiya-suwala Yeoba iya kani igite-kalatagila.” ⁵⁰ Labana tabe iwaloyameli iba, “Tem natuguwao sinesineoliyaone na mumugam inae kolili, o nuwana tem sinesineo uloili ukwasolanagili bwagana nige tomo yabo yagu wasa iyeyeyama iyamo kunuwatu-kalatan

---

* **31:47** ‘Yega Saduta’ kana katai besiele boda labui silaoma na siwaloyameli yakato talam sipaisowai. Kabo kilakilala bwaite siyatolo. Besiele lolabin tem taginauli kani susu labui sitalam kabo tapaisowai lolabin. ‘Yega Saduta’ yo ‘Galiyedi’ kali katai kaigedana.

kowa yo yau Yeoba igitagitaila. ⁵¹ Kaiwena veku talitalinna mekanakava veku malamalawena besiele tuki ugitai bwaite yakalai yo yayatolo kowa yo yau luwaluwalila mena. ⁵² Yola labui kelabilabin kamwasana kaba nuwatu-kalatanna kilakilalana. Yau tabe nige sowasowana veku talitalinnane yalikwai na yalaowa yakaleya koliwo. Yo kowa tabe besiele nige sowana vekune talitalinnane yo vekune itotolo besiele tuki kulikwaili yo ukaleya kolyau.” ⁵³ Kabo Labana tabe iwalooyoi iba, “Tubum Abelamo ana Yaubada yo Abelamo tamana Nao ana yaubada kani siyamaisala tem kelabilabin kamwasana bwaite tagiginauline talikwai.” Yo Yakobo ikawalulusae tamana Aisake ana Yaubada esana mena iya mwa ipwalopwalou. ⁵⁴ Yo koyane koina Yakobo ebaebai yabo ikalai yo ipwaoliyan Yaubada koina yo ana bodao iyoganlima sikekan ebaebaiwa koina. Kekan mulina mena sikenowaya koya mena. ⁵⁵ Yanuwa ilayan malala kikiuna Labana itolo ilau natunao menatuliyao isapwalili yo inisoili yo iwalo-muloloili yo ikawa-kaiyoni kolili kabo me ana bodao sipileyoi ali yanuwa mena.

32

Yakobo ikatububu yo mekanakava Iso sielo-belobe

¹ Yakobo me ana bodao sitolo yo silau. Silaulau kabo Yaubada ana aneloseyao Yakobo silobai.

² Saugana Yakobo anelose igitaili iwalo iba, “Yanuwa bwaite Yeoba ana kaba kaiyawasi.” Kabo esana ipei Miyaneima, na kana katai ‘kaba

kaiyawasi labui'. ³ Yo Yakobo tosagenawasa iyawasali sisagena baguna silau kanakava Iso koina kainana siwalowen yanuwa Seya koina yanuwa Idoma dedeina mena. ⁴ Iwalolau kolili iba, "Kwalau yagu taubala Iso koina kwawalolau bwaite besiele, 'Yau Yakobo am topaisowa yamiyamiya waya Labana koina sauga imamalawe kanasiga kabona kabo sauga bwaite koina yapileyoima koliwo. ⁵ Yagu bulumakau, yagu donki, yagu sipi, yagu gouti yo tabe yagu topaisowa tatao yo sinesineo siyaele. Walo yayawasayawa kowa yagu taubala koliwo nuwanuwagu katekamkamna yalobai koliwo.' "

⁶ Yo saugana tosagenawasa sipileyoima Yakobo koina kabo ana wasa siwolena siba, "Kalau kamkava Iso koina ana wasa kaolena kainamwa kawalowenako. Mwa iyaele ilalaoma igitaiwo ana gamegameo mekanakavao kali baibaiwa po andeledi." ⁷ Walo bwaite Yakobo ibenalan yo imatausi lalakina me ana katewakaka. Kabo ana boda koina yakasa labui iginaulili. Tabe iginauli sipi yo gouti yo tabe bulumakau yo kameli kolili tabe. ⁸ Ana nuwatu kana koleya bwaite besiele, "Tem saugana na Iso ilaoma na kaleya iginauli na boda tobagunao iunuili sowasowana boda labuinane siyabubu." ⁹ Kabo Yakobo ikawanoi Yeoba koina iba, "Ae tubugu Abelamo yo tamagu Aisake ali Yaubada, yagu kawanoi kubenalan. O Yaubada, kowa mwa kuwaloma koliyau kuba, 'Kupileyoi kulau am yanuwa mena na yau mekamkava na mesabana ginauli meuloina koliwo sidudulai.' ¹⁰ Yau am topaisowa nige yagu namwanamwa ipapagan.

Na kumulolo kolyau yo am paisowa meuloina inamwanamwa kolyau. Menima bwagabwagagu mwa yalaoma waila Yolidani koina yapanaisima yagu sige kaigedamo nimagu mena mwa yalau Labana koina yamiyamiya waya. Na yagu pileyoi koina yagu boda labui mekaukavao. ¹¹ Yakawanoi kuleboiyau kaukava Iso koina. Kaiwena yamatausi kisi ilaoma ikaleya kolimai yo meuloimai iunu-olimai mekamakavao sinesineo yo melumeluwo. ¹² Tauna kona kuwalo kuba yakato ugite-kalatan namwanamwaiyau yo tabe tubuguwao kuyadebalalali kali baibaiwa besiele kabo gelesa dekawa mena yo nige sowana tomo yabo iyasili woli.” ¹³ Yo Yakobo ikenowaya bwaine koina kanasiga yanuwa ilayan malala mena yo ana ebaebaiwo koina iyakasa-suwalan ana mulolo kanakava Iso kaiwena. ¹⁴ Gouti sinesineoliyao kali baibaiwa tu andeledi yo tataoliyao tuwenti sipi sinesineo kali baibaiwa tu andeledi yo tataoliyao tuwenti. ¹⁵ Kameli sinesineoliyao kali baibaiwa teti (30) me natuliyao bulumakau sinesineoliyao kali baibaiwa poti (40) yo bulumakau tataoliyao kali baibaiwa sanaulu. Yo donki sinesineoliyao kali baibaiwa tuwenti yo tataoliyao kali baibaiwa sanaulu. ¹⁶ Yo kabo ana topaisowawa kaigeda kaigeda ipeili ebaebai kali yakasa bodaliyao kolili sigitekalatan. Yo tabe iwalolau kolili iba, “Ami lau bwaite besiele, boda bagubagunana ibaguna me ana ebaebaiwo mulina mena boda labuina me ana ebaebaiwo na iyamo ami laune koina tupwana mwayagamiu ipagan.” ¹⁷ Kabo nuwana iwalo-yasanapu iya ana topaisowane tobaguna

koina iba, “Saugana tem kaukava Iso ilobaimiu kamwasa mena na ineli-yagiwo iba, ‘Kowa yaiya am taubala? Toweya kulalau? Yaiya ana ebaebaiwo silolo-bagubagunane manim mena?’¹⁸ Kainana kuyamaisa kuba, ‘Am topaisowa Yakobo ana ebaebaiwo bwaite. Iyawasa-baguna-yagili kowa ana taubala Iso koliwo ana mulolo. Na iya iyaele ilalaoma muligu mena.’ ”¹⁹ Yakobo tabe iwalolau yoi ana topaisowa labuina yo yaiyonana tabe besiele siya ebaebaiwo togitekalatan kolili iba, “Saugana tem Iso ilobaimiu bwai walone kaigedana kwawalowen koina.²⁰ Kwawalolau koina, kwaba, ‘Am topaisowa Yakobo iyaele ilalaoma mulimai mena.’ ” Yakobo ana nuwatu nuwana mena iba, “Mulolo yo walo yakasisi yayawasa bagunayan Iso koina na mesabana nuwana italu tabu imumunamunai koliyau. Na bwaine koina ikate-kamkamnayangau.”²¹ Mwa ana mulolomo iyawasa bagunayan ilau, na iya nagamo iyaele ikenowaya ana kaba gogo mena.

Yakobo mekanakava tomo yabo sikepate

²² Mwa bwaine boniyai kaigedanane koina Yakobo ikeno-tolo yo wainenao yoli labui yo ali topaisowawa sinesineo labuiwa yo natuliyao ileben (11) iyoganli yo silau waila Yaboka silopanaisi.²³ Saugana ilau ipeili waila sanakawana yabo mena yo kabo tabe ipileyoi ana topaisowao kolili ana gogo meuloina sikele-gogon yo sipanaisi.²⁴ Mwa Yakobo ibomamo silogabaen bwaine koina imiyamiya

yo tomo yabo ilaoma mekanakava siesausau-wagili kanasiga ilau ee ilayan gwaligwali. ²⁵ Saugana tomone kamnana mena ilotonan nige sowasowana Yakobo ikaiwe-gabaen kabo isagena-tolo yo Yakobo gotuna kana tubwe mena ikoi yo ikopoi mwa itapwatapwai. ²⁶ Yo kabo tomone iwalolau Yakobo koina iba, "Ukwabi-gabaegau na yalau kaiwena iyaele yanuwa ilalayan gwaligwali." Yakobo tomone kainana iyamaisa iba, "Kani nige yakakabi-gabaegiwo kanasiga tem kuwalo-muloloyau." ²⁷ Kabo tomone ineli Yakobo koina iba, "Na kowa esam?" Kainana iyamaisa iba, "Yau esagu Yakobo." ²⁸ Yo tomone iba, "Sauga bwaite yo sauga ilalaoma koina nige esam Yakobo na esam ele Isileli, kaiwena mekamkava Yaubada yo tomo wakepate yo ukwaiwe-gabaegili." ²⁹ Yakobo iwalolau tomone koina iba, "Yakawanoi koliwo tem esam kuwalowen yabenalan." Kabo tomone iwalo-pileyoi Yakobo koina iba, "Tawae yaina nuwanuwam esagu ukwatai?" Yo iwalo-muloloi sauganane bwaine koina. ³⁰ Mwa Yakobo iwalo iba, "Yeoba yagitaiyako mekaukava kaemangitegite-yagimai na iyamo nige yaboboita." Yo yanuwane esana ipei Penieli. ³¹ Dabwelo itunsae kabo Yakobo yanuwane ilogabaen yo nige ilolo-dudulai kaiwena laugasina itapwatapwai. ³² Bwaine koina yo kanasiga kabona tomo Isileli nige ebaebai laugasina o gotuna bulumana sikankan bwabwaleli kaiwena tubuli Yakobo tauna kona tomo laugasina kana tubwe yaina ikopwai.

33

Yakobo yo Iso sielobelobe

¹ Yakobo igite-saewa Iso ilalaoma me ana gamegameo yoli powa andeledi (400) yo natunao iyakasali silau sitolo sinaliyao Leya yo Litieli yo ana topaisowawa sinesineo labui kolili. ² Sinesineo labui ana topaisowawa menatuliyao siya iyatolo-bagunayagili, salili mena Leya menatunao kabo mulimolosi mena Litieli yo Yosepa. ³ Na Yakobo iya itolo baguna molosi manli mena yo ipwalou-talu bwatano mena meseben ilaulau ee kanasiga ilaoma kanakava Iso salina mena. ⁴ Yo Iso isagena ilau kanakava Yakobo isau yo inisoi mwa kabo yoli labuiwa sivalam. ⁵ Imwawasi Iso manna igabaen ilau sinesineo menatuliyao igitaili mwa ineli Yakobo koina iba, “Toyanuwao bwaite mekamkavao?” Yakobo kainana iyamaisa iba, “Melumeluwo bwaite siya Yeoba ikate-kamkamna-yagau mwa iyelima yau am topaisowa koliyau.” ⁶ Yo sinesineo ana topaisowa labuina menatuliyao silaoma Iso manna mena sipwalou-talu bwatano mena siyakasisi. ⁷ Tabe salili mena Leya menatunao silaoma siyakasisi sipwalou. Ana kaba mwawasi Yosepa mesinana Litieli silaoma siyakasisi. ⁸ Yo Iso inelilau Yakobo koina iba, “Tatao mekalikavao sipi, gouti yo bulumakau me bodali yalaoma yalobaili tawae kana katai?” Kabo Yakobo Iso kainana iyamaisa iba, “Nuwanuwagu katekamkamna yalobai koliwo.” ⁹ Iso iwalolau Yakobo koina iba,

“Kaukava yau sowasowagu, na bwaitete ukwabi-kalatagili kowa kaiwem.” ¹⁰ Na iyamo Yakobo iwalolau koina iba, “Nigele. Tem iyaele ukwate-kamkamna-yagaukone sowasowana yagu mulolone bwaite ukwalaili. Kaiwena manim kana koleya koliyau yagitai besiele kabo Yaubada manna kana koleya kaiwena kuyaliyaya molosi kaiwegu. ¹¹ Koinaele mulolo bwaite yakalailima koliwo ukwalaili kaiwena Ye Yaubada ikate-kamkamna-yagau sosi kabo iginauli koliyau besiele.” Mwa Yakobo iwalo-samasamalulu sosi Iso koina kanasiga italam yo ikalaili. ¹² Mwa Iso iwalolau Yakobo koina iba, “Talau mekaukavao komiu.” ¹³ Yo Yakobo iwalolau koina iba, “Taubala, ukwataiyako melumeluwo siya nige sikakaiwe sosi yo yanuwauwatu ebaebaiwo sipi bulumakau yo gouti menatuliyao kikikikiuli kaiweli. Tem yalotubatubalili kaliyate kaigeda koina kani ebaebai meuloina siboita. ¹⁴ Koinaele taubala kubaguna na kai kani kikiuna kikiuna mulim mena kalaowa mekaukavao ebaebaiwo yo menatuguwao kabo taelobelobewaya Idoma* koina.” ¹⁵ Yo Iso iwalolau Yakobo koina iba, “Kau kilakaiwo tupwaliyao kani yapeili koliwo kabo sigelugelu-wagimiu mekamikavao kwalaoma.” Na Yakobo kainana iyamaisa iba, “Nigele besi, nuwanuwagu yakabi-yaliyaya-yagiwo. Kani kabo yagu topaisowao mekaukavao kalaowa.” ¹⁶ Yo Iso itolo ipileyoi ilau ana yanuwa mena Seya Idoma koina. ¹⁷ Na iya Yakobo ilau yanuwa Sukodi mwa ana palai iyatolo yo tabe ana ebaebaiwo ali lolon ikabili mwa iya bwaine kaiwena

---

* **33:14** Idoma esana labuina Seya

yanuwane esana ipei Sukodi. ¹⁸ Saugana Yakobo Mesopoteimiya dedeina ilogabaen yo ipileyoi ilau iyawatagili Kenani dedeina mwa ilau imiya yanuwa Sikemi salina mena. Nige nae yabo silolobai kamwasa mena. ¹⁹ Mwa itolo yo bwatanone imiya koina iyamaisa susu Amo kolili Sikemi tamana, bwatanone iyamaisa mane siliba kana lalaki wan andeledi siliba. ²⁰ Kaba pwaoli yabo ipaisowai mwa esana ipei Eli Eloï Isileli kana katai Isileli ali Yaubada.

34

Sikemi vesala Daina ikabi-kalatan

¹ Sauga yabo mena Yakobo yo Leya natuli vesavesalana esana Daina iyawatagili ilau yanuwa Sikemi sinesineoliyao igitaili. ² Na Amo iya yanuwane bwaine kana taubala lalakina iya susu Ivi kabo natuna game esana Sikemi Daina igitai mwa ikabi-kalatan yo iyakeno. ³ Na Sikemi nuwanuwana Daina kabo igadosisiyan yo iwalo bigabiga koina yo nuwana ikoi na yakato ikasolanan. ⁴ Yo Sikemi iwalolau tamana Amo koina iba, “Tamagu, gamasine bwaine nuwanuwagu tem ukwalaiyama yakasolanan wainegu.” ⁵ Saugana Yakobo wasa ibenalan natuna Daina Sikemi kamwasa mwalimwalinena iginauli koina yo natunao tatao siyaele ebaebaiwo sigitekalatagili ule mena. Imwanou nige tawae yabo iwawalowen kanasiga natunao siyawatagilima yanuwa mena. ⁶ Na Sikemi tamana Amo ilau Yakobo koina mekanakava siedeede. ⁷ Ali edeedede luwana mena Yakobo natunao tatao

siyawatagilima ule mena silobenalan tawae iyawatagiliko. Sibenalan bwaimwana duli Daina Sikemi ilokalatan iyakeno kali seyala ikin simunamunai kamwasane bwaine siya Isileli kali okwatakwata yo ali kaba mwalimwaline.⁸ Amo iwalolau kolili iba, “Natugu tauna Sikemi iya natumiu Daina katena ikan molosi yakawanoiyen kolimiu tem kwatalamwan ikalai wainena.⁹ Mekamakavao komiu taekasokasolanagila natumiyao sinesineo mekalikavao natumayao tatao sikasole. Tabe natumayao sinesineo mekalikavao natumiyao tatao sikasole,¹⁰ na mesabana komiu yo kai tamiya-toyawa yanuwa bwaite koina. Yo tem na tawae nuwanuwamiu waginauli o nuwana toisabo dedei tem nuwanuwamiu kwamiyan wakalai kwamiyan nige kana yakasisi ipapagan.”¹¹ Muli mena Sikemi ilau iedeede Daina tamana yo dunao kolili iwaloba, “Tem yagu kawanoine waginauli besiele yagu nuwatune na tawae tem nuwanuwamiu wakawanoiyen koliyau yaeyawa kolimiu.¹² Tem gogo esana nuwanuwamiu sine maisana mena kani yaeyawa kolimiu ginauli esana lalakisosina kani yaeyawa bwagabwagai kolimiu. Bwagana tem toweya besiele sine maisana kwapei kani yaginauli yo yaeyawa besiele ami nuwatune. Mwa bwai tem sinemo kwaeyama kakasolanen.”¹³ Na Yakobo natunao tatao sinuwanuwatu sosi kamwasa mwalimwalinena Sikemi iginauliyako duli Daina koina. Yo kabo mwakota yabo siginauli yo Sikemi me tamana Amo simwakota-yagili.¹⁴ Siwalolau kolili bwaite besiele siwaloba,

“Nige sowasowana dumai katalamwan tomone iya nige nigwenigwe ikakalai koina na yakato ikasolanan nigele. Tem kaginauli bwaite besiele kani mwalimwaline lalakisosina kolimai. ¹⁵ Mwa ginauli bagubagunana waginauli bwaite yomiu kwanigwaili besiele ami tatao meuloili yoli sinigwaili besiele kai mesabana katalam ami kawanoine koina. ¹⁶ Tem waginauli besiele ama nuwatune kani katalam natumayao sinesineo ami tatao sikasolanagili, yo natumiyao sinesineo ama tatao sikasolanagili kabo komiu yo kai taboda kaigeda. ¹⁷ Na tem nige ama nuwatune wagiginauli besiele tawae kawalowenako kolimiu nige nigwenigwe mumugana wakakalai, kani dumayao kakalaili yo yanuwa bwaite kalogabaen.” ¹⁸ Kabo Amo me natuna Sikemi nuwatune bwaine sikawa-namwanamwa-yan. ¹⁹ Kabo iya kilakaine Sikemi mwayamwayau mena ilau ipaisowai besiele, kaiwena Yakobo natuna Daina igadosisiyan molosi yo ana nume kana tomiya meuloili yo ana susuyao Sikemi siyakasisiyan lalakina yo esana ilalaki ali boda kalona mena. ²⁰ Yo Amo me natuna Sikemi silaoma ali yanuwa kana gamwa kaba lusalusae salina mena kaba egoegogo koina siwalo-masala yanuwane tautaubalaliyao kolili besiele, ²¹ siba, “Tataone mumugaliyao sinamwanamwasosi mwa tatalam simiya kolila, ala bwatano ilalakisosi sowasowana sibomamo ali nuwatu mena tawae nuwanuwali siginauli kani siginauli mwa koinaele sowana natuliyao sinesineo takasolanagili yo tabe siya natulao sinesineoliyao sikasolanagili. ²² Na iyamo

ginauli yabo nuwanuwali ele mwa yakato tem nigwenigwe mumugana takalai yo tapaisowa siya yo kita bwaine koina kabo mekalakavao taboda kaigeda. ²³ Yo ali ebaebai meuloina yo ali wasawasa meuloina iyaele kolili kani siyamala ala gogo. Tatalam ali kawanoi koina kabo kani silaoma simiyamiya bwaite koina luwala mena.” ²⁴ Siya tatao analiyao kabona silau yanuwa kana gana kaba lusaena mena Amo me natuna Sikemi ali edeedede sikawanamwanamwa-yan yo sitalam koina, mwa koinaele sowasowana yanuwane tataoliyao meuloili nigwenigwe mumugana sikalai. ²⁵ Kaliyate yaiyona imwawasi tatao nigwenigwe sikalai mwa yoli kamkamnana kolili nige naga imwamwawasi. Kabo Yakobo natunao tatao yoli labui Simion yo Libai siya yoli labuine bwaite Daina dunao yawasosi, ali kaleya kelepana sikalai silusae yanuwa kalona mena nige yabo sikakabi-pei tatao meuloina simutu olili, ²⁶ mekalikavao Amo menatuna Sikemi. Yo Daina siyoga-yawatagilan Sikemi ana nume kalona mena mwa silawan. ²⁷ Saugana Simion yo Libai tatao meuloina siunuyamateli imwawasi kabo tabe kalikavao Yakobo natunao tatao silaoma silusae yanuwa kalona mena yo Daina maisana sigumyai ginauli meuloina sikwayaili sikalaili. ²⁸ Sipi yo bulumakau yo donki yo kabo gogo yanuwa kalona mena yo yanuwa dagelana mena meuloina sikalaili. ²⁹ Ali yanuwa sikwayai gogo maisaliyao lalakili ali sinesineo meuloili me natuliyao yo gogo nume kaloli mena meuloina sikalaili. ³⁰ Yo Yakobo iwalolau Simion

yo Libai kolili iwaloba, “Komiu kagu polowe wakabi-yamale yo kategu kwaula-wakawakaka. Tem Kenani yo Pelesaiti yo yanuwa bwaite mekalikavao siyaboda kaigedaili sowasowana kita yo ala bodao siyemwawasila kaiwena kita nige tababaibaiwa.”³¹ Mwa kainana siyamaisa siba, “Kaunuyamateli kaiwena nige sowana dumai katalamwan na siginauli koina besiele yakato iya toganawali yabo na yona italamwan mane kaiwena.”

35

Yakobo ipileyo i lau yanuwa Betele koina

¹ Yaubada iwalolau Yakobo koina iba, “Kutolo yo kulau yanuwa Betele koina kumiyamiya waya bwaine koina, yo kaba pwaoli yabo uginauli kaiwegu. Yau Yeoba yau mwa tauna kona yayawatagili koliwo sauganane koina kamkava Iso kuyabubu-gabaen.”² Yo Yakobo iwalolau ana nume kana tomiyayao kolili tatao yo sinesineo kolili iba, “Yanuwa wenala ali kokotomo uloina uloina kolimiu wakeke-gogonagili yo wagabaegili simiyawa yo yomiu wakatububunagili yo kami kaleko namwanamwaliyao kwalolikwa.”³ Na yanuwa bwaite talogabaen yo tasae Betele yo bwaine koina kaba pwaoli yabo yayatolo Yeoba kaiwena, kaiwena iya sauga beyabeyana isaguiyau kagu polowe meuloina kolili yo saugana tem toweya yalauya dedei meuloina kolili iya mekaukava.”⁴ Yo tomo yanuwa wenala ali yaubadao kokotomo meuloiili sikalailima tenaliyao me kali komwakomwa siwolena-gogon Yakobo koina ipuluili mayau

keyalu yaina mena yanuwa Sikemi koina. ⁵ Kabo saugana Yakobo me ana bodao sitolo silalau mwa Yaubada matamatausi lalakisosina iginauli siya yanuwane salili mena tomonliyao kolili mwa nige kaleya kaiwena sisasagena yamulikusulili. ⁶ Yakobo me ana bodao meuloili silau siyawatagili yanuwa Lusa koina mwa bwaite saugane koina siba yanuwa Betele dedei Kenani koina. ⁷ Yo Yakobo kaba pwaoli yabo iginauli bwaine koina yo kabo yanuwa bwaine esana ipei Eli Betele na kana katai Betele kana Yaubada. Iginauli besiele kaiwena tauna kona kanakava Iso iyabubu-gabaen yo iyawatagili yanuwane bwaine koina yo Yaubada iyawatagili koina. ⁸ Na Debola iya Libeka kana togite-kalatan ana sauga imwawasi yo bwaine koina yona sipei mayau keyalu yaina mena tete yavana mena Betele koina. Mwa dedeinane esana sipei Alon Bakuti, na Alon Bakuti kana katai valam mayauna. ⁹ Mwa tabe Yakobo ipileyoima Mesopoteimiya koina yo Yeoba iyawatagili koina yo iwalomuloloi. ¹⁰ Sauganane koina Yaubada iwalolau koina iba, “Esam Yakobo kani nige siyoyogayan yoi. Na kani siyogayan Isileli.” Bwaine iya kaiwena mwa Yaubada esana ipei koina Isileli. ¹¹ Tabe besiele Yaubada iwalolau koina iba, “Yau Yaubada Tokaiwesosi, natumwao sidebalala yo kowa kuyamala yanuwa yo kaba lolina koliwo situbuma yo koliwo kani kinyao siyawatagilima. ¹² Yo bwatano bwaite yaolena Abelamo yo Aisake kolili tabe yaolena yoi tubumwao yaso muliye kolili.” ¹³ Sauganane koina Yaubada iedeede woli yanuwane koina kabo Yakobo ilogabaen

isaeyoi bulibuli mena. ¹⁴ Yo Yakobo veku yabo malamalawena lalakina ikalai yo iyatolo besiele tuki yabo kaiwena dedei bwaine koina iya yo Yaubada siedeedede. Kabo oine olona ikalai yo isuwai kaba pwaoli pwatana mena na iwalo-yakasisiyan Yaubada kaiwena. ¹⁵ Kabo Yakobo yanuwane esana ipei Betele kaiwena bwaine koina iya yo Yaubada siedeedede.*

Liteli ana boita wasana

¹⁶ Yakobo me ana bodao Betele silogabaen yo silalau Epalati kaiwena kabo tupwana kali mwayaga iyai yo Liteli diyana ikoi, iyamo ana kabi ipolowesosi. ¹⁷ Yo iya iyaelemo naga kamkamna iunuunui melumelu ana laoma kaiwena yo kabo ana tokabikabi yaisu iwalo-lau koina iba, "Tabu kumamatausi, natum tauna yaboyoi bwaite." ¹⁸ Saugana Liteli yawasina iyasae yo igabaen bwaine koina yau-mai imwawasi yo ikaisulu yo natunawa kabona esana ipei Benoni. Na tamana esana ipei Beniyamina. ¹⁹ Yo Liteli ana sauga imwawasi yo yona sipeiya yanuwa Epalati kana kamwasa papalina mena bwaimwana iya Bedeliema. ²⁰ Na Yakobo itolo yo veku yabo ikumai Liteli kana salai mena kana kilakilala. Sauga kabona bwaite kilakilalane iyaelemo imiyamiya. ²¹ Mwa Yakobo iutu-lau yoi yo ana palai iyatolo. Togite-kalatan ebaebaiwo ali kaba miya ilogabaen bwaimwana Migidali Edeli. ²² Yakobo saugana iyaele bwaine dedeinane koina imiyamiya kabo Luben itolo yo ilau tamana wainena yabo mekanakava sikeno

* **35:15** Betele kana katai Yaubada ana nume

bwaimwana iya Bila. Yo Yakobo Luben ana paisowa wasana ibenalan.

Yakobo natunao tatao esaliyao

²³ Yakobo natunao tatao kali baibaiwa tuwelo. Kabo siya bwaite Leya natunao ikabili. Tobagubaguna Luben, salina mena Simion, Libai, Yuda, Isako yo Sebulon. ²⁴ Litieli natunao siya Yosepa yo Beniyamina. ²⁵ Litieli ana gamasine esana Bila ikabili natunao Dani yo Napitalai. ²⁶ Yo Leya ana gamasine esana Silipa natunao ikabili esali Gada yo Aseli. Siya bwaite Yakobo natunao sikabiliya Mesopoteimiya.

Aisake ana sauga imwawasi

²⁷ Yakobo ilaoma tamana Aisake koina yanuwa Mamele koina Kiliyati Alaba bwaimwa Ebiloni yanuwane tauna kona Abelamo koina imiyamiya mulina mena kabu Aisake koina tabe imiya. ²⁸ Aisake ana bolime kana lalaki 180. ²⁹ Yo itautaubala molosi mwa ana sauga imwawasi yo natunao labui Iso yo Yakobo tamali yona sikatububunani sipei salai mena.

36

Iso tubunao esaliyao

¹ Iso esana labuina ele mwa Idoma, yo tubunao esaliyao bwaitete. ²⁻³ Iso wainenao Kenani sinesineoliyao ikasolanagili. Ada iya taubala Ilon susu Iti natuna sinena. Basimata iya Isimeli natuna sine, Nebayodi duna. Olibama iya taubala Ana natuna sinena. Na Ana tamana esana Sibiyoni iya susu Ivi. ⁴ Ada ikabi natuna tauna esana Elipasi. Basimata ikabi natuna

tauna esana Leuweli. ⁵ Olibama ikabi natunao tatao Deusi, Delem yo Kola. Iso natunao tatao meuloili ikabili waya yanuwa Kenani koina. ⁶ Yo Iso itolo yo wainenao mekanakava natunao tatao yo sinesineo yo tabe nume gogona meuloina ana ebaebaiwo yo ana gogo meuloina ikalaili waya Kenani koina ikelegogon yo kanakava Yakobo itolo-gabaen yo ilau yo ilosuwala dedei yabo mena. ⁷ Iso kanakava Yakobo ilogabaen kaiwena ali ebaebaiwo sibaibaiwasosi yo dedei bwaine koina simiyamiyane nige ilalalakisosi. ⁸ Yo Iso iya esana yabo siba Idoma ilau Koya Seya koina imiya. ⁹ Mwa bodane siya tamali Iso Seila koyane kana tomiyao iya natunao esali bwaitete, ¹⁰ Elipasi Iso wainena Ada natuna, Leuweli Iso wainena Basimata natuna. ¹¹ Yo Elipasi natunao tatao esaliyao bwaitete, Temani, Omelu, Sepo, Geitam yo Kenasi. ¹² Iso natuna Elipasi wainena yabo Timina natuna ikabi esana Amaliki. Siya bwaite Iso wainena Ada tubunao. ¹³ Leuweli natunao tatao esaliyao bwaitete, Neyadi, Sila, Sama yo Misa. Bwaite siya tubu tatao Iso wainena Basimata tubunao. ¹⁴ Iso wainena Olibama Ana natuna yo taubala Sibiyoni tubuna natunao tatao yaiyonamo ikabili Deusi, Delem yo Kola. ¹⁵ Bwaite siya Iso natunao tatao ali tautaubalao susu kolili siyawatagilima esaliyao bwaitete. Iso natuna tobagubaguna Elipasi iya susu bwaite tubuli, Temani, Omelu, Sepo, Kenasi, ¹⁶ Kola, Geitani yo Amaleki. Siya bwaitete Iso wainena Ada tubunao. ¹⁷ Iso natuna Leuweli susu bwaitete tubuli, Neyadi, Sela, Sauna yo Misa. Siya bwaite meuloiline Iso wainena Basi-

mata tubunao. ¹⁸ Susu bwaite siya silaomaya Iso wainena Olibama Ana natuna koina. Deusi, Delem yo Kola. ¹⁹ Susu bwaite siya silaomaya Iso tubunao kolili. ²⁰ Bwaite Seila iya taubala yo iya susu Olaiti me natunao siya yanuwa Idoma tomonliyao. Natunao tatao esaliyao bwaitete siyaele, Lotani, Sobali, Sibiyoni yo Ana, ²¹ Daison, Esili yo Disani. Bwaite siya susu Olaiti kali tautaubalao. ²² Lotani natunao tatao labui, Oli yo Emani. Yo Lotani duna esana Timina. ²³ Sobali natunao tatao paibi Alibuli, Manayadi, Ebali, Sepa yo Onoma. ²⁴ Sibiyoni natunao tatao labui Aiya yo Ana. Ana iya mwa waila bunubunuwasina wedowedolina ilobai ule bwagabwaga mena dedei leleyanna mena saugana tamana ana donki igitegite-kalatagili na kawasi sikekakekan. ²⁵ Ana natuna tauna esana Daison yo Ana natuna sinena esana Olibama. ²⁶ Daison natunao tatao esopali Amidani, Esibani, Itilam yo Kelani. ²⁷ Eso natunao tatao yayiyona, Biliyani, Seibani, yo Ekani. ²⁸ Disani natunao tatao labui, Usa yo Aelan. ²⁹⁻³⁰ Siya susu Olaiti yanuwa Idoma tomonliyao yo tautaubalao esali bwaite, Lotani, Sobali, Sibiyoni, Ana, Daison, Esali yo Disani.

Idoma kana kinyao

³¹ Sauganane koina bwaite siya kin siloiloina yanuwa Idoma koina muli mena kabo Isileli ali kin sipei. ³² Biyo natuna Bela ana yanuwa Dinaba, iya iyamala ali kin yanuwa Idoma koina. ³³ Saugana kin Bela iboita mwa Yobabi Seila natuna ana yanuwa esana Bosila iyamala kin

miyalaena. ³⁴ Saugana Yobabi iboita mwa Usama ilaomaya yanuwa Temani iyamiyalae iyamala kin. ³⁵ Tabe Usama iboita mwa Beyo natuna Eidadi ilaoma iyamala kin. Eidadi iya ana yanuwa Abeti. Iya Midiyan iunuili Mowabe dedeina mena. ³⁶ Saugana tabe Eidadi iboita yo Samila ana yanuwa esana Masilika ilaoma iyamiyalae yo iyamala kin. ³⁷ Yo Samila tabe iboita mwa Sauli ilaoma ana kaba miya ikalai iyamala kin. Sauli iya ana yanuwa esana Leiboli waila Yupeleitisi papalina mena. ³⁸ Sauli iboita ana kaba miya Baliyanani ilaoma ikalai iyamala kin. Iya Akoba natuna. ³⁹ Tabe Baliyanani iboita mwa ana kaba miya Eidadi ikalai iyamala kin. Iya ana yanuwa esana Peu, wainena esana Mitabela, iya Matilida natuna sinena, iya tabe Miseba natuna sinena. ⁴⁰ Dedei Idoma ali susu ilaomaya Iso koina esaliyao bwaite siyaele, Timina, Aliba, Iyedeti, ⁴¹ Olibama, Ila, Painoni, ⁴² Kenasi, Temani, Maibisa, ⁴³ Megidiela yo Ailami. Susu bwaite siya Idoma ali susu, yo dedei bwaine susu kaigeda kaigeda simiyamiya esali sipepei-panapaisan siyetele-waliwaliesayagili susune kolili. Na Iso iya ali susu kana kulutubu yawasosi yaina.

37

Yosepa kenona

¹ Yakobo tamana yanuwane bwaine Kenani koina imiyamiya iya tabe besiele koina imiyamiya. ² Bwaite edeededene Yakobo yo natunao edeededeli. Yosepa igamegame

ana bolime sebentin (17) sinana esana Litieli, iya sipi yo gouti igitegite-kalatagili kanakavao mekanakavao, siya Bila yo Silipa natuliyao. Siya tamana wainenao tupwaliyao. Yosepa kanakavao tawae naenaena sipaipaisowai ita-lawasawayan tamana koina. ³ Yakobo (esana labuina Isileli) imulolososi Yosepa koina kabo muli mena natunao meuloili kolili, kaiwena ana sauga tautaubala mena kabo sikabi mwa kana kwama malamalawena lelelelena yo nimana malamalawena ikona. ⁴ Saugana kanakavao sigitai tamali imulolososi Yosepa koina meuloili sikalomagigilan kabo nige sowasowana siwalobigabiga koina.

⁵ Yosepa kenona ikenoi yo saugana kanakavao ali wasa iwolegili kabo simunamunai lalakina. ⁶ Iwalo kolili iba, “Kenogu bwaite yakenoi kwabenalan. ⁷ Meuloila tano mena witi tabwagibwagili, mwa yau yagu bwagili itolo-dudulai na komiu ami bwagili sitolo-takikilagau yo yagu bwagili koina sipwalou.” ⁸ Kanakavao siwalolau koina siwaloba, “Kowa yakato kuloinayagimai wa?” Yosepa kenona yo tabe ana walo kaiweli simunamunai lalakina. ⁹ Yo tabe kenona yaboyoi ikenoi yoi kabo iba, “Yagitai dabwelo, waikena yo utu ileben koliyau sipwalou.” ¹⁰ Saugana tamana yo kanakavao ali wasa iwolegili kabo tamana iyokoi yo iwaloba, “Toisabo keno bwaite ukenoi? Kubatoko, sinam, kamkavao yo yau kani kapwalou koliwo?” ¹¹ Kanakavao sikalomagigilan na iyamo tamana inuwanuwatu Yosepa ana edeedede kaiweli.

Yosepa sigimwalayan yo silawan Itipita

¹² Kabo kanakavao silau tamali ana sipi yo gouti sigitegite-kalatagili Sikemi koina. ¹³ Yakobo iwalo Yosepa koina, “Ukwataiyako, kamkavao siyaele Sikemi, sipi yo gouti sigitegite-kalatagili. Kulaoma na kani yayawasao kulau kolili.” Yosepa iwaloba, “Inamwanamwa.” ¹⁴ Yo iwaloba, “Sauga bwaite kulau ugitaili kamkavao na ali sipi yo gouti, gubesi sinamwanamwa? Na kuvivilama yagu wasa.” Kabo ali kaba miya Ebiloni bubuna ilogabaen ilau Sikemi koina. Saugana Yosepa iyawatagili Sikemi koina, ¹⁵ tomo yabo Yosepa ilobai ule mena iloyaloya-keikeile kabo tomone ineli Yosepa koina iwalo iba, “Tawae kuloyaloyai?” ¹⁶ Kainana iyamaisa iwaloba, “Kaukavao yaloyaloyaili. Sowaswana kuwalo-masala koliyau toisabo dedei koina sipi yo gouti sigitegite-kalatagili?” ¹⁷ Tomone iwaloba, “Dedei bwaite silogabaenako na yabenalan siedeedeede yakato silalau Dotani.” Mwa Yosepa kanakavao mulili mena ilau yo ilobaili Dotani koina.

¹⁸ Kabo sigitai kelamamalawe mena ilalaoma na siloina yakato kani sikoyamate. ¹⁹ Siboma siedeedeede siba, “Wagitai kenowa tokenokenoili ilalaoma. ²⁰ Kwalaoma takoyamate yo kwapina tagabaen gula yabo koina. Na kabo taba yakayakan sokasokali ule mena sikanyako, yo tabe tagitai tawae kani imayale kenonane koina.” ²¹ Luben ali nuwatu ikatai mwa itonan yakato Yosepa ileboi kabo iwaloba, “Tabu tauunui. ²² Kwasinena tabu tayayadidi, sowana tagabaen bwaite gulane koina ule mena,

tabu tayayakamkamna.” Iwalo besiele kaiwena nuwanuwana nimali mena ileboi yo iyawasa-yavivila tamana koina. ²³ Saugana Yosepa ilaoma kanakavao kolili mwa kana kwamawa silolo. ²⁴ Kabo sikabi-kalatan yo sigabae-lobiyen gula kalona mena. Na gulane labwalabwana nige waila kalona mena. ²⁵ Simiyasio yakato sikekan kabo sigitai Isimeli tubunao siya Midiya tomoliyao togimwala Giliyadi koina silaoma silalau Itipita. Ali kameli kolili olo kilaili sitaulili. ²⁶ Yuda kanakavao kolili iwaloba, “Tawae kana namwanamwa tem kalakavane taunuyamate yo kwasinena tapei-wadam? ²⁷ Kwalaoma tagimwala-yan togimwalane kolili na tabu taunuyamate kaiwena iya kwasinela tupwana.” Kanakavao ana nuwatu sikawanamwanamwa-yan. ²⁸ Saugana togimwalane silalaoma Yosepa kanakavao sitabeisin gula mena yo sigimwalayan kolili siliba tuwenti (20) kaiwena, kabo Yosepa sikalai yo silawan Itipita. ²⁹ Saugana Luben ivivila ilau gula mena yo igitai Yosepa nigele nuwana inae yo kana kwama iigali. ³⁰ Kabo ivivila kanakavao kolili iwaloba, “Gamewa bwaine koina nigele na yau kani tawae yawawalowen tamala koina?” ³¹ Kabo Yosepa kana kwama sikalai gouti yabo siunuyamate yo kwasinena koina kwamane siyalakwa. ³² Kwama bwaite kwasikwasinena sikalai yo silawan tamali koina siwaloba, “Bwaite kwamane kalobai, ukilala, natum kana kwama o nigele?” ³³ Ikilala kabo iwaloba, “Bwaitete natugu kana kwama. Nuwana yakayakan sokasokali sikanyako. Walo yawasosi Yosepa

siigali-gwalagwalai-yako.” ³⁴ Kabo Yakobo kana kwama iigalili nuwanae kaiwena, kwauya kwamana kolili ilolikwa yo ivalavalam natuna kaiwena sauga imamalawe. ³⁵ Natunao tatao yo sinesineo meuloili silaoma yakato nuwana sikoi na isikote mwa iwaloba, “Nigele, kani meyagu valam kanasiga yalobi salai mena natugu koina.” Yo tamana ivalam natuna sabina. ³⁶ Na Itipita koina siya togimwalane Yosepa sigimwalayan Potipa koina, iya kin Pelo ana togite-kalatan yabo yo tokaleya ali taubala.

39

Yosepa yo Potipa wainena

¹ Kabo Yosepa siyogan mekalikava silobiko Itipita yo Potipa kaleya kana taubala yabo Yosepa iyamaisa togimwalane kolili. Potipa iya tabe Pelo, Itipita kana kin, ana tomo lalakina yabo. ² Yaubada Yosepa mekanakava mwa koina me ana katai imiyamiya ana taubala ana nume mena. ³ Saugana ana taubala igite-lobai yakato Yosepa Yaubada mekanakava yo Yaubada Yosepa ana paisowa meuloili ikabi-yamalamaeli, ⁴ kabo Yosepa kana meli ipei mwa iya ana esimili gabuna, yo Potipa ipeiyoi natunao, ana topaisowao yo ana gogo meuloili kali toloina yo kali togite-kalatan. ⁵ Yosepa ana sauga loina kana sauga koina, Yaubada Potipa yo natunao yo ana topaisowa iwalo-muloloili Yosepa kaiwena. Walo-mulolo bwaite Potipa ana nume kalona yo besiele ana kaba loina simiyamiya dagela mena, meuloili silobai.

⁶ Yo ginauli meuloili ilogabaegili Yosepa ni-mana mena yo iloina kolili. Nige ana golu ilalau ana gogo yabo koina bwaimwana kekanmo kaigeda kana nuwatu mwa koina imiyamiya. Sauganane koina Yosepa igamegame na kilakaina inamwanamwasosi. ⁷ Kabo ana taubala wainena igitai, kaiwena ikaiwe mwa iba, “Kulaoma takeno.” ⁸ Na iyamo isikote mwa iwalo iba, “Ginauli meuloili kali toloina yau. Yagu taubala imeliyagau mwa paisowa bwaite ipei nimagu mena. ⁹ Nige tomo yabo esana ilalalaki nume bwaite koina bwaimwana yabomamo. Yagu taubala nige ginauli yabo iyayakasisi-yan kolyau, kaigedamo kowa, kai-wena wainena mwa kowa. Na tem bwaite yakasisine yalikwai kani Yaubada manna mena yalopwano.” ¹⁰ Kaliyate kaigeda kaigeda ko-lili sinene Yosepa isamasamalului na iyamo genuwana mekanakava sikeno. ¹¹ Na sauga yabo koina Yosepa ibomamo ilau nume mena ipaipaisowa yo nige nume kana topaisowa yabo nume mena imiyamiya. ¹² Yo sinene Yosepa kana kwama koina ikabilau yo iwalo, “Ku-laoma takeno.” Na iyabubu yo kana kwama ilogabaen sine nimana mena. ¹³ Sauganane sinene igitai Yosepa kana kwama ilogabaen yo iyabubu-yawatagiliko nume mena, ¹⁴ kabo iyoga ana topaisowao kolili yo iwalo iba, “Wagitai. Bwaite tomo Ibeliu wainegu iyoyoganamawa isinalila kaiwena ilusaema yakato mekaukava kakeno mwa yawui. ¹⁵ Saugana ibenalan yayoga sagu kaiwena, kabo kana kwama ilogabaen saligu mena yo iyabubu iyawatagili.”

¹⁶ Mwa sinene Yosepa kana kwama ikabi-kalatan kanasiga ana taubala ivivilama nume mena.
¹⁷ Kabo ana wasa iwolena iba, “Bwaine ala topaisowawa Ibeliu mena ukwakalai-yamawa kolila nuwanuwana isinaliwo mwa ilaoma yagu biliutusi mena yakato naenaena iginauli koliyau.
¹⁸ Yo yayoga sagu kaiwena mwa kana kwama ilogabaen saligu mena na iyabubu iyawatagili.
¹⁹ Bwaite besiele am topaisowa mumugane iginauli koliyau.” Kabo wainena imunamunai lalakina, ²⁰ ilau yo Yosepa ikabi-kalatan yo ipei deli mena, dedeinane kin ana tomo panpanli kaba peili. ²¹ Iyamo Yaubada Yosepa mekanakava yo iwalo-muloloi. Yo deli kana togite-kalatan Yosepa kana nuwatu katena mena ipei imiyamiya.
²² Mwa togite-kalatanne Yosepa ipei iloina siya panpanli meuloili kolili yo paisowa meuloili igite-kalatagili deli kalona mena. ²³ Togite-kalatanne nige paisowa yabo nimana mena igiginauli kaiwena Yaubada mekanakava Yosepa mwa ana paisowa meuloina inamwanamwa.

40

Komwa kana tokayale yo kan tologabu

¹ Yo ginauli bwaite simwawasi kabo muli mena bwaite imayale. Itipita kana kin Pelo kana komwa tokayale yo kan tologabu ali taubala nuwana sisibayanae. ² Kabo kin imunamunai ana topaisowane labui kolili, ³ mwa tokaleya kali tobaguna ana nume mena ipeili deli koina, dedeinane koina Yosepa sipeiyako. ⁴ Tokaleya kali tobaguna iwalolau Yosepa koina yakato

igite-kalatagili yo kolili ipaisowa kabo kaliyate sibaibaiwa simiyamiya mekali pan.

⁵ Yo yoli labui kenoli sikenoili, iboma iboma kenona boniyai kaigeda koina. Yo kali bui uloi uloi. ⁶ Saugana Yosepa ilusaema kolili malala mena igitaili siya me ali katewakaka. ⁷ Kabo kin ana topaisowao panpanli mekanakavao simiyamiya deli mena yo kolili ineli iwaloba, “Tawae kaiwena kabo wakatewakaka kaliyate kabona?” ⁸ Kabo koina siwaloba, “Kenomayao kakenoili na nige sowasowana tomo yabo ilivasili kolimai.” Kabo Yosepa iwalo kolili, “Kenomiyao kali livasi Yaubada ana paisowa wa? Kenomiyao kwawalo-masalagili kolyau.” ⁹ Mwa komwa kana tokayale kenona iwalowen Yosepa koina iwaloba, “Kenogu koina mayau wain mangu mena yagitai. ¹⁰ Yo mayaune lagalaganao yaiyona besiele liguna waluwaluli silala yo sidibubu na wain kanna matuwali sibuina. ¹¹ Na kin kana komwa nimagu mena kabo wain kanna yakalaili yo kin kana komwa koina yatamli kabo yaolena kin koina.” ¹² Yo Yosepa iwalo koina iba, “Bwaite kana nuwa-mayale. Lagalaga yaiyonane bwaimwa kaliyate yaiyona. ¹³ Kaliyate yaiyona koina kin kani ilivasiwo yo am paisowa kolyo iyeyawa yoi kabo kin kana komwa nimana mena kupeiyoi besiele baguna kowa komwa kana tokayale. ¹⁴ Na tem am miya namwanamwana kulobai kunuwatu-kalatagau. Yo yakawanoi kolyo ukwate-kamkamna-yagau na kin koina kuwalo-masalagau na deli mena yakaisulu. ¹⁵ Kaiwena sikewaliyau Ibeliu ali

yanuwa mena na bwaite koina nige tawae yabo yasisibayanae na deli mena sipeiyau.”

¹⁶ Kabo kan tologabu igitai yakato buine inamwanamwa kabo Yosepa koina iwaloba, “Yau besiele kenogu yakenoi yo pwalawa mayamayalena kodo yaiyona kulukulugu mena yagitaili. ¹⁷ Yo kodo kewa molosi mena kan gabugabuli kin kaiwena na kulukulugu mena kodone koina man sikekakekan.” ¹⁸ Kabo Yosepa iwalo koina iba, “Bwaite kana nuwa-mayale besiele. Kodo yaiyona bwaimwa kaliyate yaiyona. ¹⁹ Kaliyate yaiyonana koina, kin kani iyagadosowao yo mayau koina iyatakewo na bulumam koina man sikekan.” ²⁰ Kabo kaliyate yaiyonana koina imayale kin sauga kabina kana nuwatu-kalatan yo ana topaisowa meuloili manli mena soi iginauli kabo komwa kana tokayale yo kan tologabu iyoganlima ana topaisowa meuloili manli mena. ²¹ Yo komwa kana tokayale ana paisowa iwolena yoi. ²² Na kan tologabu iyagadosowa besiele Yosepa ana walo koina. ²³ Na komwa kana tokayalene Yosepa ana kawanoi nige inunuwatu-kalatan na nuwana imwatainan.

41

Kin kenona

¹ Saugana bolime labui simwawasi kabo kin kenona ikenoi yakato waila Naile papalina mena itotolo. ² Yo bulumakau seben waila mena sisaema kali koleya namwanamwali yo sinisinibuli kawasi koina sikekakekan. ³ Mulili mena bulumakau seben uloili waila mena sisaeyoima, kali koleya naenaeli yo pwagepwagegeli

sitotolo bulumakau salili mena waila papalina mena. ⁴ Yo kabo bulumakau kali koleya naenaeli yo pwagepwagegeli sitolo bulumakau kali koleya namwanamwali sikanli. Kabo kin ikeno-tolo. ⁵ Ikenoyoi yo kenona labuina ikenoi yoi, pegapega yaina kaigeda na kinna meuloina seben, tubula ali kin namwanamwa. ⁶ Mulili mena tabe pegapega seben sikinyoi giligilili yo bolibolime isapili siweweka. ⁷ Pegapega kinli giligilili sitolo yo pegapega seben kinkin namwanamwali sisinolili. Yo kin ikeno-tolo yo ikatai yakato kenona mwa ikenokenoi. ⁸ Malala mena me ana katewakaka mwa iwalo tokukula yo tosonoga meuloili Itipita kalona mena siyoganlima koina. Kin kenona iwalo-masalagili kolili na iyamo nige yabo sowasowana kenone kali bui ilivasili koina.

⁹ Yo komwa tokayale iwalolau kin koina, “Kabona yagu lopwano nuwagu mena isae. ¹⁰ Tauna kona kowa kumunamunai mwa yau yo kan tologabu kupeimai deli mena bwaine tokaleya kali tobaguna ana nume mena. ¹¹ Yomai labuine kenomai kakenoili boniyai kaigeda koina, na kenone labui kali bui uloi uloi. ¹² Kilakai yabo Ibeliu tomona mekamakava iya tokaleya kali tobaguna ana topaisowa, kenomai kawalo-masalagili koina mwa ibuili kaiwemai, kaigeda kaigeda kenona besiele. ¹³ Yo tabe simayale kolimai besiele ana walo. Yau yagu paisowa yakalaiyoi na tomone yabone mwa siyagadosowa.”

¹⁴ Kabo kin kaina iyawasa yo Yosepa siyoganama deli mena. Yosepa mwayamwayau kana koleya ikatububunan, kana kwama

namwanamwana ikwamai kabo ilau kin manna mena itolo. ¹⁵ Kabo kin iwalolau Yosepa koina iwaloba, “Kenogu yabo yakenoi na nige yabo bwaite koina sowasowana ibui. Na yabenalan yakato tem keno yabo kubenalan sowasowam kubui.” ¹⁶ Yosepa iwalolau kin koina iwaloba, “Nige sowasowagu yapaisowai. Na Yaubada kani kenom maisana iyeyawa besiele am nuwatu.” ¹⁷ Kabo kin iwalolau Yosepa koina iwaloba, “Kenogu mena yau yatotolo waila Naile papalina mena. ¹⁸ Bulumakau seben sinisinibuli yo kali koleya namwanamwali sigayosaema yo kawasi koina sikekakekan. ¹⁹ Muli mena bulumakau seben yoi sigayosaema nige kali sinibu kali koleya naenaeli yo pwagepwagegeli. Nige sauga yabo koleyane bwaite naenaenane yagigitai yanuwa Itipita meuloina koina. ²⁰ Bulumakau pwagepwagegeli yo kali gite naenaeline bulumakauwa sinisinibuli sigagayosae bagunawa sikanli. ²¹ Iyamo bwagana sikanliki kali koleya besiele nige sikakanli, kali gite naenaeline simiyayai besiele kali gite bagubagunana koina. Kabo yakeno-tolo. ²² Kenogune kolili pegapega kinli seben tabe yagitailiyoi kinliyao namwanamwali sikinkin yai kaigeda koina. ²³ Mulili mena pegapega kinli seben sikinyoi giligilili yo bolibolime isapili yo siweweka. ²⁴ Pegapega kinli giligilili sitolo yo pegapega kinli seben namwanamwali sisinolili.” ²⁵ Kabo Yosepa iwalo kin koina, “Kenone labui kali bui kaigeda. Yaubada iwalo-masalanako koliwo tawae kani ipaisowai. ²⁶ Bulumakau seben sinisinibuli yo kali koleya namwanamwali

siya bolime seben yo pegapega seben kinli namwanamwali bwaimwa tabe siya bolime seben. Kabo meuloili kali bui kaigeda. ²⁷ Yo bulumakau seben pwagepwagegeli kali koleya naenaeli muli mena siyawatagili bwaimwa siya bolime seben yo besiele seben pegapega gilig-ilili, bolibolime isapili yo siweweka, bwaimwa siya bolime seben guliyam. ²⁸ Bwaite besiele yawaloko koliwo, Yaubada iyamayaleyako koliwo tawae kani ipaisowai. ²⁹ Bolime seben koina kani masuli lalakina yanuwa Itipita meuloina koina. ³⁰ Kabo bolime seben kalona mena guliyam, yo masuli lalakina nuwali imwatainan yanuwa Itipita meuloina koina. ³¹ Yo masuline lalakina kani nige sinunuwatu-kalatan yanuwane koina, kaiwena guliyamne mulina mena kani kabo guliyam naenaesosina. ³² Yo kenomne labui yaina nuwatune Yaubada ikabi-yakaiwe yo kani ipaisowai. ³³ Kabo sauga bwaite koina ilonamwa-yagiwo toloina sonosonogana ugite-sipwai na kupei iyamala gavana na Itipita iloinayan. ³⁴ Yo nuwatu bwaite uginauli, kabo yanuwa kana togite-kalatan kupeili na Itipita kali siyakasali lomwau valigigi bwaite besiele. Lomwau kaigeda sipei-suwalan lakawa mena na lomwau esopali kolili sikekan bolime seben masuli kolili.

³⁵ Kabo kan meuloina sikele-gogo-nagili saugana bolimene namwanamwali kolili, yo kuloina witi meuloina kana kaba lopei koina sipei yo siyakasisi-yan. ³⁶ Yo kan meuloina sipei guliyam kana losanasana bolime seben Itipita kalona mena kaiwena na koina tomo Itipita tabu

siguguliyam.” ³⁷ Kabo nuwatu bwaite kin me ana topaisowa meuloili sikawa-namwanamwa-yan. ³⁸ Yo kin iwalo ana topaisowa meuloili kolili iba, “Sowasowana tomo yabo bwaite besiele taloyai, iya Yaubada yaluyaluwana imiyamiya koina?” ³⁹ Kabo kin iwalo Yosepa koina iba, “Ginauli meuloili Yaubada iyakenayagiwoko, nige yabo ana katai yo ana sonoga besiele kowa. ⁴⁰ Kowa kani yagu nume kuloinayan, yo besiele yagu tomo meuloili kani am loina simuliya. Iyamo yagu kaba miya yakayakasisina koina yalalaki-gabaegiwo.”

Yosepa igavana Itipita meuloina koina

⁴¹ Yo kin iwalo Yosepa koina iba, “Ugitai, yanuwa Itipita kana loina meuloina yaeyawa yapei nimam mena.” ⁴² Kabo kin nimana kana pasa gibuna mena ilolo ipei Yosepa nimana mena. Yo kana kwama wasawasana koina iyakwama tabe kana galogalo gole galogalona mena iyagaloi. ⁴³ Mwa ana waga niuniuli labuina koina itauli yo manna mena siyoga siba, “Kwayakasisi-yan kaiwena iya kin ipei yanuwa Itipita meuloina kana toloina.” ⁴⁴ Kabo kin iwalo Yosepa koina, “Yau kin, na nige sowasowana tomo yabo Itipita meuloina koina ginauli yabo iginauli kanasiga am loina kupei.” ⁴⁵ Kabo kin Yosepa esana ipei Sapinadi-Paniya yo Asena iwolena wainena, iya Potipela, yanuwa Oni topwaoli natuna. Yo Yosepa iloina Itipita meuloina koina. ⁴⁶ Yosepa ana bolime teti (30) saugana koina itolo Pelo, Itipita kana kin, manna mena yo ipaisowa. Yo Yosepa iyawatagili kin

manna mena yo ilau itakikili Itipita meuloina koina. ⁴⁷ Saugana masuli bolime sebenne kolili yanuwa imasuli lalakina. ⁴⁸ Kabo masuline kana bolime seben kolili Yosepa kan meuloina itanogogon yanuwa Itipita koina yo ipei taon kolili. Taonne kaigeda kaigeda koina kanne ipeipeine silaomaya tanone salili mena kolili. ⁴⁹ Kabo Yosepa witi ipeipei gogon gwauli sisaeko besiele kalita dekawana, mwa nige ililiyei yoi, kaiwena kana liye ilikwai. ⁵⁰ Muli mena kaboguliyam kana bolime iyawatagili, melumeluwo tatao labui Yosepa natunao Asena ikabili. ⁵¹ Yo Yosepa ana tobagubaguna tau esana Manase, kaiwena iwaloba, “Yaubada iyapaisowayau mwa yagu polowe meuloili yo tamagu ana bodao meuloili nuwagu imwatainagili.” ⁵² Yo natuna labuina tau esana Ipeleim kaiwena iwaloba, “Yaubada iyapaisowayau mwa yamasuli yagu kamkamna yanuwane koina.”

⁵³ Saugana masuli bolime seben Itipita kalona mena simwawasi, ⁵⁴ mwa bolime seben guliyam kana sauga iyatubu, besiele Yosepa ana walo, kaboguliyam yanuwa meuloili ikalaili, na yanuwa Itipita kalona mena kan imiyamiya. ⁵⁵ Kabo saugana yanuwa Itipita kalona meuloina iguliyam, tomo sitasi yabayaba kin koina kan kaiwena, yo kin iwalolau Itipita tomo kolili iba, “Kwalau Yosepa koina, tawae tem iwalowen sowasowana kwapaisowai.” ⁵⁶ Saugana guliyam yanuwa yaulina meuloina ikeleoli, kaboyosepa nume kan meuloili isokeli yo igimwala Itipita tomo kolili, kaiwena guliyam inae molosi Itipita

kalona mena. ⁵⁷ Yo tomo yanuwa meuloina koina silaoma Itipita kan sigimwala Yosepa koina, kaiwena guliyam kabo inae molosi yanuwa meuloili kolili.

42

Yosepa kanakavao silau Itipita

¹ Saugana Yakobo ikatai witi imiyamiya Itipita koina, iwalolau natunao kolili iwaloba, “Tawae kwanuwanuwatui na kita taguliguliyam?” ² Tabe iwaloyoi iba, “Yabenalan yakato witi imiyamiya Itipita koina. Kwalobi bwaine koina na tupwana wagimwala kaiwela na koina takekan kisi taboita.” ³ Kabo Yosepa kanakavao yoli sanaulu silobi yakato kan sigimwala Itipita koina. ⁴ Iyamo Yakobo natuna Yosepa kanakava yawasosi Beniyamina nige iyayawasa kanakavaone mekanakavao kaiwena katena iwakaka kisi isilae. ⁵ Kabo Yakobo natunao mekalikavao tomo sibaibaiwa silobi na sigimwala kaiwena guliyam imiyamiya tabe yanuwa Kenani koina.

⁶ Na Yosepa iya Itipita yanuwane kana toloina, iya mwa gimwala kana toloina. Mwa saugana Yosepa kanakavao siyawatagili, sipwalou manna mena. ⁷ Saugana Yosepa kanakavao igitaili, ikilalali na iyamo iboma iyakasisiyan yakato iya tomo uloi yo ikaina sikosikoko kolili, ineli iba, “To kwalaomaya?” Na Yosepa iedeede kaina Itipita koina na tobui yabo ibuibui kaina Ibeliu koina. Kainana siyamaisa siba, “Kai kalaomaya yanuwa Kenani koina, kalaoma yakato kan kagimwala.” Ali walo siyemwawasi kabo tobuine kaina Itipita koina Yosepa ana

wasa iwolena. ⁸ Yosepa kanakavao ikilalali, na iyamo siya nige sikikilala. ⁹ Kabo kenona kanakavao kaiweli inuwatuili yo iwalo kolili, iwaloba, “Komiu tolobubu yo kwalaoma yakato ama yanuwa wagitai toisabo dedei koina nige gana kana togite-kalatan na tem kwalusaema kwaunuimai.” ¹⁰ Siwalo siba, “Nigele. Taubala, kai am topaisowao kalaoma yakato kan kagimwala. ¹¹ Kai meuloimai taubala kaigedamo natunao. Kai towalo yawasosi nige tolobubu.” ¹² Yosepa iwalolau kolili iwaloba, “Nigele. Komiu kwalaoma yakato ama yanuwa kwalobubu.” ¹³ Na iyamo siwaloba, “Yomai tuwelo taubala yabo yanuwa Kenani koina imiyamiya kai natunao. Tomulimuliya iyaele tamamai mekanakava na yabo iboitako.” ¹⁴ Yosepa iwalo kolili iwaloba, “Bwaimwa kaiwena mwa yawalo kolimiu yaba, komiu tolobubu. ¹⁵ Bwaite besiele kani yatonagimiu. Kin Pelo esana mena kani nige bwaite yanuwane kwalologabaen kanasiga kamikavane tomulimuliya ilaoma bwaite koina. ¹⁶ Yabo kolimiu kwayawasa ilau kamikavane ikalayama, na meuloimiu kani sikabi-kalatagimiu deli mena na koina ami walo yatonagili yo yagitai kwawalo-yawasosi o nigele. Tem kwamwakota kabo kin Pelo esana mena walo yawasosi komiu tolobubu.” ¹⁷ Yo deli mena meuloili ipeili kaliyate yaiyona. ¹⁸ Kabo kaliyate yaiyonana koina, Yosepa iwalolau kolili iwaloba, “Bwaite kani waginauli na kwanamwanamwa kaiwena Yaubada yamatausan. ¹⁹ Tem komiu towalo yawasosi kani kamikava yabo imiyamiya deli mena na

meuloimiu kwalau yo kan wakayale kwapileyoi ami bodao guliguliyamli kaiweli. ²⁰ Na iyamo kamikava tomulimuliya wakalaiyama koliyau na koina ami walo kani siyamala yawasosi yo tabe besiele komiu tabu kwaboboita.” Bwaite tabe siginauli besiele. ²¹ Kabo siwalo kaigeda kaigeda koina siwaloba, “Yawasosi kani takamkamna tawae taginauliyako kalakavane koina. Yaluyaluwana ana kamkamna tagitaiyako saugana ikawanoi kolila yawasina kaiwena iyamo nige tabebenalan, iya kaiwena kamkamna bwaite ilaoma kolila.” ²² Yo Luben kainali iyamaisa iwaloba, “Beyabeyana yawaloko kolimiu tabu mumugana naenaena wagiginauli gamene koina. Na iyamo nige kainagu kwabebenalan. Kabona kani kwasinena tayamaisa.” ²³ Na kabona walo tobui yabo iyaele iyapayapaisowa mwa kaiwena sibatoko Yosepa ali walo nige ikakatai. ²⁴ Yosepa ilogabaegili ilau ivalam yo kabo ivivilamayoi kolili iedeede. Muli mena kabo Simion ikalai yo ipan manli mena.

²⁵ Yosepa iwalo ali kaba kayale witi siloy-apowonli, tomo kaigeda kaigeda ana mane sipei-yavivila ana kwali kalona mena yo tabe kan siwolegili yoi kamwasa kaiwena. Ginauli meuloina kaiweli sipaisowai imwawasi. ²⁶ Kabo kali sipeili ali ase pwatali mena yo silau. ²⁷ Ali kaba kaiyawasi koina yabo kolili ana kwali isoke yakato ana ase iyakan kabo ana mane igitai ana kwali kalona mena imiyamiya. ²⁸ Kanakavao kolili iwaloba, “Yagu manewa sipei-yavivila. Iyaelete yagu kwali kalona mena.” Kateli si-

wakaka yo sitagela-keikeile. Kaigeda kaigeda koina me ali tabubu yo siwaloba, "Tawae bwaite Yaubada iginauli kolila?" ²⁹ Saugana silaoma tamali Yakobo koina yanuwa Kenani koina, ana wasa siwolena ginauli meuloili siyawatagili kolili. Siwaloba, ³⁰ "Tomone yanuwane kana toloina ikaina-sikosikoko-wagimai yo iwalo yakato kai yanuwane kana tolobubu. ³¹ Iyamo kawalo koina kawaloba, 'Kai towalo yawasosi nige tolobubu. ³² Kai yomai tuwelo, tama kaigeda natunao, yabo iboitako na kama tomulimuliya iyaele tamamai mekanakava Kenani koina.' ³³ Kabo tomone yanuwane kana toloina iwalo kolimai iwaloba, 'Bwaite koina kani yakatai komiu towalo yawasosi, kamikava yabo kwapei koliyau na kan wakayale ami bodao guliguliyamli kaiweli na kwalau. ³⁴ Iyamo kami tomulimuliya wakalayama koliyau na yakatai yakato komiu nige tolobubu na towalo yawasosi. Na kabo kamikava yaeyawa yavivila kolimiu na kwalaoma wagimwagimwala yanuwa mena.' "

³⁵ Saugana ali kwali sisuwesuwe-gabaegili kaigeda kaigeda ana kwali kalona mena ana mane bwagilina imiyamiya metamali ali mane bwagilili sigitaili kabo simatausi. ³⁶ Kabo tamali Yakobo iwalo kolili iba, "Natuguwao wakalailiko koliyau, Yosepa nigele, yo Simion nigele na yakato Beniyamina wakalaiyoi. Ginauli meuloili siwenoweno koliyau." ³⁷ Kabo Luben iwalolau tamana koina iwaloba, "Tem nige yakekele-yavivilayama kabo natuguwao tataone labui ukoyamateli. Beniyamina nimagu mena kupei na kani yayavivilayama koliwo." ³⁸ Iyamo

Yakobo iwaloba, “Natugu kani nige mekamkava kwalolobi bwaine koina, kanakava iboitako yo iya ibomamo imiyamiya. Tem kamwasa mena isilae kani itogune likelikenena kwalobiyen salai mena meyagu nuwanae.”

43

Yosepa kanakavao sivivilayoi Itipita meka-likava Beniyamina

¹ Guliyam lalakina yanuwa kalona mena, ² kabo kan sikakalailima Itipita koina meuloili simwawasi, mwa tamali iwalo kolili, “Kwalau yoi yo kan tupwana wagimwalali kaiwela.” ³ Iyamo Yuda iwalolau koina iwaloba, “Tomone iwalo kaiwe kolimai yakato kai kanakavao tabu kagigitai tem kamakava nige mekamakava. ⁴ Tem kamakavane mekamakava kalau kani kan kagimwala kaiwem. ⁵ Na tem nige ilaoma mekamakava, kani nige kalolobi, kaiwena tomone iwalo kolimai iwaloba, ‘Kani nige kau koleya wagigitai tem kamikava nige mekamikava.’ ” ⁶ Kabo Yakobo ineli, “Tawae kaiwena nae bwaite wakalaiyama koliyau yo tomone koina kwawalo-masala yakato kamikava yabo iyaele?” ⁷ Siwalo siba, “Tomone kaigeda kaigeda ineli-yagimai ama bodao kaiweli yo kai kaiwemai. Ineli kolimai iba, ‘Tamamiu iyaele imiyamiya? Na tabu kamikava yaboyoi?’ Kai ana neli kayamaisali. Gubesi ama katakataina tem iwaloba kamikava kwayoganama bwaite koina?” ⁸ Kabo Yuda iwalo tamana koina iwaloba, “Gamene kuyawasa ilaoma koliyau yo saugamo kalau, na koina kai yo kowa yo

natulao simiyamiya nige sowasowana taboita. ⁹ Yau yaboma kani yagite-kalatan na tem nigele kani naenane yabomamo koliyau. Na tem nige mekaukava kavivilama koliwo yo tabe nige yapepei koliwo, kani naenane yau yakalai yagu miyamiyane meuloina koina. ¹⁰ Tem besiele nuwana nige tayoyoviya kani talau yo tavivilama me labui.” ¹¹ Kabo tamali iwalo kolili, “Tem besiele kwapaisowa bwaite besiele. Yanuwa uwena yo gogona namwanamwali wakalaili yo ami kwali kolili kwataulili yo kwaolena tomone koina ami mulolo olo bwalabwalaina yo kan kamwakamwa luviluvina kikiuna. ¹² Manene wakakalaine kwaetulanyoi kaiwena kani silibawa ami kwali kaloli mena sitatauliliwa kwapei yavivilayoili. Nuwana bwaite lopwano. ¹³ Kamikava mekamikava saugamo kwavivilayoi tomone koina. ¹⁴ Yo Yaubada tokaiwesosi kani ikatekamkamna-yagimiu tomone manna mena na sowasowana Simion yo Beniyamina ilivasili yo sivililama mekamikava. Na yau tem natuguwao yagabaegili kani sowana yagabaegili.” ¹⁵ Kabo gamegameone mulolo bwaimwana sikalaili, besiele Beniyamina yo siliba kana lalaki sietulanyoi yo silomwayamwayau silobi Itipita yo sitolo Yosepa manna mena.

¹⁶ Saugana Yosepa igitai Beniyamina mekalikava iwalo ana nume kana togite-kalatan koina iwaloba, “Gamegameone bwaite kuyoganli kulawagili yagu nume mena yakayakan yabo kunui yo ukwatububun kala kwasinasina kekan kaiwena, na kani siya mekaukavao kakekan.”

17 Kabo tomone ipaisowa besiele Yosepa ana walo koina yo gamegameone iyoganli silau Yosepa ana nume mena. 18 Kabo gamegameone simatausi saugana siyoganli silau Yosepa ana nume mena. Kabo sinuwanuwatu siba, “Kita talaoma bwaite koina kaiwena siliba sitauli yavivilali ala kwali mena sauga bagubagunana koina. Iya nuwanuwana iunuila yo ikabi kalatagila yo ipanla yakato kita ana topaisowao panpanli na ala ase ikalaili.” 19 Kabo silau Yosepa ana nume togite-kalatan koina siedeede ana nume gamwana mena. 20 Siwaloba, “Aee Taubala, kai kalobima baguna bwaite koina na kan kagimwala. 21 Na yanuwane ama kaba kaiyawasi koina, ama kwali kasoke-liwa kaigeda kaigeda ana siliba ilobai, meuloili kali polowe kaikaigedali ali kwali kaloli mena mwa siyaelete kakele yavivilalima mekamakava. 22 Tabe besiele siliba tupwana kakele bwagabwagailima pwatana mena yakato kan kagimwala. Nige kakakatai yaiya ama silibane itaulili ama kwali kaloli mena.” 23 Iwalo kolili iwaloba, “Inamwanamwa, tabu kwamamatausi. Ami Yaubada yo tamamiu ana Yaubada, gogo wasawasali iyeliwako ami kwali mena. Ami siliba yakalailiko.” Kabo Simion iyoganama kolili. 24 Kabo nume kana togite-kalatan gamegameowa iyoga luseyagili Yosepa ana nume mena, waila iwolena kaekaeli sideulili yo kan iwolegili ali ase sikekan.

25 Ali mulolo sikatububu Yosepa ana vivil-ama kala pwasinasina mena, kaiwena sibenalan yakato kani mekalikava sikekanya bwaine koina.

26 Saugana Yosepa iyawatagili ana nume mena, ali mulolo sikakalailimawa nume mena siwolegili koina, yo sipwalou manna mena. 27 Ineli kolili gubesi siya, kabo iwalo kolili iwaloba, “Na tamamiu kaiwena kwawalowalowa gubesi iya? Iyaelemo imiyamiya?” 28 Kabo siwaloba, “Am topaisowa, tamamai iyaele meyawasina yo me ana namwanamwa.” Yo sipwalou koina kana yakasisi kaiwena. 29 Kabo itagela-keile yo Beniyamina iboma kanakava, sinana natuna igitai yo ineli iba, “Bwaite kami tomulimuliyawa?” Yo iwalo Beniyamina koina iba, “Yaubada iwalo-muloloiwo, natugu.” 30 Kabo Yosepa mwayamwayau ilowasi, kaiwena kanakava katena ikamkamna-yan. Kikiunamo ivalam mwa ilusae ana biliutusi kalona mena yo ivalam. 31 Manna ideuli imwawasi, ilusaema ana nuwanae iboma nuwana mena kabo iwalo kan sikatububu. 32 Yosepa iboma ana kaba kekan uloina, kanakavao ali kaba kekan uloina yo besiele siya Itipita mekanakavao topaisowa ali kaba kekan uloina kaiwena siya Itipita ali nuwatu yakato tomo Ibeliu siya tomo bikibikili. 33 Manna mena simiya yakasa kabi koina besiele tobagubaguna koina ilaoma kanasiga tomulimuliyaya koina kabo kanakavao simankulakula me ali nuwapwanopwano. 34 Yo iboma kana koina meuloili kali iyauyayoi mekaigeda na Beniyamina iboma kana mevaligigi siyauyan. Mwa sikekan toyawa yo sinuma me ali yaliyaya.

44

Komwa siliba kwali kalona mena

¹ Yo Yosepa ana nume kana togite-kalatan koina iwaloba, “Gamegameone ali kwali kan koina kuloyapowon kali kayakayale ana lalaki koina. Yo game kaigeda kaigeda ana mane kupei yavivila ana kwali kalona mena. ² Kabo kagu komwa siliba kutauli tomulimuliya ana kwali mena besiele ana mane witi kaiwena.” Yo ipaisowai besiele Yosepa ana walo. ³ Malala kikiuna kabo gamegameowa siyawasali ali ase kolili silau. ⁴ Nige silolo-kelamamalawe kabo Yosepa iwalolau ana nume kana togite-kalatan koina iba, “Saugamo kutolo na tomo bwaite mulili mena kulau yo saugana kulobaili kuwalo kolili kuwaloba, “Tawae kaiwena namwanamwa kwayamaisa naenaena koina? ⁵ Bwaite komwane iya yagu taubala ana kaba numa yo iyapaisowa ginauli silalaoma manna mena ana kaba kataina. Na tawae kaiwena kamwasa naenaena waginauli?” ⁶ Saugana togite-kalatan gamegameone ilobaili, Yosepa kainanawa iwalowen yoi kolili. ⁷ Na siwalo koina siwaloba, “Tawae kaiwena am taubala walo bwaite besiele iwalowen? Kai am topaisowao nige sowana kamwasane bwaimwa kaginauli. ⁸ Ugitai, kai siliba kalobaili ama kwali kaloli mena yanuwa Kenani koina siyaele kayavivilal-imako koliwo. Na gubesi yakato am taubala ana nume mena siliba o gole kakewalili? ⁹ Tem yabo kolimai kulobai, iya kani iboita yo meuloimai kaemala ami topaisowa panpanli.” ¹⁰ Yo togite-kalattanne iwaloba, “Inamwanamwasosi am nuwatu tapaisowai. Yaiya koina komwane tem talobai iyamala yagu topaisowa panpanna

na meuloimiu kani kwalau livasi mena.”

¹¹ Kaigeda kaigeda mwayamwayau ana kwali ipei-yatalu bwatano mena yo isoke. ¹² Kabo togite-kalatanane iloya iyatubu tobagubaguna koina kanasiga ilopei tomulimuliya koina. Yo komwawa ilobai Beniyamina ana kwali mena. ¹³ Bwaite koina kali kwama siigalili kabo ali ase kolili sitautaulili yo sivivila silusae taon mena. ¹⁴ Yosepa iyaelemo nume mena saugana Yuda mekanakavao silusaema yo sibeku silobi bwatano mena iya manna mena. ¹⁵ Na Yosepa kolili iwaloba, “Tawae bwaite waginauli? Tabu wakakatai yakato tomo besiele yau kani sowa-sowagu ami kewali yalobai?” ¹⁶ Yuda ana walo iyamaisa iba, “Tawae kani kawawalowen koliwo? Na kani gubesi ama livalivasimai? Yaubada ama nae iyamayaleliko. Sauga bwaite koina kai am topaisowa panpanli, kai meuloimai yo besiele iya komwa koina kwalobai.” ¹⁷ Na Yosepa iwaloba, “Nige sowana bwaimwa besiele yapaisowai, ibomamo koina komwane kalobai kani iyamala yagu topaisowa panpanna. Meuloimiu kwavivilayoi me ami namwanamwa tamamiu koina.” ¹⁸ Kabo Yuda isae koina yo iwaloba, “Aee yagu taubala, kutalamwagau walo yabo yawalowen koliwo. Tabu kumumu-namunai kolyau bwagana kowa kutoyatoyawa kin Pelo koina. ¹⁹ Kowa tauna kona kuneli kolimai, “Tabu tamamiu o kamikava yabo?” ²⁰ Yo kai kawaloba, “Tamamai tautaubalana yo natuna game sikabi ana sauga tautaubala mena. Kanakava iboitako yo iya ibomamo sinana koina imiyamiya yo tamana imulolo

koina.’ ²¹ Kabo kowa kuwaloba, ‘Kwayogan kwalobima na yaboma mangu mena yagitai.’ ²² Mwa kawalo koliwo kawaloba, ‘Gamene nige sowasowana tamana ilogabaen, tem ilogabaen kani tamana iboita.’ ²³ Na kuwalo kolimai kuwaloba, ‘Tem kami tomulimuliya nige ilolobima mekamikava kani nige mangu wagigitaioi.’ ²⁴ Saugana kavivila kasae tamamai koina, kainam kawalowegili koina.

²⁵ Kabo tamamai iwaloba, ‘Kwawivila kwalobi yo kan tupwana wagimwalayoi.’ ²⁶ Na kai kawaloba, ‘Kani nige kalolobi. Tem kama tomulimuliya mekamakava kani kalobi, nige sowasowana tomone manna kagitai tem kama tomulimuliya nige mekamakava.’ ²⁷ Tamamai iwaloma kolimai iwaloba, ‘Wakatai yakato wainegu natuguwao tatao labui ikabili. ²⁸ Yabo ilowasiko kolyau, nige manna yagigitai sauga imamalawe. ²⁹ Tem bwaite wakalaiyoi kolyau yo isilae komiu kani itogune likeliken kwalobiyen salai mena me yagu nuwanae.’ ³⁰ Mwa kabona tem gamene nige mekaukava saugana yavivila yalau tamamai koina yo tem tamamai iya ana miyamiya meuloina gamene mekanakava, ³¹ igitai yakato gamene nige mekaukava, kani iboita. Yo kani tamamai itona likeliken kwalobiyen salai mena me ana nuwanae. ³² Yau yawasigu yatalamwan gamene ana namwanamwa kaiwena tamagu koina. Yo yawaloba, ‘Tem nige yayavivilanama koliwo, kani manim mena yakewane meuloina imiyayai kolyau yawasigu meuloina koina.’ ³³ Kabo sauga bwaite koina, gamene kutalamwan

na yayamiyalaei yaemala am topaisowa panpanna na gamene kupei ivivila kanakavao mekanakavao. ³⁴ Gubesi kani yagu vivila tamagu koina tem gamene nige mekaukava? Nige nuwanuwagu naene iyawatagili tamamai koina.”

45

Yosepa iboma iwalo-masalan

¹ Yosepa ana nuwanae ilalakisosi genuwana ivalam ana topaisowao manli mena, mwa iwui iba, “Meuloimiu kwalogabaegau.” Yo meuloili silowasi kabo Yosepa iboma iwalo-masalan kanakavao kolili. ² Ivalam wui-wui kabo Itipita tomonliyao sibenalan yo kin ana topaisowao tabe kainana sibenalan yoi. ³ Yosepa kanakavao kolili iwaloba, “Yau Yosepa. Gubesi tamagu iyaele imiyamiya?” Na iyamo kanakavao nige sowasowali ana neli siyamaisa. Simatausi lalakina kaiwena iya kalikava manli mena sigitai. ⁴ Kabo Yosepa kanakavao kolili iwaloba, “Kwalaoma saligu mena.” Saugana silaoma salina mena kabo iwaloba, “Yau kamikava Yosepa, yau mwa kwatalamwagau Itipita siyamaisayau. ⁵ Na sauga bwaite koina tabu katemiu siwawakaka yo tabu kwaboma kwauula-munamunaimiu, ami gimwalayaune bwaite kaiwena tomo leboili kaiwena mwa Yaubada iyawasayau yabagunama. ⁶ Bwaite bolimene labui kaloli mena kani yanuwa iguliyam, na bolime valigigi silalaoma kolili kani nige kuma yo kelikeli sipapagan. ⁷ Mwa Yaubada iyawasayau yabagunama na

yakatububu kaiwemi na yanuwa yaulina mena tupwamiu yagite-kalatagimiu na yawasimiu yapei kaba lebo lalakina koina. ⁸ Mwa koina komiu nige kwayayawasayauma, na Yaubada iya ana sagu mena mwa kin Pelo manna mena yaemala tomo lalakina, ana nume topaisowa ali taubala yau, yo Itipita meuloina yaloinayan. ⁹ Mwayamwayau saugamo kwavivilayoi tamagu koina kwawaloba, 'Natum Yosepa kainana bwaite besiele, Yaubada ipeiyouko Itipita meuloina ali taubala. Kulobima kolyau tabu kuyoyoviya. ¹⁰ Kani kumiya yanuwa Gosen koina saligu mena kowa, natumwao yo tubumwao, am sipi, am gouti yo am gogo meuloili. ¹¹ Kani yasaguimiu kaba sagu meuloina koina kaiwena bolime valigigi guliyam siyaelemo silalaoma. Kisi besiele kowa yo am bodao kwaboita yo am gogo meuloili simwawasi.'

¹² Kaukava Beniyamina yo tabe komiu manimiu mena wagitaiyouko mwa walo yawasosi yau mwa yaedeede kolimiu.

¹³ Tamagu koina kwawalolau bwaite kagu meline Itipita sipepeine kaiwena yo besiele tabe tawae siyaele wagitailiko kwawalomasalagili. Na tamagu mwayamwayau kwayogan kwalobiyenama bwaite koina."

¹⁴ Kabo kanakava Beniyamina isapwali yo ivalam yo Beniyamina Yosepa isapwali yoi sivalam toyatoyawa. ¹⁵ Yo kanakavao meuloili inisoili me ana valam. Muli mena kabu kanakavao sieedeede koina. ¹⁶ Saugana kin me ana bodao wasa bwaite sibenalan yakato Yosepa kanakavao silaoma koina siyaliyaya lalakina.

¹⁷ Kin iwalo Yosepa koina iwaloba, “Kamkavao kolili kuwalolau, ‘Bwaite kwapaisowai, ami yakayakan kali kayakayale kwaolegili na kwavivilayoi Kenani, ¹⁸ na tamamiu yo natumiyao kwayoganlima koliyau. Kani Itipita kalona mena dedei yabo wabolana yaeyawa kolimiu na me ami yaliyaya kwamiya dedeine koina.’ ¹⁹ Tabe besiele kuwalo dudulai kolili, ‘Bwaite kwapaisowai, waga niuniuli tupwali Itipita koina kwaniulili natumiyao, wainemiyao yo tamamiu kwataulili na kwalaoma. ²⁰ Ami gogo meuloili simiyawa, kaiwena Itipita ana wasawasa meuloili kani wakalaili.’ ”

²¹ Mwa Yakobo natunao sipaisowai besiele. Yosepa waga niuniuli iwolegili besiele kin ana lolina, yo besiele kali kanale ali lau kaiwena. ²² Kaigeda kaigeda kali kaleko yo kali kwama waluwaluli iwolegili na Beniyamina koina iwolena siliba tili andeledi tabe kwama yo kaleko bwagili valigigi. ²³ Na bwaitete iyawasali tamana koina, ase sanaulu kali kayakayale gogomo namwanamwali Itipita gogona yo tabe ase sinesineomo sanaulu kali kayakayale witi yo pwalawa tabe gogo tupwaliyao yoi tamana koina ana lobima kaiwena. ²⁴ Kabo Yosepa kanakavao iyawasali sivivilayoi yo ali sauga tolo koina iwalo kolili iwaloba, “Tabu wagagamwapakiki kamwasa mena.” ²⁵ Yo siutusae Itipita silogabaen yo silaoma tamali Yakobo koina yanuwa Kenani koina. ²⁶ Siwalo koina siwaloba, “Yosepa iyaelemo meyawasina imiyamiya. Mwa yawasosi iya Itipita meuloina iloinayan.” Yakobo makamakayauna ipito, nige imemeli kolili.

27 Na saugana Yosepa kainana meuloili siwalowegili koina tabe waga niuniuli Yosepa iyayawasali kaba taulina igitaili, tamali Yakobo yaluyaluwana ivivilayoi koina. 28 Yo Yakobo iwaloba “Kabo nuwagu idudulai. Natugu Yosepa iyaelemo meyawasina imiyamiya. Kani yalobi yagitai na kabo muli mena yaboita.”

46

Yakobo ilobi Itipita

1 Mwa Yakobo ikwasa ana gogo meuloili ikalaili yo saugana iyawatagili Biyasiba, ipwaoli tamana Aisake ana Yaubada koina. 2 Yo Yaubada kenogite koina iwalolau boniyai mena iwaloba, “Yakobo. Yakobo.” Yakobo iwaloba, “Yau elete.” 3 Yo iwaloba, “Yau Yaubada, tamam ana Yaubada, tabu kumamatausi lobi Itipita kaiwena. Kaiwenaele kani gwalugwalumwao yayadebalalali. 4 Kani yau mekaukava kowa talobi Itipita na kani yakele-yavivilayoimiu. Yo am sauga boita koina natum Yosepa mekamkava iboma nimana mena kani manim ikausili.” 5 Biyasiba ilogabaen na Yakobo natunao, tamali sikalai yo natuliyao yo waineliyao sitaulili waga niuniuli kolili kin iyayawasali kolili. 6 Tabe besiele ali yakayakan yo tabe gogo meuloina Kenani koina sikalaili yo Yakobo me ana bodao meuloili silobi Itipita. 7 Natunao tatao yo tubunao tatao, natunao sinesineo yo tubunao sinesineo ana bodao meuloili ilobi-yegili Itipita.

²⁸ Kabo Yakobo Yuda iyawasa-bangunayan ilobi Yosepa koina ineli Gosen kana kamwasa kaiwena. Saugana siyawatagili Gosen bwaimwa Itipita dedei kalona mena, ²⁹ Yosepa ana waga niuniuli iwalo sikatububun yo isae tamana igitai Gosen koina. Saugana Yosepa iyawatagili koina, tamana isapwali yo ivalam sauga imamalawe. ³⁰ Kabo Yakobo iwalolau Yosepa koina iwaloba, “Kabona kabo yatalamwagau tem yaboita, kaiwena iyaele yaboma mangu mena yagitaiwoko yakato kowa iyaelemo meyawasim.”

Buki Tabu Beyabeyana
Portions of the Old Testament in the Tubetube
dialect of the Bwanabwana language of Papua New
Guinea
Hap Olpela Testamen long tokples Tubetube long
Niugini

copyright © 2019 Wycliffe Switzerland

Language: Tubetube (Bwanabwana) (Bwanabwana)

Dialect: Tubetube

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures. Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2022-08-18

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023

042e5838-dfa8-53eb-a7b1-98ea25bec4b7